

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Mezinárodní migrace v EU a USA

International Migration in the EU and USA

Student: Bc. Barbora Teplárková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Eva Kovářová

Ostrava 2010

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 26. dubna 2010

.....
Bc. Barbora Teplářková

Děkuji Ing. Evě Kovářové za vedení práce a poskytnutí cenných rad a připomínek.
Rovněž děkuji své rodině a přátelům za trpělivost a oporu.

OBSAH

1 ÚVOD.....	1
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA MEZINÁRODNÍ MIGRACE	4
2.2 Definice a typy mezinárodní migrace	4
2.2 Teorie mezinárodní migrace	7
2.3 Historie migrace.....	12
2.4 Příčiny a důsledky mezinárodní migrace.....	14
2.4.1 Příčiny mezinárodní migrace	14
2.4.2 Důsledky pro hostitelskou zemi (země imigrace).....	15
2.4.3 Důsledky pro vysílající zemi (země emigrace).....	17
2.5 Specifické formy mezinárodní migrace.....	19
2.5.1 Přeshraniční migrace.....	19
2.5.2 Brain drain (odliv mozků) a brain gain (získávání mozků).....	20
2.5.3 Cirkulační migrace.....	21
2.5.4 Nelegální migrace	23
2.6 Remittance	23
2.7 Mezinárodní migrace a environmentální změny.....	25
2.7.1 Migrace v historii v kontextu klimatických změn	25
2.7.2 Environmentální migrace.....	27
3 VYBRANÉ ASPEKTY MEZINÁRODNÍ MIGRACE V EU.....	29
3.1 Role Evropy v historii mezinárodní migrace.....	30
3.2 Azylová a migrační politika EU	33
3.2.1 Azylová politika EU	34
3.2.2 Migrační politika EU	36
3.2.3 Vízová politika EU	38
3.2.4 Další nástroje a programy EU.....	39
3.3 Modely integrace cizinců v EU	45
3.4 Podněty pro migraci do EU	47
3.4.1 Stárnutí populace EU	47
3.4.2 Úbytek pracovních sil v EU.....	50
4 KOMPARACE MEZINÁRODNÍ MIGRACE V EU A USA.....	53
4.1 Mezinárodní migrace v USA	54
4.2 Mezinárodní migrace v EU.....	62

4.3 Vliv globální finanční a hospodářské krize na migraci v USA a vybraných členských zemí EU	68
4.4 Politiky a programy pracovní migrace v USA a členských zemí EU	73
4.5 Srovnání mezinárodní migrace v EU a USA	75
5 ZÁVĚR	79
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	82
SEZNAM ZKRATEK	
SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ	
PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE	
SEZNAM PŘÍLOH	
PŘÍLOHY	

1 ÚVOD

Problematika mezinárodní migrace je fenoménem s mezinárodním významem. Tento fenomén má zásadní dopady na různé oblasti hospodářského, společenského a politického života mnoha zemí. Důsledky, které mezinárodní migrace způsobuje, mohou nabývat jak negativního charakteru, tak pozitivního. Za negativum může být považována nelegální migrace a s ní souvisejících bezpečnostní rizika. Naopak, pozitivním prvkem může být například to, že migrace může být jedním z nástrojů pro řešení nepříznivého demografického vývoje ve vyspělých regionech, kterým je stárnutí populace.

Migraci lze definovat jako proces, kdy dochází k přesunu lidí mezi prostory, ať už uvnitř státu nebo přes státní hranice. Ačkoli je mezinárodní migrace v současnosti velmi diskutovaným tématem, nejedná se o nový jev. Již v minulosti probíhaly velké migrační vlny, jednou z nich byla například ve středověké Evropě „stěhování národů“. S migrací byl vždy spojován také přístup jednotlivých komunit k nově příchozím a těm, kteří o příchod usilovali. Vždy se společnost snažila o kontrolu přílivu cizinců a také o jejich integraci do majoritní společnosti. Integrace je přirozeným důsledkem migrace. Je to proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb majoritní společnosti. Zároveň je to jev, se kterým jsou spojovány ekonomické, právní, politické, sociální, psychologické, kulturní a náboženské aspekty. V každém státě převládá určitá forma integrace cizinců, která je spjata s historickým vývojem společnosti, tradicemi, hodnotami a jistou mentalitou každého národa. Nejdiskutovanější formou je zcela jistě multikulturalismus, jež rozděluje společnost na jeho odpůrce a zastánce.

Mezinárodní migrace není náhodným jevem, ale má své příčiny. V současném světě lze tyto příčiny spatřovat zejména v rozdílech, jako je bohatství mezi jednotlivými regiony světa, síla ekonomik jednotlivých zemí a životní úroveň tamějších obyvatel, ale také bezpečí a dodržování a přístup k základním lidským právům. Aktuálním tématem je také globální klimatická změna, se kterou je spojována environmentální migrace. Ačkoli by se zdálo, že je to jev zcela nový, opak je pravdou. Environmentální migrace se objevovala už v minulosti, ať už v podobě tzv. malé doby ledové, nebo v relativně nedávno, v podobě stěhování obyvatelstva po havárii v jaderné elektrárně v Černobylu.

Svět vždy bude konfrontován s pozitivními i negativními faktory, které jsou důsledkem mezinárodní migrace. Proto představuje mezinárodní migrace jednu z globálních výzev lidstva. A proto je třeba využít potenciál, který mezinárodní migrace nabízí a zároveň se snažit minimalizovat její negativa. Jednou z možností minimalizace negativních jevů, je posilování a vytváření programů pro legální migraci. Neboť je to jeden ze způsobů, jak efektivně omezovat nežádoucí nelegální migraci.

Tato práce je zaměřena zejména na mezinárodní migraci v Evropské unii a ve Spojených státech amerických. Neboť tyto dva regiony se vyznačují silnými ekonomikami a vysokou životní úrovní obyvatel, což jsou klíčové faktory proč se tyto regiony stávají cílovými destinacemi pro mnoho imigrantů. Evropa je jistým protipólem ke Spojeným státům americkým. Evropa má bohatou koloniální minulost a Evropané často migrovali do svých kolonií. Zatímco Spojené státy americké jsou právě jednou z bývalých evropských kolonií a často se o Spojených státech hovoří jako o národu přistěhovalců. *Cílem diplomové práce je na základě analýzy vybraných dat objasnit problematiku mezinárodní migrace v Evropské unii a Spojených státech amerických.* Na základě dostupných dat je provedena komparace mezinárodní migrace v Evropské unii a Spojených státech amerických. Pro účely diplomové práce byla stanovena tato hypotéza: *Jelikož součástí Evropské unie jsou země, které v minulosti hráli hlavní úlohu v kolonizaci, dá se usuzovat, že do Evropské unie přicházejí jako imigranti právě obyvatelé bývalých kolonií.* V diplomové práci jsou použity metody analýzy, pozorování a komparace.

Diplomová práce se skládá z 5 kapitol, přičemž *první kapitolou* je úvod. *Druhá kapitola* je zaměřena na teoretické vymezení migrace, a to z pohledu různých teorií. Rovněž nabízí pohled na mezinárodní migraci v kontextu její historie. Kapitola je také zaměřena na definici a typy mezinárodní migrace. Dále jsou v ní vymezeny příčiny, které mezinárodní migraci vyvolávají. Kapitola neopomíná ani důsledky, na které je zde nahlíženo jak z pohledu hostitelské země, tak z pohledu vysílající země. Prostor je také věnován specifickým formám migrace, environmentální migraci a remitencím.

Třetí kapitola se věnuje vybraným aspektům mezinárodní migrace v Evropské unii. Zabývá se rolí Evropy v historii mezinárodní migrace a největší část v této kapitole je věnována azylové a migrační politice EU, nástrojům a programům EU. V kapitole jsou

také vymezeny modely integrace cizinců. Závěr této kapitoly tvoří důvody migrace do EU, zejména je zde pak věnována pozornost problematice stárnutí evropské populace.

Čtvrtá kapitola pak mapuje mezinárodní migraci ve Spojených státech amerických a v Evropské unii. Nabízí se zde také pohled na vliv globální finanční a hospodářské krize na migraci v USA a vybraných členských zemích EU. Recese zasáhla téměř všechny státy a s následky se potýkají dodnes. Závěr kapitoly se pak soustředí na programy a politiky pracovní migrace v USA a členských státech EU. Nedílnou součástí kapitoly je pak srovnání mezinárodní migrace v EU a USA. Poslední, *pátou kapitolou*, je závěr.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA MEZINÁRODNÍ MIGRACE

Charakteristickým rysem posledních několika desetiletí je rostoucí mezinárodní migrace, která nabývá na významu. V současnosti se dotýká všech zemí a stává se tak globálním fenoménem. Ke zvýšení přílivu ekonomických migrantů do vyspělých zemí a k růstu počtu uprchlíků přispívají ekonomické problémy, politické nepokoje, uvolňování trhů práce a v rámci EU zavedení svobodného pohybu občanů na základě Schengenské smlouvy¹. V budoucnu se všech obyvatel planety bude týkat migrace spojená se změnami environmentálního charakteru.

2.2 Definice a typy mezinárodní migrace

Na migraci se může nahlížet z různých úhlů pohledu. Pokud se na ni nahlíží jako na změnu trvalého pobytu, tak se rozděluje na vnitřní a mezinárodní. Vnitřní migrace je definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky². Vnitřní stěhování se dále dělí na tři druhy stěhování: stěhování mezi obcemi v rámci okresu, stěhování mezi okresy v rámci kraje a stěhování mezikrajské³. Změnu počtu obyvatel daného státu způsobuje vnější migrace. Migrační saldo je rozdíl mezi počtem emigrantů⁴ a imigrantů⁵. V případě, že se do dané země přistěhuje více lidí, pak se jedná o migrační přírůstek, v opačném případě o migrační úbytek.

Mezinárodní migrace se definuje jako změna obvyklého pobytu za hranice státu, přičemž Organizace spojených národů⁶ (dále jen OSN) stanovuje limitní hranici jednoho roku pobytu za hranicemi daného státu. Z hlediska statistiky je sledování mezinárodní migrace velmi problematické. U vnitřní migrace tento problém odpadá, jelikož do roku 2004 byla například v České republice (dále jen ČR) podchycena v Hlášení o stěhování, od

¹ KUNEŠOVÁ, Hana, *Světová ekonomika : Nové jevy a perspektivy*. 2006.

² Zpravidla obce.

³ Dělení podle Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ).

⁴ Lidí, kteří opouštějí zemi.

⁵ Lidí, kteří přicházejí do země.

⁶ Mezinárodní organizace, jejímž cílem je zachování mezinárodního míru, bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce. Anglický název je United Nations Organization (UNO), také se používá název United Nations (UN) česky Spojené národy, přičemž zkratka se nepoužívá.

roku 2005 jsou data o stěhování v ČR přebírána z Ministerstva vnitra a Ředitelství služby cizinecké policie⁷.

Pokud jde o další definici migrace, tak je to v podstatě stěhování členů skupiny z jedné populace do druhé. Z hlediska určité a konkrétní populace je rozlišována na emigraci a imigraci. Emigrace⁸ je počet jedinců, kteří se z této populace odstěhovali, a to za určitou jednotku času, zpravidla jí bývá jeden rok. Imigrace je naopak počet jedinců, kteří se do této populace za určitou časovou jednotku přistěhovali. Dalším důležitým pojmem je reemigrace, což je pohyb obyvatel, který zahrnuje emigraci a zpětnou imigraci⁹.

Mezinárodní migrace má celou řadu dopadů na emigrační, tranzitní a zejména imigrační země. Mezi tyto dopady se řadí demografické, ekonomické, sociální, politické, ale také kulturní. Migrační trendy jsou obecně ve světě charakterizovány dvěma základními směry migračních pohybů, a to Jih-Sever a Východ-Západ. Tyto jednotlivé trendy světové mezinárodní migrace jsou ovlivněny specifickými vlivy, které jsou obecně nazývány jako „push factors“ a „pull factors“. Za „push factors“ lze označit ekonomickou nestabilitu, změnu životních standardů, rychlý demografický růst, válečné, náboženské a národnostní konflikty, chudobu, nezaměstnanost, přírodní katastrofy, pronásledování z důvodů náboženství, rasy a politických názorů, v současnosti mezi tyto faktory lze zařadit také zhoršování kvality životního prostředí. A mezi „pull factors“ je zahrnována politická stabilita, ekonomická stabilita, vysoká životní úroveň, svoboda a možnost seberealizace, „štědrý“ sociální systém, otevřenost společnosti a také integrační politika. „Pull factors“ obvykle přitahují migranty především do „západních“¹⁰ zemí. Na základě těchto dvou faktorů se dělí mezinárodní migrace na dva hlavní proudy, a to na migraci politickou a ekonomickou.

Hlavním cílem je pro většinu migrantů získání občanství v zemi svého současného pobytu. „Ius soli“ a „Ius sanguinis“ jsou dva hlavní principy nabytí občanství. První ze

⁷ Zdroj ČSÚ.

⁸ Emigrace pochází z latinského ex-migrare, což znamená vystěhovat se. Slovo emigrace nemá jen tento význam, ale používá se také pro celou populaci emigrantů. Pokud jde o nedobrovolný odchod z vlastní země, ať už jde o vyhnanství, útěk, nebo odchod se záměrem se vrátit, se používá slovo exil.

⁹ *United Nations : INSTRAW* [online]. 2003.

¹⁰ Tzv. západními zeměmi se myslí hospodářsky vyspělé demokratické země, např. Spojené státy americké, Kanada, země Evropské unie aj.

zmíněného typu se nabývá na základě místa narození. Podle druhého typu se občanství nabývá podle původu rodičů¹¹.

Dalším typem migrace je pracovní migrace. Pokud jde o definici pracovního migranta, tak jej lze definovat jako osobu, která vstupuje do země jako cizí pracovní síla na pozvání vlády nebo svého budoucího zaměstnavatele. Rovněž to může být osoba, která vstoupila do země samostatně, aby si našla v zahraničí práci. Podle délky trvání je pracovní migrace rozdělena na: dlouhodobější úvazky, sezónní práce, příhraniční pracovní aktivity atp. Do této kategorie lze zařadit i problematiku „brain drain“ nebo-li odliv mozků, který je zvláště typický pro střední a východní Evropu¹².

V Evropské unii (dále jen EU) je problematickou oblastí nelegální migrace. Například ČR se 21. prosince 2007 zapojila do Schengenského systému¹³, v rámci něho se zachycení nelegální migranti vrací do „bezpečné zóny“, tzn. že v rámci Schengenu je ČR obklopena bezpečnými zeměmi a v případě zadržení nelegálních migrantů je vrací do první bezpečné země, kterou je nejčastěji Slovensko.

Drbohlav¹⁴ o migraci říká¹⁵: *„Migrace je pouze jednou z forem prostorové mobility obyvatelstva. Tou rozumíme pohyb obyvatelstva v geografickém prostoru z důvodů uspokojování potřeb v nejširším významu tohoto pojmu. Prostorová mobilita není pouhým fyzickým přemístěním, ale je to též proces výběru místa, spojený s emocionální vazbou k objektům či prostorovým celkům.“* Drbohlav také rozlišuje různé typy a podtypy prostorové mobility obyvatelstva.

Konkrétně podle kritéria návratnosti a pravidelnosti pohybu¹⁶:

- Migrace (jako jednorázové, relativně trvalé přemístění).
- Pravidelné pohyby (kyvadlové, periodické) – dojíždění do zaměstnání a škol.

¹¹ Nejčastěji je toto občanství nabyto podle občanství otce v době narození dítěte, u nelegitimních dětí je to podle občanství matky v době narození dítěte.

¹² Demografie : Demografické informace, analýzy a komentáře [online].

¹³ Schengenský informační systém (zkratka SIS) je bezpečnostní databázový systém, který provozují členské státy Schengenské smlouvy v souvislosti se zabezpečením hranic.

¹⁴ Doc. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc. vedoucí Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK Praha.

¹⁵ VÁVRA, Jaroslav. *Migrace : (nejen za prací)* [online]. 2003.

¹⁶ VÁVRA, Jaroslav. *Migrace : (nejen za prací)* [online]. 2003.

- Nepravidelné pohyby (návrátové) – dojíždka za nákupem potravin, nepotravinářského zboží, službami vyšší vybavenosti, krátkodobé (víkendové a další) rekreační a dlouhodobé rekreační cesty, dlouhodobé pracovní cesty, studijní atp.

Tab. 2.1 Typy migrace

Stálá	Vnější (mezinárodní)	Příklady
	dobrovolná	z bývalých kolonií v Karibiku do UK
	vynucená	afričtí otroci do Ameriky, Kurdové
	Vnitřní	
	vyliďňování venkova	většina rozvojových zemí
	vyliďňování města	Britské konurbace
	regionální	ze SZ na JV Británie
Polostálá	na několik let	zahraniční pracovníci ve Francii nebo Německu
Sezónní	na několik měsíců, týdnů	Mexičtí zemědělní dělníci v Kalifornii, lidé na dovolené, studenti univerzit
Denní	dojíždějící	do práce, do školy

Zdroj: VÁVRA, Jaroslav. *Migrace : (nejen za prací)* [online]. 2003, vlastní úprava.

2.2 Teorie mezinárodní migrace

Migrace je proces, který je studován vědci nejen z oblasti sociálních věd, ale také geografy, sociology, etnolog, urbanisty, ekonomy, historiky a v neposlední řadě také demografy. Z důvodů své složitosti a širokosti záběru nemá doposud vybudovanou jednotnou teorii. Rovněž neexistuje samostatný vědní obor, který by se zabýval jen migrací. Migrace je a bude příčinou, ale i důsledkem, prostorových změn v organizaci společnosti. Migrace byla fenoménem v minulosti, je v současnosti a bude i v budoucnosti. Tento fenomén má své ekonomické, kulturní, sociální, politické příčiny a důsledky. Lze na něj nahlížet jak z pohledu jedince, tak i společnosti.

V rámci různých oborů bylo vyvinuto několik na sobě zcela nezávislých teorií. Každá z teorií vysvětluje migraci z různých úhlů pohledu nebo vysvětluje určitý typ mezinárodní migrace, a to podle toho, ve které době tyto teorie vznikaly, kterými migračními proudy a příčinami se zabývaly. Také za vznikem těchto teorií stojí to, v jakém

oboru byly vyvinuty. Přehled jednotlivých migračních teorií ukazuje příloha 1 s příslušnými autory, názvy teorií, časovým údajem o vzniku a stěžejním dílem autora.

Některé z teorií analyzují mezinárodní migraci na makro úrovni jiné naopak na mikro úrovni. Důvody, proč se jednotlivé teorie liší, jsou ty, že analytici mají různé vnímání toho, které příčiny vzniku mezinárodní migrace jsou ty hlavní a na které otázky hledají vysvětlení. Za hlavní nedostatek těchto teorií je považována jejich jednostrannost. Při analýze dnešní mezinárodní migrace a komplexnímu porozumění všech aspektů současných migračních trendů je třeba zohlednit více hledisek a přístupů.

Přístupy, které vycházejí z neoklasické teorie (angl. Neoclassical economic approach) jsou známy také jako „push-pull teorie“. Tato teorie považuje za hlavní příčiny toho, proč jsou migranti nuceni opustit svou zemi původu, „push faktory“ a také jiné faktory, které je přitahují do určitých cílových zemí, tzv. „pull faktory“. Jak už bylo zdůrazněno, za push faktory je pokládán demografický růst, nízká životní úroveň, nedostatek ekonomických a pracovních příležitostí, politické represe atp. Za pull faktory jsou považovány např. poptávka po práci, dostupnost pozemků, příznivé ekonomické příležitosti, politické svobody atd. Tento neoklasický ekonomický přístup se hlavně zaměřuje na příjmové rozdíly a podmínky zaměstnání v různých zemích a také případnými náklady spojenými s migrací. K migraci tedy dochází poté, co se jedinec po racionálním uvážení nákladů a výhod spojených s migrací rozhodne k přesunu ze své země původu do jiné oblasti. Jde především o maximalizaci jeho užitku, nejčastěji je to výše příjmu.

Makro teorie (angl. Macro theory) měla původně za cíl vysvětlovat pracovní migraci v procesu ekonomického rozvoje, ovšem dnes zkoumá příčiny migrace z hlediska makroekonomických ukazatelů¹⁷. Dalo by se tedy soudit, že se chudí lidé budou stěhovat do bohatších oblastí a že pouze ekonomické rozdíly a rozdíly v nabídce a poptávce pracovních sil jsou postačujícím důvodem k vytvoření migračních proudů. Vychází se z předpokladu, že v zemích, kde je vysoká nabídka pracovních sil a nedostatek kapitálu, jsou nižší mzdy. A naopak v zemích s vyšší poptávkou po pracovních silách a větším množstvím kapitálu jsou vyšší mzdy. Z toho vyplývá, že se lidé s nižšími mzdami stěhují do země s vyššími mzdami. Výsledkem je to, že klesne nabídka pracovníků a dojde k růstu

¹⁷ Jako jsou např. rozdíly v příjmech mezi zeměmi, rozdíly v nabídce a poptávce pracovních sil a možnosti zaměstnání.

mezd v chudší zemi. V bohaté zemi nastane opačný trend. Tím se nastolí určitá ekonomická rovnováha a také se pozastaví migrační proudy¹⁸.

Mikro teorie (angl. Micro theory) se soustředí na jedince a jeho racionální kalkulaci výdajů¹⁹ a užitku v určitém časovém horizontu a jeho následnou volbu s cílem maximalizovat svůj zisk. Volbu jedince ovlivňují podmínky na trhu práce v cílové destinaci, pravděpodobnost nalezení zaměstnání, možné uplatnění svých dovedností (tzv. lidský kapitál), výše předpokládaného výdělku, ale také riziko, že bude jako nelegální migrant deportován.

Nové ekonomické přístupy (angl. The new economic approach) zdůrazňují, že migrace nemůže být vysvětlována pouze na základě příjmových rozdílů mezi zeměmi. Berou v úvahu také možnosti stálého zaměstnání nebo příznivé podmínky pro rozvoj podnikání. Podle nových ekonomických teorií se k migraci nerozhodují jedinci, ale rozhodnutí jsou učiněna na úrovni rodin nebo domácností. Jedná se tedy do jisté míry o jakési kolektivní rozhodnutí. Účelem je maximalizace předpokládaného příjmu jednotky, ale také zde musí být zahrnuta minimalizace rizik spojených s nepředvídatelnými událostmi a výkyvy trhu. Tato rizika jsou při rozhodnutí k migraci důležitější. Rozdíly v příjmech nemusí být vždy podmínkou k migraci do jiné země a také vyrovnání rozdílů v příjmech nemusí vždy zastavit migrační proud, zvláště pokud rizika přetrvávají. Někteří jedinci mohou být vysláni do jiné země za práci, zatímco ostatní členové rodiny zůstanou v domovské zemi. Rodina je pak ve většině případů závislá na finančních prostředcích posílaných migrantem (workers remittances, česky remitence pracovníků)²⁰.

Mezi teorie ekonomického typu patří dále **teorie dvojího pracovního trhu (angl. Dual labor market theory)**. Výchozí myšlenkou této teorie je rozdělení pracovního trhu vyspělé země na primární a sekundární pracovní sektor. Primární sektor je tvořen vysoce kvalifikovanými odborníky. Zaměstnání, které vyžaduje vzdělání, určité dovednosti a specializované školení, jsou poměrně stabilní. Sekundární pracovní sektor je naopak tvořen nekvalifikovanými pracovníky. Typickým znakem tohoto sektoru je malá atraktivita

¹⁸ VOJTKOVÁ, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. 2005.

¹⁹ Mezi výdaje můžeme zahrnout např. materiální náklady na cestu, náklady na dobu než si najde aktér práci, případné úsilí vynaložené na učení se cizímu jazyku a přizpůsobení se nové kultuře, na vytváření nových vazeb aj.

²⁰ VOJTKOVÁ, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. 2005.

kvůli nízkým mzdám. Velmi často jsou zde i špatné pracovní podmínky, nestabilita v zaměstnání a dalo by se říci nulová možnost kariérního růstu. Mezinárodní migrace je důsledkem neustálé poptávky po pracovních silách ve vyspělých průmyslových zemích. Příčinou mezinárodní migrace nejsou push faktory v zemích původu, ale pull faktory v cílových zemích (neustálá a pro ekonomickou strukturu vyspělých zemí nezbytná potřeba pracovních sil z jiných zemí). Noví imigranti nejsou členy společnosti, neberou ji jako referenční ve svých srovnáních a často se ani nestarají o svůj sociální status v cílové zemi. Jde jim spíše o příjem plynoucí ze zaměstnání, zvláště pokud tyto lidé pocházejí ze země s nižší životní úrovní.

Teorií, která opomíjí proces rozhodování na mikro úrovni je (podobně jako teorie dvojího trhu) **teorie světových systémů (angl. World systems theory)**. Tato teorie vysvětluje mezinárodní migraci skrz obecné makro modely sociálního, ekonomického a politického vývoje. Příčiny migrace dává do souvislosti se strukturou světových trhů a s postupující ekonomickou globalizací. Pronikání kapitalistických ekonomických vztahů z center do okrajových nekapitalistických společností narušuje stávající systémy a formy ekonomické a sociální organizace na těchto periferiích a vytváří tím předpoklady pro mezinárodní migraci. S vidinou většího zisku hledají kapitalistické firmy z center a vyspělých zemí v chudých zemích na periferiích levnější půdu, suroviny, levnou pracovní sílu a nové odbytové trhy. Tento proces probíhá v různé míře už od 16. století, v minulosti probíhal především prostřednictvím koloniálních režimů, dnes probíhá prostřednictvím vlád vyspělých zemí a nadnárodních korporací. Migrace je tedy podle této teorie přirozeným důsledkem narušení, která jsou nevyhnutelně spjata s procesem kapitalistického rozvoje.

Teorie sítí (angl. Network theory) doplňuje „push-pull“ teorii a činí ji sofistikovanější, protože ji obohacuje o další dimenzi. Teorie sítí v migračním procesu zdůrazňuje význam mezilidských vazeb. Osobními vztahy migrantů se utvářejí neformální sítě migrantů. Jedná se o vazby příbuzenské, přátelské nebo o vazby v rámci dané komunity. Těmto vazbám se také někdy říká sociální kapitál, neboť vazby poskytují jedincům i skupinám důležité zdroje informací, sociální nebo finanční pomoc, a velmi často i podporu v případě nějakých osobních problémů. Vazby zvyšují pravděpodobnost migračního pohybu i jeho růstu, protože tím snižují náklady a rizika a nepřímo zvyšují i očekávaný přínos z migrace. Mezi nejdůležitější vazby patří ty rodinné. Síť napomáhá

při usazování migrantů v dané zemi a při utváření komunit. Skupiny migrantů pak často vytvářejí svou vlastní ekonomickou a sociální infrastrukturu, např. různé spolky, obchody, zábavní podniky, kostely, služby doktorů, právníků atd. Pokud počet migrantů a vazeb překročí určitou kritickou hranici, pak jsou náklady na každou další migraci i rizika, které migrant podstupuje, nižší. Tento fakt podněcuje další migraci, která dále rozšiřuje síť a snižuje náklady i rizika atp.

Institucionální teorie (angl. Institutional theory) zdůrazňuje vliv institucionálních subjektů. V rámci této teorie se hovoří o dvou skupinách institucionálních subjektů. Tou první skupinou jsou organizace nebo jednotlivci, kteří napomáhají především nelegální migraci a to za účelem zisku. Jedinci a organizace vydělávají na migrantech, kteří se snaží dostat do cílové země ilegálně, jedná se především o převody přes hranice, pašování lidí ze země původu do jiné²¹, najímání migrantů zaměstnavateli, falšování dokumentů, domluvené sňatky aj. Tito migranti jsou velmi často vystavováni vykořisťování, okrádání, podvodům nebo zneužívání (hlavně děti a ženy). Druhou skupinou institucionálních subjektů jsou nevládní a mezinárodní organizace, jedinci poskytující migrantům rady, sociální služby, právní poradenství k získání různých dokumentů (žádost o azyl, povolení k pobytu aj.). Všechny tyto instituce a organizace, ať už ziskové nebo neziskové, podporují a pomáhají udržovat mezinárodní migraci. Bez těchto subjektů by migranti měli jen málo informací a potřebných kontaktů k úspěšné migraci. Stejně jako u předchozí teorie sítí, migrační proud je stále více institucionalizován a stává se nezávislejší na okolnostech, které proud vyvolaly²².

Další z teorií je **teorie kumulativní příčiny (angl. Cumulative causation)**. V zemi původu, ale i cílové zemi, nastávají v důsledku migrace změny v ekonomické, sociální i kulturní oblasti. V této souvislosti se mluví např. o tzv. social labellingu některých zaměstnání. Jedná se o to, že některé druhy zaměstnání, ve kterých je zastoupeno mnoho imigrantů, získávají nálepku zaměstnání, které je nevhodné pro domácí obyvatele, důsledkem toho je zvýšená poptávka po imigrantech. Tento negativní pohled na určité profese nevychází z jejich charakteristik, ale pouze z toho, že jsou v této profesi zastoupeni imigranti²³.

²¹ Jedná se o tzv. smuggling a trafficking.

²² VOJTKOVÁ, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. 2005.

²³ VOJTKOVÁ, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. 2005.

Jednou z novějších teorií je **teorie migračních systémů (angl. Migration system theory)**. Určitým způsobem kombinuje teorii světového systému a teorii sítí. Teorie migračních systémů klade důraz na mezinárodní vztahy, národní hospodářství, kolektivní jednání a institucionální faktory. Bere v úvahu konkrétní historické okolnosti, za nichž docházelo k vytváření migračních mostů mezi jednotlivými zeměmi. Cílové země jsou se zdrojovými propojeny nejen lidmi, ale také historickými, kulturními, (post)koloniálními a technologickými vazbami. Migrace probíhá ve specifických politických, demografických, ekonomických a sociálních kontextech a má diferencující prostorovou a časovou dimenzi. Příkladem tohoto systému může být dlouhodobé multidimenzionální spojení Francie a Maroka. V širším pojetí i napojení dalších zemí Maghrebu²⁴ na státy jižní Evropy²⁵.

2.3 Historie migrace

Už od počátku lidských dějin byla migrace jedním z nejvýznačnějších rysů lidstva. Podle názoru současných vědců se lidstvo vyvinulo v Africe a odtud se šířilo do dalších oblastí na zeměkouli. I potom, co se lidé rozšířili po celé Zemi, hrálo stěhování stále důležitou úlohu, jelikož lidé po staletí zápasili o území a zdroje²⁶.

V minulosti probíhaly rozsáhlé migrace obyvatelstva. Hovoří se o nich jako o „stěhování národů“, které probíhalo od konce starověku²⁷ a počátkem středověku²⁸. Jednalo se především o národy barbarských²⁹ kmenů a jejich skupin. Příčinou těchto migrací byly demografické změny, jako růst počtu obyvatel, který byl způsoben přechodem od pastevectví k zemědělství (tzn. k usedlejšímu způsobu života) i sociálními

²⁴ Maghreb znamená v arabských jazycích „západní“. Je to region v Africe na severu Sahary, západně od Nilu. Konkrétně jsou to státy Maroko, Západní Sahara, Alžírsko, Tunisko, Libye a více či méně Mauretánie. Lidé z Maghrebu mají jak africké, tak východní kořeny. Většina lidí odsud jsou buď Arabové, tedy lidé s předky ze Středního Východu, určitá skupina lidí má výlučně africké předky. Do velkých měst na pobřeží se dostaly národnosti jako Francouzi, Italové, Španělé a Turci.

²⁵ DRBOHLAV, Dušan, UHEREK, Zdeněk. *Reflexe migračních teorií* [online]. 2008.

²⁶ JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. 2002.

²⁷ Tato epocha se ohraničuje kolem poloviny 4. tisíciletí př. n. l. a počátkem středověku v 6. až 7. století.

²⁸ Středověk je ohraničen pádem Západořímské říše v roce 476 a objevením Ameriky Kryštofem Kolumbem roku 1492.

²⁹ Řekové tak označovali příslušníky všech národů, jejichž jazyku nerozuměli. Od Řeků převzali pojem ve 3. století př. n. l. Římané, kteří se i jinak hlásili k řecké kultuře jako ke svému vzoru (část Řeků je samotné původně řadila k barbarům). Římané přesvědčení o univerzalitě své civilizace vztahovali pojem „barbar“, „barbaři“ na všechna etnika nacházející se vně jejich kulturního okruhu. Většinou šlo o germánské a slovanské národy.

důvody. Primitivní způsob obdělávání půdy zapříčinil její rychlé vyčerpání, což mělo za následek další stěhování. Kmeny, jejichž počet členů se zvyšoval, začaly hledat novou půdu pro obdělávání. Velmi často ji našli na území Římské říše, která se v té době nacházela v hluboké krizi, neměla dostatečně chráněné hranice a na jejím území bylo možné získat bohatou kořist.

Od 6. do 8. století nastává druhá fáze stěhování národů, kdy docházelo k velkým národnostním a etnickým pohybům v Evropě, zejména došlo k příchodu Slovanů do střední Evropy a na Balkán. Příchod Maďarů do Panonie v 10. století byl poslední velkou národnostní změnou. Významným stěhováním byl také příchod Osmanských Turků do Anatolie³⁰ ve 13. století³¹.

Většina největších přesunů obyvatel v dějinách probíhala násilnou formou, tedy nedobrovolně. V 17. a 18. století bylo na Africkém kontinentu zajato přibližně 15 milionů domorodých obyvatel a jako otroci byli převezeni do Brazílie, Karibiku a Severní Ameriky. V 19. století bylo 10 až 40 milionů smluvních pracovníků³² (prakticky zajatců) vyvezeno ze svých zemí. V průběhu 20. století se nejen v Evropě, ale i v Asii přemístilo desítky milionů obyvatel, a to z důvodů válek³³.

Jako jednotlivci³⁴ lidé vždy cestovali za lepším životem. Od pol. 19. stol. do druhé světové války se vystěhovalo z Evropy 60 milionů obyvatel a přestěhovalo se za oceán³⁵. Příčinou tohoto stěhování byly většinou hospodářské důvody. Je tomu tak i dnes, i když v současné době je podnětem spíše vyšší mzda než levná půda. Od 19. stol. se skladba stěhování velmi změnila, hlavně kvůli změnám ve vládních politikách. Do roku 1914 vlády neukládaly téměř žádná omezení, to umožnilo značný pohyb obyvatel z Evropy do Severní

³⁰ Historický římský název pro Malou Asii. Malá Asie je poloostrov, na kterém se dnes nachází asijská část Turecka.

³¹ SOCHROVÁ, Marie. *Dějepis v kostce I. : Pravěk, Starověk, Středověk*. 1999.

³² Tzv. indentured workers.

³³ Velké stěhování se odehrálo např. po rozdělení Indie v roce 1947, kdy 7 milionů muslimů uteklo z Indie do tehdy nového státu Pákistánu a naopak 7 milionů Hindů uprchlo do Indie.

³⁴ Nikoli jako členové ras nebo náboženských skupin na útěku.

³⁵ Do USA přibližně 40 milionů, dále do Kanady, Latinské Ameriky, Austrálie, na Nový Zéland a do Jihoafrické republiky.

Ameriky. Dalo by se říci, že do Spojených států amerických (dále jen USA) mohl přijít každý, kdo nebyl nevěstkou, trestancem, šílencem a po roce 1882³⁶ Číňanem³⁷.

Cestování po Evropě nebylo omezeno, tzn. nebylo potřeba žádných pasů ani pracovních povolení. Jedinou otázkou bylo, zda si migranti mohou cestu dovolit a jestli se jim v cílové zemi povede lépe než doma. V letech 1914-1945 bylo z bezpečnostních důvodů cestování omezeno. Mnoho zemí přistěhovalce odmítalo³⁸ z otevřeně rasistických důvodů. Americký Kongres dokonce schválil zákony, které měly za cíl zachovat rasovou a náboženskou skladbu země. Po roce 1945 nastala další velká změna. Mnoho evropských zemí mělo problém s nedostatkem pracovních sil. Jejich přistěhovalecké zákony nebyly zrušeny, ale prakticky nebyly uplatňovány. Vlády přijímaly přistěhovalce za práci, aby oživily svůj průmysl. Další velká změna přišla v 70. letech, bohaté země neměly už tak markantní rozvoj a netrpěly nedostatkem pracovních sil. Evropu a Ameriku zasáhla recese a výsledkem bylo zpřísnění přistěhovaleckých zákonů. Toto zpřísnění platí dodnes³⁹.

2.4 Příčiny a důsledky mezinárodní migrace

Mezinárodní migrace je vyvolána různými *příčinami* a může mít *pozitivní i negativní důsledky*. Důsledky se pak různě projevují v *hostitelské* (země imigrace) i *vysílající* (země emigrace) zemi.

2.4.1 Příčiny mezinárodní migrace

Mezinárodní migrace osob bývá vyvolána různými příčinami. Mezi *neekonomické příčiny* patří kromě rodinných důvodů hlavně politické důvody, náboženské, rasové a národnostní. K přesunům obyvatel může být také impulsem přírodní katastrofa, která výrazně zhorší jejich ekonomickou situaci.

³⁶ V květnu 1882 byl americkým Kongresem podepsán tzv. Chinese Exclusion Act (byl vyvolán protičínský citěním v Kalifornii a obavy dělníků o práci), který vylučoval Číňany z přistěhovalectví do USA. Tento zákon byl jediný svého druhu v dějinách USA a byl v platnosti prakticky až do 2. světové války.

³⁷ JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. 2002.

³⁸ Včetně uprchlíků z hitlerovského Německa.

³⁹ JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. 2002.

Další z příčin mezinárodní migrace jsou *ekonomické příčiny*. Ekonomické příčiny souvisí s nerovnoměrným ekonomickým vývojem v jednotlivých zemích. Tato nerovnoměrnost způsobuje rozdíly v životní úrovni a ve výši reálné mzdy. Mezinárodní ekonomická migrace bývá také spojována s pohybem přímých zahraničních investic, jelikož pracovníci následují ekonomickou příležitost. Mezi další ekonomické příčiny lze zahrnout změny strukturální povahy, jenž v různých zemích vyvolávají potřebu kvalifikovaných i nekvalifikovaných pracovních sil. Migrační toky z ekonomických důvodů probíhají většinou ze zemí méně rozvinutých do zemí více rozvinutých. Ve směru opačném je migrace výrazně slabší. I tak lze ale vyčlenit několik důvodů, které vedou k pohybu pracovních sil do zemí s nižší ekonomickou rozvinutostí.

Kunešová mezi tyto důvody uvádí⁴⁰:

- Přímé zahraniční investice z rozvinuté země do země méně vyspělé, které doprovází příchod zahraničních manažerů a odborníků.
- Deficit na trhu práce hostitelských zemí v určitých specializovaných oborech (např. v 90. letech 20. století nedostatek učitelů anglického jazyka v ČR).
- Nedostatek pracovních příležitostí v rozvinutých zemích pro kvalifikované pracovníky některých oborů (jen velmi výjimečný důvod).

2.4.2 Důsledky pro hostitelskou zemi (země imigrace)

Příliv migrantů ze zahraničí má pro hostitelskou zemi pozitivní i negativní důsledky.

Mezi **pozitivní důsledky** patří zejména tyto⁴¹:

- Příliv pracovních sil ze zahraničí může zaplnit mezery na trhu práce. Jedná se zejména o oblasti, které pro domácí pracovníky vzhledem k pracovním podmínkám nejsou příliš atraktivní (např. obory stavebnictví, zdravotnictví aj.).
- Příliv migrantů zvyšuje agregátní poptávku po zboží a službách, jež stimuluje růst HDP.
- Rostoucí počet pracovníků ze zahraničí přispívá k vyšší agregátní nabídce a tím také k ekonomickému růstu.

⁴⁰ KUNEŠOVÁ, Hana, et al. *Světová ekonomika : Nové jevy a perspektivy*. 2006.

⁴¹ KUNEŠOVÁ, Hana, et al. *Světová ekonomika : Nové jevy a perspektivy*. 2006.

- Zahraniční migranti mohou předávat domácím pracovníkům nové znalosti, dovednosti a návyky.
- Příliv kvalifikovaných pracovníků a specialistů přináší hostitelské zemi úsporu společenských nákladů na vzdělání, neboť hostitelská země získává už vyškolené pracovníky.
- Zahraniční migranti jsou obvykle čistými plátcí do veřejných rozpočtů, tzn. že daně, odvody a poplatky, které migranti platí, jsou obvykle vyšší než výdaje, které na ně stát vynakládá. Důvodem je fakt, že většina zahraničních migrantů je v produktivním věku.

V mnoha zemích je pozitivním jevem právě výše zmíněný důsledek, kdy příliv pracovních sil ze zahraničí zaplňuje mezery na trhu práce u takových povolání, která nejsou příliš atraktivní. Například v USA je mnoho taxikářů zahraničními pracovními migranty, nebo ve Velké Británii mnoho imigrantů pracuje v pohostinství nebo na farmách.

Mezi **negativní důsledky** naproti tomu patří⁴²:

- Konkurence vzniklá přílivem zahraniční pracovní síly vyvolává sociální napětí a nespokojenost, což může vést až ke xenofobii vůči cizincům. Většinou k tomu dochází v případech, kdy je domácí trh práce málo pružný a je obtížná absorpce zahraničních pracovníků.
- Na trhu práce může docházet ke skryté diskriminaci cizinců, která může způsobit v některých případech snížení mezd.
- Levná a přizpůsobivá pracovní síla ze zahraničí vede k tomu, že klesají požadavky zaměstnavatelů na kvalifikaci pracovníků a rostou požadavky na jejich pracovní výkon. Výsledkem je nezájem některých zaměstnavatelů zavádět do výroby nové technologie a zvyšovat produktivitu práce domácích pracovníků.
- Zvýšený příliv imigrantů z různých regionů může vést k negativním společenským projevům, jako je rasová nesnášenlivost nebo projevy extrémismu.

Kromě výše vymezených negativních důsledků pro hostitelskou zemi se v období, kdy je většina ekonomik zasažena ekonomickou recesí projevila další problém v oblasti pracovní migrace. Před začátkem hospodářské recese většina migrantů reagovala na potřeby trhů práce v zahraničí. Na těchto trzích se projevoval nedostatek pracovních sil,

⁴² KUNEŠOVÁ, Hana, et al. *Světová ekonomika : Nové jevy a perspektivy*. 2006.

a tak mnoho cizinců odcestovalo do zahraničí za výdělkem. Avšak globální hospodářská krize se v roce 2007 projevila zejména na trhu práce, kdy mnoho zaměstnavatelů ukončilo svou činnost a propustilo své zaměstnance. S rostoucí nezaměstnaností se v hostitelských zemích projevila situace, kdy jsou na pracovní pozice upřednostňováni pracovníci z domácí země před pracovními migranty. Konkrétním krokem některých zemí EU bylo omezení možnosti imigrace a zavedení programů tzv. dobrovolných návratů, jenž jsou zaměřeny na pracovní migranty pobývajících legálně na území těchto zemí. Mezi země, které zavedly tyto programy, patří Španělsko a mimo jiné i ČR, která zavedla „Projekt dobrovolných návratů“⁴³ začátkem roku 2009. Nezaměstnaným cizincům jsou v mnoha případech nabízeny finanční prostředky, aby se vrátili zpět do své vlasti. Například ČR v roce 2009 nabízela pracovním migrantům zdarma dopravu do vlasti a finanční příspěvek ve výši 500 eur. Také poskytovala nouzové ubytování ode dne registrace do programu až do dne opuštění ČR. V podmínkách bylo také stanoveno, že do projektu se lze přihlásit jen jednou a projekt nezabraňuje, aby se pracovní migrant v budoucnu do ČR vrátil. Tyto programy se nesetkaly s velkým úspěchem, neboť mnoho pracovních migrantů se ve svých zemích zadlužilo, aby mohli vycestovat. V souvislosti s hospodářskou krizí se také projevil trend, kdy migranti přecházejí z režimu pobytu za účelem zaměstnání do pobytu za účelem podnikání, aby mohli setrvat v hostitelské zemi.

2.4.3 Důsledky pro vysílající zemi (země emigrace)

Také vysílající země se potýká s negativními důsledky, ale také může těžit z pozitivních vlivů, které přináší mezinárodní migrace.

Pozitivní důsledky⁴⁴:

- Ve vysílající zemi se snižuje nabídka pracovních sil, jež může vést k poklesu míry nezaměstnanosti. Zároveň mohou odcházející migranti v zahraničí získat pracovní příležitost, která by pro ně v jejich zemi nebyla dostupná.
- Ve vysílající zemi dochází k růstu devizových zdrojů použitelných k rozmachu domácí ekonomiky – pokud migrant ze zahraničí podporuje finančně svou rodinu v zemi původu.

⁴³ JONES, Adela; HUGHES, Ceri. *Dobrovolné návraty pracovních migrantů v době hospodářské krize* [online]. 2009.

⁴⁴ KUNEŠOVÁ, Hana, et al. *Světová ekonomika : Nové jevy a perspektivy*. 2006.

- Migranti mají kontakty nejen s mnoha příbuznými, ale obvykle i se širším okruhem lidí ve své zemi původu. Tím, že migranti odejdou do zahraničí, vznikají v cizině zahraniční komunity⁴⁵, které podporují pohyb zboží, služeb, informací a investic mezi mateřskou a hostitelskou zemí. Vysílající země tak snáze získává moderní technologie, přímé zahraniční investice a finanční podporu díky aktivitám své úspěšné komunity emigrantů.
- Zahraniční migrace může také napomáhat ke zvýšení obchodu mezi hostitelskou a vysílající zemí. Zde opět sehrávají úlohu komunity migrantů.
- V případě dočasného odchodu migrantů vysílající země po jejich opětovném návratu získává pracovníky s novými znalostmi a zkušenostmi. Přínos, který plyne z návratu migrantů zpět do vysílající země, závisí na různých faktorech, především na důvodech, které vedly k návratu a délce pobytu v zahraničí. Návrat migrantů může ve vysílající zemi vést ke zvýšení produktivity díky investicím migrantů a využitím nových znalostí a zkušeností.

Negativní důsledky⁴⁶:

- Odliv vysoce kvalifikovaných pracovníků má negativní vliv na řadu oborů, především na sektor služeb (např. věda, výzkum, školství, zdravotnictví aj.) a průmysl. Dochází tak ke zpomalení ekonomického růstu a růstu produktivity práce.
- Ve vysílající zemi se může zvyšovat tlak na růst mezd v odvětvích a oborech, ze kterých pracovníci odcházejí. Je to důsledkem vyšší poptávky po chybějících profesích. Velmi často se rovněž stává, že případní reemigranti mají po návratu do své vlasti vyšší mzdové nároky.
- Vysílající země odchodem pracovníků přichází o daně, které by Tito pracovníci odvedli do rozpočtu.
- Vysílající země má z trvalého odchodu pracovníků ztrátu v podobě nevratných investic, které byly vynaloženy na vzdělání migrantů.
- Finanční podpora, kterou emigranti poskytují, může mít dočasný charakter.

⁴⁵ Tzv. diaspory. Diaspora (slovo ze starořečtiny, které znamená „setí semena“) označuje lidi nebo etnickou populaci, kteří byli přinuceni emigrovat ze své vlasti. Nejznámější je Židovská diaspora, mezi méně známé patří Irská diaspora, Arménská diaspora a Palestinská diaspora. Pojmem diaspora se také označuje náboženské, či etnické společenství žijící (rozptýleně) v rámci jiného společenství.

⁴⁶ KUNEŠOVÁ, Hana, et al. *Světová ekonomika : Nové jevy a perspektivy*. 2006.

Dalším z možných aktuálních důsledků pro vysílající zemi jsou masové návraty v období hospodářské recese, kdy mnoho pracovních migrantů přichází o svou práci. Těmito návraty vzniká tlak na pracovní trh ve vysílající zemi. U pracovních migrantů je často se ztrátou zaměstnání spjat pokles remitencí, jelikož většina migrantů posílá svým rodinám ve vysílající zemi finanční prostředky.

2.5 Specifické formy mezinárodní migrace

V současné době globální způsoby komunikace a nové možnosti přepravy výrazně snižují vliv vzdálenosti mezi zdrojovými a cílovými zeměmi a tím usnadňují svobodný pohyb obyvatel. Migranti mají nové možnosti, jak udržovat kontakty a být v užším vztahu s jejich zeměmi původu, a to prostřednictvím klesajících cen telefonních hovorů, zaváděním emailů a klesajícími cenami mezinárodní dopravy. Tyto vymoženosti dnešní doby jim také umožňují častější návštěvy domova a odpadá tak tlak na přestěhování celé rodiny do nového místa. Migranti tak dnes mohou lépe udržovat své kulturní hodnoty a rodinné vazby⁴⁷. Proto se dnes s rozvojem technologií, dopravy a dostupností bydlení uplatňují specifické formy migrace.

2.5.1 Přeshraniční migrace

Mezi specifické formy mezinárodní ekonomické migrace patří přeshraniční migrace. V případě přeshraniční migrace pracovníci⁴⁸ žijí ve své zemi, ale za práci dojíždějí za hranice, často do sousedního státu. Tato situace byla častá v první polovině 90. let v českém, polském a maďarském pohraničí. Přeshraniční migrace může způsobit destabilizaci na místním trhu práce vysílající země, zejména dočasný nedostatek pracovníků ve stavebnictví, zdravotnictví, pohostinství atd.

⁴⁷ STOJANOV, Robert, NOVOSÁK, Jiří. *Rozvojovka : Mezinárodní migrace a rozvoj - (ne)čekané souvislosti?* [online]. 2008.

⁴⁸ Jedná se o tzv. pendlery. Za pendlera je v ČR podle Centra mezistátních úhrad (CMU) považován pracovník, který je pojištěn v jiném členském státě EU, kde je zaměstnán, nebo kde podniká, přičemž nadále bydlí v České republice, kam se každodenně, nebo nejméně jednou týdně vrací.

2.5.2 Brain drain (odliv mozků) a brain gain (získávání mozků)

Dalším specifikem mezinárodní migrace je pohyb vysoce kvalifikovaných pracovníků, jedná se o tzv. brain drain (odliv mozků), odborněji nazývaném jako migrace kvalifikovaných pracovníků. Mnohé rozvojové země vidí v tomto fenoménu ohrožení. Odliv mozků se už netýká pouze rozvinutých zemí, ale v posledních pár letech i rozvojových zemí, proto se vlády rozvojových zemí snaží realizovat politiky, které mají za cíl udržet kontakty s migrujícími odborníky a získat jejich prostřednictvím nové technologie, znalosti, zkušenosti a investice.

Cílové země přitahují odborníky především vysokými platy. Získávají tak produktivní a kvalifikované zaměstnance, zatímco mateřská země tyto odborníky nejen ztrácí, ale ztrácí i náklady, které byly investovány do jejich vzdělání, zvláště pokud vzdělání těchto pracovníků bylo financováno z veřejných prostředků. Rozsáhlý odliv kvalifikovaných pracovníků může v mateřské zemi vést až ke snížení technické, kulturní i ekonomické úrovně země. Brain drain se v posledním desetiletí stal jednou z charakteristik globalizující se světové ekonomiky a tento trend je stále rostoucí.

Na základě ztrát, které jim působí odliv mozků, volají zdrojové země po protekcionistickém přístupu k redukci a kompenzaci těchto ztrát, např. podílem na zdanění příjmu migranta v cizině. Ekonomicky vyspělé země naproti tomu argumentují, že vzdělání pracovníci nemohou adekvátně využít své schopnosti v zemi původu, a proto z globální perspektivy dochází ke zvýšení efektivity alokace lidského kapitálu. Námitky, které se vztahují k nerovnoměrnému rozložení zisků a ztrát mezi zdrojové a cílové země jsou odmítány s tvrzením, že migrace vzdělaných osob může snížit makroekonomické hodnoty jako průměrný příjem nebo HDP, ale pokud jde o individuální příjem, tak ten zůstává stejný. K těmto argumentům je třeba dodat, že tvrzení ze strany ekonomicky rozvinutých zemí nevyvrací zmiňované ztráty rozvojových zemí způsobené ztrátou investic do lidského kapitálu, zejména veřejného vzdělání, dále zdravotnictví nebo jiného sociálního systému. Tyto ztráty z veřejných nákladů se týkají zejména veřejného vzdělání, zdravotnictví nebo jiného sociálního systému. Ztráty z veřejných nákladů mohou být částečně kompenzovány remitencemi, zpětnou migrací a vznikem nových obchodních sítí. Novější tvrzení v tomto směru říká, že samotná emigrace může spustit spontánní tvorbu lidského kapitálu na bázi očekávání, které plynou z potencionálních zisků z migrace

kvalifikovaných osob. Celkově pak může tvorba znalostí převážít ztrátu, čímž se brain drain transformuje na získávání mozků (brain gain) s pozitivními dopady jak na zdrojovou zemi, tak na cílovou zemi⁴⁹.

Stark-Helmenstein-Prskawetz⁵⁰ se v roce 1997 zabývali studií, ve které analyzovali úpadek nebo formování lidského kapitálu v ekonomikách, které jsou otevřeny nebo uzavřeny z hlediska mezinárodní migrace⁵¹. Migrace totiž stimuluje pracovníky z ekonomicky chudých zemí, aby investovali do vytváření lidského kapitálu. Tyto stimuly by měli politici brát v úvahu, než začnou vytvářet překážky pro migraci. Další odborníci tento argument potvrzují a dokazují to tím, že průměrná úroveň lidského kapitálu je vyšší v ekonomikách, které jsou otevřeny migraci, než u ekonomik bez možnosti migrovat. Avšak země s malou populací, zejména malé ostrovní státy, jsou zranitelnější než jiné, neboť tvorba lidského kapitálu je v těchto zemích přirozeně omezena. Pokud ze zemí s malou populací odejde větší množství kvalifikovaných pracovníků, než je daná země schopna kapacitně pokrýt, může se jednat o nezanedbatelnou ekonomickou ztrátu, bez ohledu na to, jaké další přínosy z takové migrace plynou. Podobné je tomu u migrace lidí z vybraných profesí, kde společnost není schopna odliv těchto pracovníků pokrýt.

2.5.3 Cirkulační migrace

Poměrně novým fenoménem je v současnosti tzv. cirkulační migrace. Jedná se o migraci obyvatel, kteří se dočasně nebo natrvalo vrátili zpět do země svého původu, případně se vracejí cyklicky. Tito migranti tak nejsou jen pasivními účastníky migračního procesu, ale stávají se z nich aktivní agenti své vlastní mobility. Cirkulační migrace je novou výzvou jak pro vědce, tak pro politiky. Podle vědců nejsou studie založené na stálém osídlení relevantní, protože běžně užívané soubory dat týkajících se původu migrantů, např. sčítání obyvatel, vylučují dočasné bydliště, popř. tento údaj není zpracován vůbec. Nové studie by se měly právě snažit zachytit nestálé osídlení. Od 60. let minulého století spíše dominovala myšlenka jednosměrné migrace z venkova do měst a teprve od 70.

⁴⁹ STOJANOV, Robert, NOVOSÁK, Jiří. *Rozvojovka : Mezinárodní migrace a rozvoj - (ne)čekané souvislosti?* [online]. 2008.

⁵⁰ STOJANOV, Robert, NOVOSÁK, Jiří. *Rozvojovka : Mezinárodní migrace a rozvoj - (ne)čekané souvislosti?* [online]. 2008.

⁵¹ STOJANOV, Robert, NOVOSÁK, Jiří. *Rozvojovka : Mezinárodní migrace a rozvoj - (ne)čekané souvislosti?* [online]. 2008.

let 20. století se objevují informace o cirkulační přirozenosti migrace. Migrační studie při interpretaci cirkulační migrace kladly důraz na její kulturní aspekty, i když podstatných faktorů je mnohem více, např. většina migrantů si zachovává blízký vztah ke svému místu původu, důležitá je rovněž vzdálenost a dopravní možnosti, poptávka po práci a životní podmínky v místě migrace. Migrace je v tomto pojetí vnímána jako „diversifikační strategie“. Je to strategie, kdy si migrant ponechá vlastnictví zemědělské půdy v místě původu a nechává se sezónně najímat na práci. Na venkově je vlastnictví půdy a práva na půdu přirozeně vnímáno stejně důležitě jako poptávka po práci. Příkladem toho je cirkulační migrace v Číně, kdy si Číňané uchovávali právo na zemědělskou půdu, jako základní a bezpečný zdroj obživy v případě ztráty zaměstnání, onemocnění a v době stáří, a zároveň těžili z možnosti získat sezónní dočasnou práci⁵².

Z nových studií, které se cirkulační migrací zabývají na obecné úrovni, vyplývá, že není možné získat informace o jejím globálním rozsahu, jelikož transnacionální pohyby obyvatel vyžadují data, která by měla být získávána jak ze země původu, tak i z nové destinace. Většina cílových zemí migrace má registrační procedury, které dovolují jakési odhady počtu imigrantů, ale odhady přeshraničních pohybů imigrantů jsou z těchto procedur nezřetelné. Navíc země při sběru dat používají různé metodologie a srovnání těchto dat je velmi obtížné. Proto je dopad tohoto typu migrace na různé země těžko hodnotitelný a velmi složitý. Současné poznatky z analýz cirkulační migrace v Číně a Indii ukazují pozitivní důsledky, ale i některá negativa. Např. Čína od roku 1999 zaznamenala výrazný nárůst množství migrantů, kteří se do Číny vrátili s progresivními technickými znalostmi, jenž uplatňují v soukromém sektoru. Podobný nárůst byl zaznamenán také v Indii, kde se migranti vracejí se znalostmi, které uplatňují v oblasti softwarového průmyslu. Dopady cirkulační migrace na rozvoj mohou být pozitivní v případě, když se socio-ekonomické podmínky v cílových zemích migrace zlepšily nebo se očekává, že se tak stane, nebo byl návrat migrantů dobrovolný a plánovaný, migrant získal znalosti, dovednosti a úspory během pobytu v zahraničí. Pokud se některá z těchto podmínek nenaplní, pak je dopad cirkulační migrace na rozvoj velmi omezený. Z těchto důvodů by cílem migrační a rozvojové politiky mělo být vytváření takových podmínek, které by umožnily co největší pozitivní dopady.

⁵² STOJANOV, Robert, NOVOSÁK, Jiří. *Rozvojovka : Mezinárodní migrace a rozvoj - (ne)čekané souvislosti?* [online]. 2008.

2.5.4 Nelegální migrace

V 90. letech minulého století se rostoucí nelegální migrace pracovníků stala velkým problémem. Práce ilegálních cizinců má velké výhody před prací domácích pracovníků. Nelegální migranti totiž neuplatňují nároky na dovolenou, pracují o víkendech a nežádají příplatky. Nemají velké nároky ohledně bydlení, stravy, vykonávání práce, na kterou nebyli původně sjednání, mají vyšší pracovní motivaci a disciplínu. Zaměstnavatel, který zaměstnává nelegální zaměstnance tzv. načerno, za ně neplatí pojistné na zdravotní a sociální pojištění, neodvádí za pracovníka daň z příjmů a nemusí dodržovat podmínky bezpečnosti práce. Nelegální migrace bývá často realizována formou pašování lidí a obchodováním s lidmi, neboť výnosy z ilegálního obchodu s lidmi jsou nezanedbatelné. Hlavním důvodem vzrůstající nelegální migrace je otevření východní Evropy a odstranění vnitřních hranic v EU v rámci Schengenského prostoru. V 90. letech 20. století v EU výrazně vzrostlo pašování lidí a rozvinulo se do vysoce organizované a lukrativní činnosti. Cílovou destinací většiny ilegálních pracovníků je Německo, ale vzhledem k závažnosti problému nelegální migrace se jí zabývají orgány EU a je obtížné ji statisticky zachytit.

2.6 Remittance

Významu remitencí je věnována stále větší pozornost a jsou vnímány jako další nebo alternativní nástroj rozvoje. Problematikou remitencí se zabývá řada studií a považují remittance nebo mezinárodní migraci obecně za účinný prostředek pro rozvoj ekonomicky zaostalých zemí a především jejich venkovských oblastí.

Prvně je třeba vysvětlit, co to remittance jsou. Jednoduše řečeno se jedná o transfery peněz nebo zboží od migrantů, kteří pobývají v zahraničí. Mezinárodní měnový fond (dále jen MMF) uvádí ve svých statistikách 3 typy remitencí⁵³:

1. **Remittance pracovníků (workers remittances)** – tyto transfery pocházejí od pracovníků, kteří v zahraničí zůstávají rok a déle.
2. **Zaměstnanecké kompenzace (compensation of employees)** – transakce pocházejí od migrantů, kteří zůstávají v zahraničí méně než jeden rok.
3. **Migrační transfery (migrants' transfers)** – transfery peněz a zboží, které souvisí s přeshraniční migrací.

⁵³ STOJANOV, Robert. *Rozvojovka : Remittance nebo rozvojová pomoc?* [online]. 2008.

V odborné literatuře je obecnou tendencí používat pojem remitence ve smyslu té první kategorie.

Dalším dělením remitencí je dělení na základě typu zasilatelů a příjemců remitencí. Podle tohoto dělení existuje celkem sedm různých forem remitencí:

1. **Osobní vklady nebo investice** – jsou to peněžní transfery, které jsou určeny pro vlastní použití (investiční činnost, spotřebu, obchodní rozvoj, výstavbu domova, zakoupení půdy, úspory aj.) a migranti si sami určují, jak tyto remitence využijí.
2. **Transfery v rámci rodiny** – jsou to transfery v rámci rodiny nebo přátelům do země původu. Ve většině zemí jsou tyto transfery nejdůležitějšími toky remitencí. Někdy mají podobu pravidelně zasílaných prostředků, ať už měsíčně, při příležitosti svátků, nebo náboženských slavností atp. Zasílané prostředky slouží k zabezpečení základních potřeb, spotřebě, vzdělání a zdravotní péči a o využití těchto zdrojů rozhodují jejich příjemci.
3. **Charitativní dary** – jedná se o dary určené pro charitativní účely.
4. **Kolektivní investice směřující do rozvoje** – ve většině případů se jedná o transfery prostředků, které pocházejí od organizací migrantů a měly by směřovat do rozvoje komunity v zemi původu.
5. **Daně a odvody** – jsou to povinné odvody vládním, veřejným institucím, např. školy, nemocnice atd. Důvodem je zajištění vzdělání nebo zdravotnické péče pro členy rodiny a přátel v zemi původu. Do této kategorie se započítávají dobrovolné transfery remitencí a zaplacené daně od emigrantů.
6. + 7. **Důchody a transfery sloužící k sociálnímu zabezpečení** – v této kategorii se často jedná o jejich kombinaci, proto *se sedmá a šestá slučuje v jednu kategorii*. Započítávají se zde regulérní transfery od bývalých zaměstnavatelů, penzijních fondů a vlád cílových zemí, kde byl migrant zaměstnán.

Migranti mají různé motivy pro to, aby zasílali prostředky do svých zemí původu. Tyto motivy se dělí do 5 skupin⁵⁴:

- Remittance související s altruistickým⁵⁵ chováním vůči rodinám, jež zůstaly v zemi původu.
- Remittance, které jsou určeny k dorovnání spotřeby u rodiny a které slouží k diverzifikaci příjmů a rizik.
- Remittance, jež slouží k úsporám a splnění určitých specifických cílů, např. postavení domu, založení živnosti atp.
- Remittance jako pojišťovací nástroj ze strany migranta k uchování rodinných vazeb pokud v nové destinaci funguje něco špatně.
- Remittance, která má zaplatit dluhy vzniklé z rozhodnutí emigrovat.

Remittance jsou pozitivním aspektem migrace, jenž přispívá k rozvoji. Argumentem k tomuto tvrzení je fakt, že celkový objem remitencí je větší než oficiální rozvojová pomoc a přímé zahraniční investice dohromady. Remittance tak tvoří v mnoha rozvojových státech vysoký podíl HDP a tvoří tak nezanedbatelnou úlohu v ekonomikách těchto „křehkých“ zemí.

2.7 Mezinárodní migrace a environmentální změny

Tragédie v New Orleans a další katastrofy, které se v současné době vyskytly, jsou důkazem nástupu globálních klimatických změn. Teplotní křivka stoupá už od roku 1980. S větší teplotou jsou spojeny hromadící se energie bouřek, orkánů a hurikánů. I právě díky tomu je třeba si uvědomit, jak je existence lidstva závislá na klimatických podmínkách na naší planetě.

2.7.1 Migrace v historii v kontextu klimatických změn

Nejnovější vědecké poznatky ukazují, že na vývoj lidstva měly klimatické změny větší vliv, než se dříve myslelo. Před 40 000 lety tzv. *kulturní exploze* nástrojů a šperků zřejmě souvisela s tím, že Evropa tehdy zažívala neobvykle teplé tisíciletí. Další klimatické výkyvy pak daly základ k vytváření základů sociální organizace lidstva, a přibližně mezi

⁵⁴ STOJANOV, Robert. *Rozvojovka : Remittance nebo rozvojová pomoc?* [online]. 2008.

⁵⁵ Altruistické chování je prosociální chování zaměřené na konání dobra.

lety 8 000 – 7 000 př. n. l. vládly na Zemi velmi příznivé klimatické podmínky, kdy tající ledovce ustupovaly k současným hranicím. Tyto příznivé podmínky umožnily v oblasti známé pod názvem *Mezopotámie*⁵⁶, aby se zde poprvé objevily zemědělské přebytky. Předpokládá se, že obchodování s těmito přebytky dalo základ k vynálezu peněz a ke vzniku celé řady řemesel a umění. Vznik vysoce organizovaných společností v povodích *Eufratu, Tigridu a Nilu* byl také stimulován klimatickou změnou. Klimatická kolísání se významnou měrou zapsala do dějin lidstva, nejvíce pak do dějin evropské civilizace. Klimatický posun nazývaný *subatlantický rozklad*, k němuž došlo v 5. století př. n. l., přinesl změnu v distribuci větrů, srážek i snížení teplot v celé Evropě. Subatlantický rozklad přispěl k ukončení severské doby bronzové a stimuloval skandinávské Germány k invazi do jihovýchodní Evropy. O přibližně 100 let později došlo k dobytí Řecka Makedonci, což je pokračování migračního tahu na jihovýchod⁵⁷. Přibližně kolem roku 300 př. n. l. se začalo celosvětové klima oteplovat, a právě v této době dobyl Alexandr Veliký téměř celý tehdy známý svět a rozšířil řeckou civilizaci. Oteplení, jež nastalo v této době, zprůchodnilo alpské průsmyky, které oddělovaly Itálii od zbytku Evropy, a podnítily ambice starověkého Říma k rozšíření svých hranic. Konec tohoto relativního oteplení o 750 let později se časově shoduje se zánikem Římské říše. V období kolem let 450 – 500 našeho letopočtu přišla náhlá celosvětová změna klimatu, jež způsobila dlouhotrvající mrazy a sucho ve střední Evropě. Tato změna možná stimulovala tehdejší počátek stěhování národů a invazi barbarů. K dalšímu vzestupu teplot došlo kolem roku 950 n. l. a této klimatické změně se říká středověké oteplení. Středověké oteplení pravděpodobně umožnilo osídlení Grónska a dočasně také Severní Ameriky skandinávskými Vikingy. Jedním z nejvýznamnějších a nejlépe zdokumentovaných teplotních výkyvů je tzv. malá doba ledová (1550 - 1850), která zapříčinila podstatné společenské změny v celé Evropě. Mezi nejznámější migrační vlny patří vlna z let 1816 - 1817, která byla způsobena existenční krizí a migrační vlna v období tzv. talíře prachu na počátku 30. let 20. století⁵⁸.

V současnosti je hrozba globálních klimatických změn v důsledku globálního oteplování velmi aktuální. V polovině 21. století hrozí zvýšení průměrné teploty na Zemi až o 5 °C. Globální oteplování urychlí tání arktických a antarktických ledovců a hrozí vzestup hladiny oceánů přibližně o 1,5 metru. Toto zvednutí hladiny ohrozí asi třetinu

⁵⁶ Mezopotámie je území na Blízkém východě, nacházející se mezi středním tokem řek Eufrat a Tigris. Dnes je Mezopotámie součástí Iráku a východní Sýrie.

⁵⁷ HECZKO, Stanislav. *Lidstvo a klimatické změny* [online]. 2005.

⁵⁸ HECZKO, Stanislav. *Lidstvo a klimatické změny* [online]. 2005.

obyvatelstva na planetě a třetinu světové ekonomické infrastruktury. Oteplení může vyvolat sucha, záplavy, nedostatek potravin a pitné vody, ztrátu biodiverzity a rozšíření tropických nemocí do nových oblastí. V důsledku těchto předpovědí se očekávají další migrační vlny z těchto ohrožených území.

2.7.2 Environmentální migrace

V současnosti se novým pojmem stává environmentální migrace a environmentální uprchlictví. Ačkoli se některé přírodní zdroje, jako jsou pitná voda nebo půda, mohou jevit jako nevyčerpatelné, realita je v mnoha případech opačná. Dlouhodobá devastace, zásadní změna životního prostředí nebo přírodní katastrofa mohou významným způsobem zasáhnout život obyvatel postiženého území a tím je tak připravit o životně důležité přírodní zdroje, obydlí nebo obživu. Lidé z těchto oblastí jsou nuceni opustit své domovy a hledat živobytí jinde. Tímto způsobem vzniká proces environmentální migrace a problematika environmentálního uprchlictví. Kolik je na světě environmentálních migrantů dnes nikdo neví, existují jen nepřesné odhady, jenž říkají, že počet těchto migrantů se v polovině 90. let 20. století pohyboval kolem 25 milionů a předpokládá se, že se toto číslo zvýší až k 150 až 200 milionům v roce 2050 v důsledku klimatických změn. Na konci roku 2007 bylo podle UNHCR⁵⁹ oficiálně uznáno 16 milionů osob environmentálními uprchlíky. Toto číslo jasně ukazuje, že lidstvu hrozí velký problém. Podle odhadů pocházejí až 2/3 těchto migrantů z oblastí subsaharské Afriky. Na začátku tohoto století ale planeta Země už nenabízí neobydlená území, která by byla vhodná pro tak velký příliv migrantů. Masová migrace do tradičních cílových destinací tak často končí konflikty mezi místními obyvateli nebo další ekologickou katastrofou v důsledku zvyšujících se tlaků na životní prostředí. Z tohoto důvodů by mezinárodní úsilí mělo směřovat k předcházení nedobrovolným migračním tokům, což v tomto kontextu znamená, předcházet vzniku environmentálních problémů a řešit důsledky těchto problémů. Existují různé cesty řešení a prevence jako systémy včasného varování před náhlými přírodními katastrofami, orientace rozvojových intervencí na projekty, jenž usilují o odstranění environmentálních příčin migrace nebo spolupráce zemí při snižování emisí skleníkových plynů. Tyto možné návrhy se ale velmi často potýkají s obrovskými problémy při zavádění těchto opatření do praxe.

⁵⁹ UNHCR je The UN Refugee Agency, nebo-li Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Hlavním posláním UNHCR je mezinárodní ochrana, tedy záruka respektování lidských práv uprchlíků.

Tab. 2.2 Současná „horká místa“ environmentální migrace

Ohrožené oblasti emigrací	Cílové oblasti migrantů
Sahel	Jižní a západní oblasti Sahelu, západoafrické pobřeží
Střední Afrika	Země střední Afriky
Bangladéš, Indie	Indie
Čína (centrální, severozápadní region)	Pobřežní oblasti Číny, Tibet
Kazachstán, Uzbekistán	Střední Asie, Rusko
Mexiko, střední Amerika	USA, severní Mexiko
Haiti	USA
Ostrovy v Tichomoří	Nový Zéland, Austrálie, USA

Zdroj: STOJANOV, Robert. *Migrace obyvatel v kontextu environmentálních změn* [online]. 2009, vlastní úprava.

Tabulka 2.2 uvádí tzv. horká místa s předpokladem vysokého počtu environmentálních migrantů s hlavními cílovými destinacemi migrace. Tabulka 2.3 uvádí další možná horká místa v budoucnu a je možné očekávat zvyšování počtu těchto oblastí.

Tab. 2.3 Budoucí „horká místa“ environmentální migrace

Ohrožené oblasti emigrací	Cílové oblasti migrantů
Egypt	Blízký východ
Sahel	země Guinejského zálivu, západní Afrika
Země jižní Afriky	Jihoafrická republika
Bangladéš, Indie	severní Indie, Myanmar
Pákistán (Karáčí)	severní Pákistán
Blízký východ (Jemen, Palestina)	Blízký východ
Čína (centrální, severní, západní oblasti, částečně pobřeží)	jihovýchodní Asie, Sibiř, USA, Evropa
Maledivy	Indie
Střední Asie	Rusko, země střední Asie
Oceánie	Nový Zéland, Austrálie, USA
Středomoří	Západní a střední Evropa
Střední Amerika, Karibik	USA, Mexiko

Zdroj: STOJANOV, Robert. *Migrace obyvatel v kontextu environmentálních změn* [online]. 2009, vlastní úprava.

3 VYBRANÉ ASPEKTY MEZINÁRODNÍ MIGRACE V EU

Dnešní polarizace světa na bohatý a rozvíjející se svět stojí za současnými velkými migračními proudy. Zejména na ně působí hnací síly jako politické svobody a stabilita, vyspělé a prosperující ekonomiky, vysoká životní úroveň, ale také chudoba, politická nestabilita a válečné konflikty. Tyto hnací síly jsou pak často doplňovány specifickými demografickými⁶⁰, ekologickými⁶¹ a psychologickými⁶² aspekty, jenž velkou měrou přispívají ke spuštění a trvání mezinárodních migračních pohybů. Někdy ale i samotná „populační exploze“ v rozvojových zemích a nárůst rozdílů v životních standardech mezi rozvinutými a rozvíjejícími se zeměmi nestačí ke spuštění a trvání migračních proudů do zemí tzv. Severu. Velmi podstatnou roli hraje také kulturní kolonizace planety, homogenizace hodnot a ztotožnění se s těmito hodnotami v rozvojových zemích, prostřednictvím šíření západních liberálních myšlenek a zásad. A právě Evropská unie je jedním z představitelů těchto myšlenek a zásad. To přispívá k tomu, že do EU proudí velké migrační toky, ať už z bývalých kolonií⁶³, nebo ze zemí bývalého východního bloku.

Předmětem této kapitoly je zmapování azylové a migrační politiky EU, přístupů členských zemí EU k mezinárodní migraci a problémů, se kterými se EU potýká.

Dříve než bude situace v EU objasněna, je třeba se zmínit o určitých aspektech, jež podmiňují a ovlivňují interpretaci mezinárodní migrace. Jedním z aspektů je dosud nenalezení takové migrační teorie, jenž by dokázala vysvětlit a posoudit všechna hlediska spojená s migračními pohyby. Dalším důležitým aspektem je problém s existencí a srovnatelností některých dat. Data informující o mezinárodní migraci jsou často nepřesná, málo podrobná nebo zpožděná. Vzniká tak problém s jejich porovnatelností v mezinárodním měřítku.

⁶⁰ Zejména velký populační růst rozvojových zemí.

⁶¹ Jedná se o přírodní katastrofy, ale také katastrofy zaviněné člověkem, např. havárie jaderné elektrárny Černobyl v roce 1986.

⁶² Přirozené vlastnosti člověka jako je touha po objevování a poznávání nových věcí.

⁶³ S kolonialismem je spojován eurocentrismus, což je pojem, jenž popisuje obecný pohled na svět, který vychází z evropských hodnot, zvyků a představ. Eurocentrismus je nejen záležitostí Evropanů, ale i „Neevropanů“, kteří díky kolonialismu a kulturním střetům přijali eurocentrické pojmy, jazyk, hodnoty a zvyky za vlastní.

3.1 Role Evropy v historii mezinárodní migrace

Významná migrační role Evropy je nezpochybnitelná. Vždy působila jako zásobárna migrantů v době své expanze v klasickém období kolonizace světa a ekonomického růstu v rámci specifické éry „kapitalismu obchodu“⁶⁴ přibližně v letech 1500 až 1800 nebo v období průmyslové revoluce a její šíření do Nového světa^{65;66}. Evropa zastávala i roli významného cílového regionu, v němž se od poválečné restrukturalizace „bohatší“ evropské země, např. Německo, Francie, Švýcarsko, Belgie, Švédsko, Nizozemsko aj., a od 70. let a 80. let 20. století i některé jihoevropské země, zejména Itálie, Španělsko, Řecko a Portugalsko, stávají v celosvětovém měřítku důležitými a migračně atraktivními destinacemi.

Je třeba ve vývoji migrace v Evropě vymezit několik přelomových událostí a fází. Poválečné uspořádání poměrů se z hlediska migrace dotklo hlavně Německa, do něhož se vrátilo přibližně 13 milionů etnických Němců.

V tzv. zlaté éře ekonomického boomu⁶⁷ v období 60. a první poloviny 70. let 20. století se projevil v bohatých evropských zemích nedostatek pracovních sil. V důsledku toho došlo k velkým náborovým hnutím a dovozu zahraniční pracovní síly z relativně blízkého evropského jihu, z Afriky a Asie⁶⁸. Současně s touto érou se postupně vytvářel vnitřní evropský hospodářský prostor, v jehož rámci země využívaly výhod volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil.

V období let 1973 a 1974 došlo k ropné krizi. Objevila se nutnost restrukturalizace ekonomik a také nutnost restriktivní migrační politiky. Další desetiletí (až do poloviny 80. let 20. století) přineslo Evropě problémy spojené s rotací cizích pracovních sil. Imigranti se podle původních prognóz nevrátili domů, i když byl jejich návrat velmi často i finančně stimulován. Naopak docházelo ke sjednocování jejich rodin a k dalšímu nárůstu počtu

⁶⁴ DRBOHLAV, Dušan. *Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem na země Evropské unie a Evropského společenství volného obchodu)* [online]. 2001.

⁶⁵ Nový svět je označení pro Americký kontinent. Naopak Starý svět bylo označení pro země, jež byly známy Evropanům, Asiatům a Afričanům před objevením Ameriky Kryštofem Kolumbem v r. 1492.

⁶⁶ V letech 1800 až 1925 více než 48 milionů Evropanů opustilo Evropský kontinent, aby našli nový život a budoucnost v Severní a Jižní Americe a také v Oceánii.

⁶⁷ DRBOHLAV, Dušan. *Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem na země Evropské unie a Evropského společenství volného obchodu)* [online]. 2001.

⁶⁸ Ze zemí jako je Maroko, Tunisko, Alžírsko, Indie, Pákistán a Turecko.

cizinců, zejména v zemích jako je Francie a Německo, jenž mají problémy s imigranty dodnes. Ze zhruba 20 milionů pozvaných pracovníků ze zahraničí se do své vlasti vrátila přibližně polovina. Vyústěním zvýšení počtu imigrantů a zhoršením ekonomické situace, bylo zvýšení záště vůči cizincům ze strany domácí populace. Vzrostl tlak na ještě větší migrační restrikce, který na druhou stranu doprovázely legalizační programy, jenž měly administrativně zlegalizovat ilegálně působící cizince.

S rozpadem komunistického bloku zemí střední a východní Evropy došlo k dalšímu dramatickému zhoršení situace. Příliv ilegálních pracovníků, uprchlíků, azylantů a zvláště návrat etnických menšin⁶⁹ do mateřských zemí způsobil ve velmi krátké době velký migrační přetlak⁷⁰. V pokračujícím přítoku imigrantů ze zemí „třetího světa“, ale i zemí bývalého východního bloku se migrační politika zemí Západní Evropy postupně harmonizovala, v rámci dohod a smluv (např. Schengen, Maastricht, Amsterdam aj.). Hlavním cílem konce 20. století byl zejména boj s ilegální migrací, znesnadnění vstupu cizinců (imigrantů) na území EU a zejména její trh práce, volnější pohyb pro občany EU, ale také zvýšená péče o začlenění imigrantů, jenž byli v EU už usazeni. To přineslo určitou stabilizaci a snížení přílivu oficiálně registrovaných migrantů. Naopak došlo k takové situaci, že se poměrně zvýšilo procento emigrace, což potvrdilo, že prosperující ekonomika a bohatství společnosti bývá doprovázeno vysokou flexibilitou, průchodností a proměnlivostí populace takové ekonomiky.

Příkladem vývoje migrace v Evropě může být situace Německa po roce 1945. Německo po 2. světové válce potřebovalo obnovit své hospodářství. Na pracovním trhu se objevilo více pracovních míst, než bylo pracovníků. Německo postupem času opět zbohatlo a stalo se atraktivní pro chudší obyvatele ze států jižní Evropy a Středního Východu. První přistěhovalci z Turecka pocházeli ze zemědělských oblastí, a tudíž se uchytili právě v německém zemědělství. Později našli uplatnění v lépe placených profesích ve stavebnictví a průmyslu. Původní německé obyvatelstvo tyto profese odmítalo, protože z jejich pohledu byly „špinavé“, neodborné, s dlouhou pracovní dobou a málo placené.

⁶⁹ Zejména Němců.

⁷⁰ Například během dvou let přišlo do Německa na přelomu 80. a 90. let 20. století přibližně 775 000 imigrantů.

V roce 1989 mělo Německo přibližně 4,5 milionů gastarbeiterů⁷¹, kteří představovali zhruba 7,4 % veškeré pracovní síly, téměř 29 % z této pracovní síly tvořili turečtí dělníci. Západní Německo bylo v letech 1949 až 1990 liberálnější k imigrantům než kterákoli jiná západoevropská země. Přesto došlo po roce 1973 k uvalení zákazu na najímání zahraničních dělníků, protože se dělníci ze zahraničí stali konkurencí pro Němce, zvláště v některých oborech⁷². Turci tento zákaz obcházeli různými cestami, jako například požadavkem na spojování rodin nebo požadavkem na politický azyl.

V roce 1980 německé úřady zpřísnily právo na politický azyl, dokonce byly Turkům nabídnuty peněžité částky, které by je motivovaly pro návrat domů. Avšak jen málo Turků tuto nabídku přijalo a ještě méně z nich přijalo německé občanství. Postupem času se začaly v německých městech objevovat turecké čtvrtě s vlastní kulturou, jež zahrnovala typické jídlo, oblečení a zábavu. V Německu turečtí dělníci vyvolali vlnu nevole, ale je třeba poznamenat, že bez nich by nefungovala elektřina, doprava atp.

3. října 1990 došlo k znovusjednocení Německa⁷³, touto situací se vytvořil velký nápor obyvatel bývalé Německé demokratické republiky (NDR) na pracovní místa v německých západních zemích. Zájem obyvatel z NDR byl zejména o pracovní místa, která se vyznačovala relativně malou náročností na kvalifikaci, tato pracovní místa byla dříve obsazena Turky. Obyvatele z NDR však měli výhodu ve znalosti jazyka a kultury. V první polovině 90. let 20. století bylo v Německu přibližně bez práce 10 % Němců a 30 % Turků. Takto velká nezaměstnanost v turecké menšině vyvolala tlak na pracovní místa, který se zejména projevoval rasově motivovanými útoky. Dalším problémem byla vzájemná nevraživost mezi Turky a Kurdy⁷⁴, kteří přišli do Německa z Turecka.

⁷¹ V angličtině guest workers, což je občan jiného státu pracující dlouhodobě v hospodářsky vyspělejší zemi.

⁷² Například řidiči nákladních aut.

⁷³ Znovusjednocení Německa je proces, ve kterém došlo k připojení Německé demokratické republiky ke Spolkové republice Německo. Znovusjednocení vyvrcholilo 3. října 1990 a znamenalo konec poválečného rozdělení Německa.

⁷⁴ Kurdové jsou iránský kmen z Blízkého Východu, žijí v odlehlých oblastech dnešního Turecka, Sýrie, Iráku a Íránu. Nejpočetněji jsou zastoupeni právě v Turecku, kde se odhaduje jejich počet na zhruba 14 milionů. Kurdové jsou v těchto státech utlačováni, diskriminováni a dokonce se stali obětmi genocidy ze strany Saddáma Husajna, jenž jich tisíce nechal povraždit plynem. V Turecku jsou Kurdové potlačováni úřady, policií a armádou.

3.2 Azylová a migrační politika EU

Ačkoli Evropská unie vždy čelila migračním vlnám, imigrace se dostala do popředí evropských debat teprve od 80. let 20. století. V oblasti azylové a migrační politiky členské státy rozhodly o sjednocení pravidel a zásad, aby bylo možné projednávat žádosti o azyl podle jednotné metodiky v celé Evropské unii. V roce 1999 na summitu ve finském Tampere bylo rozhodnuto o zavedení společného azylového řízení a všem lidem, kterým byl udělen azyl v EU, musí být poskytnuto stejné zacházení. Evropská unie má za cíl vytvoření společné azylové politiky. Přistěhovalectví do jednotlivých členských států EU se liší nejen co do počtu imigrantů, ale i zemí jejich původu. Složení migrantů v jednotlivých členských zemích závisí na historických okolnostech (koloniální minulost), geografické blízkosti⁷⁵ nebo dřívější politice států^{76;77}. Ačkoli většina zemí EU čelí stejným problémům, jež se týkají imigrace, azylová a migrační politika patří mezi oblasti, ve kterých členské státy nerady přenášejí kompetence ve prospěch celé EU. Je to i proto, že tuto politiku považují za důležitý prvek národní suverenity.

Nejdůležitějšími kroky v oblasti společné azylové a migrační politiky jsou⁷⁸:

- **Podepsání Schengenské dohody** (1985⁷⁹ a 1990⁸⁰), která pro země, jež ji podepsaly, znamená odstranění policejních kontrol na vnitřních hranicích a volný přeshraniční pohyb.
- Podepsání Úmluvy o určení státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl předložené v jednom z členských států Evropských společenství, tzv. **Dublinská úmluva** nebo **Dublin I** (1990).
- **Maastrichtská dohoda** (1992), která zakotvila oblast imigrace a azylu do třetího pilíře EU, tedy oblasti justice a vnitra. Členské státy se tedy stále řídily svými vnitrostátními předpisy a mezinárodními úmluvami.
- **Amsterodamská smlouva** (1997), která přesunula tyto otázky z třetího do prvního pilíře, a tím se přistěhovalectví a azyl staly součástí komunitárního práva a mělo by se

⁷⁵ Přistěhovalci ze Severní Afriky nejčastěji migrují do zemí jako je Španělsko, Itálie, Řecko a Francie.

⁷⁶ Např. v Německu existence programu na zaměstnávání cizích dělníků.

⁷⁷ KUSZ, Agnieszka. *Migrační a azylová politika EU* [online]. 2007.

⁷⁸ KUSZ, Agnieszka. *Migrační a azylová politika EU* [online]. 2007.

⁷⁹ V tomto roce ji podepsalo 5 členských zemí EU: Francie, Německo, Belgie, Nizozemí a Lucembursko.

⁸⁰ Byla podepsána Schengenská prováděcí úmluva.

o nich tedy převážně rozhodovat na základě hlasování kvalifikovanou většinou (nikoli na základě principu jednomyslnosti).

- **Zasedání Evropské Rady v Tampere** v roce 1999, jehož **výsledkem byl Haagský program**⁸¹ pro posílení svobody, bezpečnosti a spravedlnosti v EU (přijatý Evropskou radou v roce 2004), který se soustřeďuje na zavedení jednotných procedur pro poskytování statusu uprchlíka a subsidiární ochrany a věnuje se více ochraně vnějších hranic.
- V roce 2003 bylo stanoveno nařízení zvané **Dublin II**, které doplnilo Dublinskou úmluvu z roku 1990. Cílem Dublinských úmluv je zabránit předávání si uprchlíků mezi jednotlivými státy (problém tzv. obíhajících uprchlíků – refugees in orbit) a zabránit shoppingům, tzn. vyhnout se podávání žádosti o azyl v dalších zemích poté, co byla žádost v jednom státě zamítnuta.
- Vytvoření databáze **EURODAC**⁸² v roce 2003.
- Vytvoření programu **AENEAS**⁸³ v roce 2004.
- V roce 2006 Evropská komise přijala sdělení o posílení spolupráce v oblasti azylu.
- V rámci Švédského předsednictví Radě EU ve 2. pololetí roku 2009 byl stanoven **Stockholmský program**, který mezi roky 2010 - 2014 nahradí stávající Haagský program a potvrzuje cíl EU do roku 2012 dobudovat společný evropský azylový systém.

3.2.1 Azylová politika EU

Na základě Haagského programu se předpokládalo přijetí jednotného evropského azylového systému do konce r. 2010. Vzhledem k ustanovením Amsterodamské smlouvy se počítalo se společnou azylovou politikou již při summitu ve finském Tampere v roce 1999. V tomto případě je základem Ženevská konvence OSN z roku 1951, jež upravuje

⁸¹ V rámci Haagského programu bylo stanoveno 10 priorit, kterými jsou *Základní práva a občanství*: tvorba obsáhlých politik, *Boj proti terorismu*: příprava celosvětové reakce, *Společný azylový prostor*: zavedení účinného harmonizovaného postupu v souladu s hodnotami a humanitárními tradicemi Evropské unie, *Řízení migrace*: stanovení vyváženého přístupu, *Integrace*: maximalizace příznivého dopadu migrace na naši společnost a hospodářství, *Vnitřní hranice, vnější hranice a víza*: rozvoj integrované správy vnějších hranic pro vyšší bezpečnost Evropské unie, *Soukromí a bezpečnost při sdílení informací*: dosažení ideální rovnováhy, *Organizovaná trestná činnost*: vývoj strategické koncepce, *Občanské a trestní právo*: zajištění účinného evropského prostoru práva pro všechny, *Svoboda, bezpečnost a právo*: sdílení odpovědnosti a solidarity.

⁸² Elektronická databáze otisků prstů žadatelů o azyl.

⁸³ Je zaměřen na finanční a technickou pomoc třetím zemím v oblastech azylu a migrace.

status uprchlíka a základní princip nemožnosti návratu do země původu v případech, kdy uprchlíkovi hrozí újma na životě nebo jeho osobní svobodě.

Legislativním základem azylové politiky EU jsou⁸⁴:

1. Dublinské nařízení č. 343/2003, které stanovuje kritéria a postupy pro určení členského státu, který má posoudit žádost o azyl, jež byla podána v některém členském státě EU příslušníkem třetí země.
2. Směrnice č. 9/2003, která stanovuje minimální normy pro přijímání žadatelů o azyl.
3. Směrnice č. 2004/83 přijatá Radou v dubnu 2004, která stanovuje minimální normy, jež musí splnit státní příslušníci ze třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli zažádat o postavení uprchlíka, případně o jinou mezinárodní ochranu, než je postavení uprchlíka.
4. Směrnice č. 2005/85, kterou přijala Rada v prosinci roku 2005 a představuje poslední krok k dokončení první etapy jednotného azylového systému. Směrnice klade základ jednotné azylové proceduře. Prostřednictvím této směrnice jsou stanoveny minimální normy pro řízení v členských státech o přiznání a odnětí postavení uprchlíka.

Od roku 2000 funguje **Evropský uprchlický fond**. Na základě společného rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 573/2007 je pro období 2008 - 2013 součástí programu „Solidarita a řízení migračních toků“. Na základě sdělení Komise „O regionálních programech ochrany“ z roku 2005 bylo zahájeno několik programů zaměřených na regiony, které jsou nejvíce postiženy vlnami uprchlíků.

Na období 2004 - 2008 byl zřízen speciální program finanční a technické pomoci třetím zemím pro oblast migrace a azylu, jež se jmenoval Aeneas. Do konce roku 2010 by měla být podle Haagského programu dokončena druhá fáze společného azylového systému. Proto v roce 2006 Komise nastínila, jak by měly členské státy posilovat svou spolupráci v azylové politice směrem k vytvoření zcela harmonizovaného systému, a to prostřednictvím sdělení Komise „Nové struktury, nové přístupy: zlepšování kvality rozhodovacího procesu ve společném evropském azylovém systému“. V následujícím roce bylo přijato nařízení č. 862/2007 o statistice v oblasti migrace a mezinárodní ochrany. Toto nařízení zavedlo společná pravidla pro shromažďování a sestavování statistik, neboť

⁸⁴ Euroskop : Monitoring legislativy EU [online]. 2009.

harmonizované a srovnatelné statistiky jsou nezbytně nutné pro vývoj a sledování právních předpisů a politik Společenství týkajících se imigrace, azylu a volného pohybu osob.

3.2.2 Migrační politika EU

Základem pro vytvoření společné imigrační politiky EU byly závěry Evropské rady v Tampere, které poté potvrdil Haagský program. Evropská rada vyzvala k budování komplexní migrační politiky EU v prosinci 2006. Následně v prosinci 2007 Komise vydala sdělení „Vstříc společné imigrační politice“.

Oblasti **legální migrace** předcházelo několik významných legislativních úprav, jež se týkaly slučování rodin a udělování statusu dlouhodobého pobytu na území EU pro příslušníky třetích zemí, kteří pobývají na území EU legálně po stanovenou dobu. V prosinci roku 2004 byla přijata Radou směrnice č. 2004/114 o podmínkách přijímání státních příslušníků třetích zemí za účelem studia, výměnných pobytů, odborné přípravy a dobrovolné služby. Legislativa byla následně doplněna další směrnicí č. 2005/71 o zvláštním postupu pro přijímání státních příslušníků ze třetích zemí, jež pobývají na území EU za účelem vědeckého výzkumu.

V otázce legální migrace se stále více dostává do popředí problém se začleněním přistěhovalců do většinové společnosti, proto bylo v září 2005 vydáno Komisí sdělení „Společný program pro integraci. Rámec pro integraci státních příslušníků třetích zemí v Evropské unii“⁸⁵. Jednalo se jen o doporučení členským státům. Ty měly vypracovat národní integrační strategie, jež by byly v určitém měřítku koordinovány. Od roku 2004 vydává Generální ředitelství Komise pro spravedlnost, svobodu a bezpečnost, které je za integraci zodpovědné, formou sdělení pravidelné zprávy o migraci a integraci a také příručky o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe⁸⁶. V roce 2007 byla snaha institucí EU rozvést debatu o posunutí integrace cizinců na mezivládní úroveň.

Na základě dlouhodobého sledování trendů v oblasti migrace, se migrace motivovaná ekonomickými důvody stala otázkou natolik důležitou, že je jí věnována zvláštní pozornost odpovědnými institucemi EU. Z tohoto důvodu Komise v lednu 2005

⁸⁵ *European Commission : Immigration* [online]. 2007.

⁸⁶ *Euroskop : Monitoring legislativy EU* [online]. 2009.

vydala zelenou knihu⁸⁷ o přístupu EU k ekonomické migraci. V prosinci 2005 byl následně přijat plán⁸⁸ politiky v oblasti legální migrace formou sdělení, které bylo také zaměřeno na ekonomickou migraci.

V souvislosti s legální migrací a vnitřním trhem byla Komisí vyvíjena legislativní aktivita a v roce 2007 došlo k návrhu dvou směrnic. První byl návrh směrnice o podmínkách vstupu kvalifikovaných pracovníků do EU ze třetích zemí a druhý byl návrh směrnice o jediném povolení k pobytu a práci pro pracovníky ze třetích zemí. Na základě této legislativy mohou státní příslušníci třetích zemí, kteří splňují stanovené podmínky, získat pracovní povolení v podobě jediného dokumentu, tzv. modré karty. Modrá karta opravňuje příslušníky třetích zemí a jejich rodinné příslušníky ke vstupu do určitého členského státu EU, pobytu na území členského státu a k získání přístupu na trh práce a odvětví v příslušném státě⁸⁹. V případě modrých karet se tedy jedná o politiku řízené legální ekonomické migrace, která napomáhá získávat kvalifikovanou pracovní sílu pro konkrétní odvětví⁹⁰. V roce 2009 byla vydána směrnice č. 2009/50 o podmínkách pro vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí za účelem výkonu zaměstnání, které vyžaduje vysokou kvalifikaci.

V oblasti **nelegální migrace** se Komise v červenci 2006 věnovala novým prioritám v boji proti nelegálnímu přistěhovalectví státních příslušníků ze třetích zemí prostřednictvím sdělení (COM (2006) 402). Mezi tyto priority zařadila spolupráci s třetími zeměmi, z nichž převážně přicházejí vlny uprchlíků do EU. Především Komise vyzvala ke spolupráci členské země v oblasti Středozemního moře. Další prioritou v boji s nelegální migrací je posílení vnějších hranic EU a jejich kontroly⁹¹, boj proti pašování lidí a organizovanému zločinu, zapojení policie, regulace nelegální migrace a zlepšení výměny informací mezi členskými státy. Nástroji, které pomáhají řešit problém nelegální migrace, jsou navrácení uprchlíků a readmisní dohody. V roce 2005 byl Komisí předložen návrh směrnice, která se týkala společných norem a postupů při vracení nelegálních přistěhovalců ze třetích zemí. Tato směrnice byla přijata Evropským parlamentem a Radou až v prosinci 2008 jako směrnice č. 2008/115. V souladu se závěry jednání Rady ministrů zahraničních

⁸⁷ Green Paper on an EU approach to managing economic migration (COM (2004) 811).

⁸⁸ Policy Plan on Legal Migration (COM (2005) 669).

⁸⁹ Stát, v němž státní příslušník třetí země modrou kartu získal, může také opustit a projíždět dalšími členskými státy, byť na tyto se pracovní povolení získané na základě modré karty automaticky nevztahuje.

⁹⁰ *Euroskop : Monitoring legislativy EU* [online]. 2009.

⁹¹ Prostřednictvím agentury Frontex zřízené nařízením č. 2007/2004.

věcí z prosince 2007 připravila Evropská unie dva programy v boji s nelegální migrací, na podporu mobility a řízené migrace pro Moldávii a Kapverdské ostrovy. Mimo jiné má EU s několika státy západního Balkánu, východní Evropy a Asie uzavřeny readmisní dohody. Na období 2007 - 2013 byly jako součást programu „Solidarita a řízení migračních toků“ zřízeny 2 fondy, a to Fond pro zajišťování vnější hranice EU⁹² a Fond pro financování návratu uprchlíků⁹³.

K významným prioritám boje proti nelegální migraci patří také boj proti zaměstnávání osob, které pobývají na území EU nelegálně⁹⁴. Proto Komise v květnu 2007 navrhla směrnici, která stanoví minimální harmonizaci správních, finančních a trestních sankcí vůči zaměstnavatelům, kteří poskytují práci příslušníkům třetích zemí a kteří se nacházejí na území EU ilegálně. Tato směrnice⁹⁵ byla projednána Evropským parlamentem a Radou v roce 2008 a následně byla přijata v únoru 2009. Směrnice byla doplněna o deklaraci, která v budoucnu neomezuje přijetí další legislativy, která upraví podmínky v případě zaměstnávání subdodavatelů, tzn. že zaměstnavatel najímající si pracovníky přes třetí stranu bude zodpovídat za to, zda je pracovník ze třetí země na území EU legálně. Směrnice by měla být implementována členskými státy EU do 20. července 2011.

3.2.3 Vízová politika EU

S migrační politikou souvisí společná vízová politika EU a také vybudování nové verze **Schengenského informačního systému** (SIS II). V červnu 2004 bylo přijato Radou rozhodnutí č. 2004/512, které zřizuje **Vízový informační systém** (VIS). Účelem VIS je zajištění finanční stránky projektu z rozpočtu Společenství. V prosinci 2004 potom Komise představila návrh nařízení o vízovém informačním systému a výměně údajů o krátkodobých vízech mezi členskými státy, který měl zajišťovat právní stránku fungování systému VIS včetně pravomocí Komise stanovit procedury a podmínky pro výměnu dat mezi členskými státy ohledně žádostí o krátkodobá víza⁹⁶. Konečná podoba nařízení byla podepsána v roce 2008 jako nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES)

⁹² External Borders Fund.

⁹³ Return Fund.

⁹⁴ V tomto případě se migrační politika propojuje s oblastí pracovního práva a trestního práva.

⁹⁵ Směrnice č.2009/52 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.

⁹⁶ *Euroskop : Monitoring legislativy EU* [online]. 2009.

č. 767/2008 o Vízovém informačním systému a o výměně údajů o krátkodobých vízech mezi členskými státy.

Zprovoznění Schengenského informačního systému nové generace SIS II, který by měl nahradit stávající systém SIS 1+, se do konce sledovaného období nepodařilo, ačkoli legislativní základ už existuje a systém prochází testováním. Na spuštění systému SIS II, který měl být dokončen v roce 2006, původně mělo být vázáno rozšíření schengenské zóny o státy, které přistoupily do EU od 1. května 2004. Tyto státy měly nový systém přijmout v říjnu 2007. Rada a Evropský parlament až v roce 2006 přijaly nařízení č. 1987/2006 o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému druhé generace (SIS II)⁹⁷, které definuje právní východiska pro tento systém na komunitární úrovni. V červnu 2007 potom Rada přijala rozhodnutí č. 2007/533, které upravuje zřízení, provozování a využívání systému SIS II na mezivládní⁹⁸ úrovni⁹⁹. V prosinci 2006 proto Rada přijala kompromisní řešení, které umožnilo, aby devět¹⁰⁰ členských států vstoupilo do schengenské zóny ještě před tím, než bude SIS II zprovozněn.

V listopadu 2007 byla na základě rozhodnutí Rady ukončena evaluace připravenosti nově přistupivších zemí, ke zrušení hraničních kontrol došlo k 21. prosinci 2007 na pozemních a námořních hranicích a k 30. březnu 2008 na letištích¹⁰¹. V roce 2008 se stalo členem Schengenu také Švýcarsko¹⁰². Zkušební provoz systému SIS II byl zahájen přijetím nařízení č. 1104/2008 a rozhodnutí č. 2008/839 o přechodu ze SIS 1+ na SIS II Radou v říjnu roku 2008.

3.2.4 Další nástroje a programy EU

Pro realizaci společné migrační a azylové politiky Evropská unie disponuje několika nástroji, institucemi a vytváří programy na jejich podporu. Jedním ze základních

⁹⁷ SIS II má umožnit připojení nových členských států EU a Švýcarska. Nový systém má být zároveň pružnější, bezpečnější a více vycházet vstříc potřebám jeho uživatelům.

⁹⁸ V rámci třetího pilíře.

⁹⁹ *Euroskop : Monitoring legislativy EU* [online]. 2009.

¹⁰⁰ Bez Kypru, který chtěl do schengenské zóny vstoupit až po zprovoznění SIS II.

¹⁰¹ *Euroskop : Monitoring legislativy EU* [online]. 2009.

¹⁰² Švýcarsko vstup do Schengenu schválilo v referendu v roce 2005.

nástrojů imigrační politiky jsou seznamy zemí, jejichž občané jsou povinni mít vstupní víza, a seznamy zemí, jejichž občané jsou od této povinnosti osvobozeni¹⁰³.

K **nástrojům a institucím** patří zejména:

1. **Schengenský informační systém (SIS)** – společný nástroj výměny informací o hledaných osobách a věcech mezi státy Schengenu.

SIS obsahuje pouze vybrané údaje o¹⁰⁴:

- osobách, které mají být zatčeny za účelem předání na základě evropského zatýkacího rozkazu nebo vydání na základě extradiční¹⁰⁵ smlouvy,
- cizincích, kterým má být odepřen vstup a pobyt na území Schengenu,
- osobách pohřešovaných,
- svědcích a o osobách předvolaných justičními orgány v rámci trestního řízení,
- osobách nebo vozidlech za účelem skrytých nebo zvláštních kontrol,
- věcech hledaných za účelem zabavení nebo zajištění důkazů v trestním řízení (např. ztracená či ukradená motorová vozidla, zbraně, bankovky, doklady apod.).

Všechny údaje, které SIS obsahuje, jsou vkládány jednotlivými státy a řídí se jasně definovanými pravidly. Pro SIS platí přísné podmínky ochrany osobních dat. Dodržování ochrany osobních dat je zajištěno důslednými kontrolními mechanismy. Každá osoba má navíc např. právo požadovat informaci o tom, zda a jaké osobní údaje jsou o ní v SIS vedeny a z jakého důvodu byly do SIS některým ze schengenských států vloženy. SIS není centrální evidencí osob žijících na území Schengenu ani databází s údaji o všech registrovaných vozidlech. Jsou v něm obsažena jen ta data, jejichž vedení je nezbytné pro zajištění bezpečnosti v zemích zapojených do schengenské spolupráce.

2. **Vízový informační systém (VIS)** – systém pro výměnu vízových údajů mezi členskými státy. Má pomoci předcházet tzv. visa shopping, tzn. podávání žádostí o vízum ve více než jednom členském státě, a zlepšit ověřování dokladů, harmonizaci procedur a boj proti terorismu¹⁰⁶. Architektura systému je tvořena Ústředním vízovým

¹⁰³ KUSZ, Agnieszka. *Migrační a azylová politika EU* [online]. 2007.

¹⁰⁴ Ministerstvo vnitra České republiky : Odbor azylové a migrační politiky [online]. c2005. Azyl a migrace v evropském kontextu.

¹⁰⁵ Extradice znamená vydání.

¹⁰⁶ KUSZ, Agnieszka. *Migrační a azylová politika EU* [online]. 2007.

informačním systémem (CS-VIS), národním uživatelským rozhraním (NI-VIS) a vnitrostátní infrastrukturou (národní systém N-VIS, konzuláty, hraniční přechody, imigrační a policejní úřady)¹⁰⁷.

3. **EURODAC** – elektronická databáze otisků prstů žadatelů o azyl a určitých kategorií cizinců společná všem členským státům. Právní základ pro vytvoření systému EURODAC tvoří Nařízení Rady (ES) č. 2725/2000 ze dne 11. 12. 2000, o zřízení EURODACu pro porovnávání otisků prstů za účelem efektivnějšího uplatňování Dublinské úmluvy. Některé aspekty fungování systému EURODAC jsou upraveny Nařízením Rady (ES) č. 407/2002 ze dne 28. února 2002, kterým se stanoví některá prováděcí pravidla k nařízení č. 2725/2000¹⁰⁸. Do této databáze jsou členskými státy povinně zasílány otisky prstů žadatelů o azyl a cizinců, kteří byli zadrženi v souvislosti s neoprávněným překročením vnějších hranic EU a kteří dosáhli minimálně 14 let. Otisky prstů u žadatelů o azyl jsou uchovány po dobu 10 let a v případě otisků prstů u osob, které byly zadrženy při překročení vnějších hranic, tato doba činí 2 roky.
4. **CIREFI** – centrum pro informace, diskusi a výměnu v oblasti hranic a přistěhovalectví. Centrum se zabývá odhalováním padělaných dokladů, legálním i nelegálním přistěhovalectvím, převaděčskými skupinami a vyhoštěním.
5. **CIREA** – středisko pro informace, diskusi a výměnu poznatků o azylu, které bylo zřízeno rozhodnutím z 11. května 1992.
6. **FRONTEX** - Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích, zřízena byla v roce 2005 a sídlo je ve Varšavě. FRONTEX koordinuje operativní spolupráci mezi členskými státy v oblasti řízení vnějších hranic. Napomáhá členským státům v situacích, jež vyžadují zvýšenou technickou a operativní pomoc na vnějších hranicích. FRONTEX spolupracuje s institucemi odpovědnými za bezpečnost vnějších hranic, např. s Evropským policejním úřadem EUROPOL, Evropskou policejní akademií CEPOL, Evropským úřadem pro boj proti podvodům OLAF, dále spolupracuje s institucemi, které jsou odpovědné za celní spolupráci.

¹⁰⁷ HRADILOVÁ, Jitka. Schengenský informační systém – vývoj a současný stav. *Knihovna* [online]. 2006.

¹⁰⁸ Ministerstvo vnitra České republiky : Azyl [online]. c2010. Eurodac.

7. **Readmisní dohody** - mechanismus pro realizaci návratů osob, které odmítají využít možnosti dobrovolného návratu. Hlavním účelem dohod je usnadnit a maximálním možným způsobem urychlit proces readmise.

V současné době se na půdě Evropské unie vede diskuze o zavedení „zelených karet“¹⁰⁹, které by platily pro celou EU. Dalším z témat je vybudování centra EU pro zprostředkování legální práce ve třetích zemích a vybudování střediska pro žadatele o azyl vně EU.

V oblasti azylu a migrace byly a jsou Evropskou unií vytvářeny **programy**, které mají usnadnit koordinaci členských států v této oblasti. Takovými programy jsou například:

- A. **Evropský uprchlický fond**, který byl zřízen rozhodnutím Rady ES č. 2004/904/ES ze dne 2. prosince 2004 o zřízení Evropského fondu pro uprchlíky na období 2005 – 2010. Cílem Evropského uprchlického fondu (ERF) je podporovat členské státy při přijímání uprchlíků a vysídlených osob a řešení důsledků jejich přijetí. Členské státy jsou zodpovědné za implementaci a řízení národních programů. Komunitární akce řídí Evropská komise a zajišťuje toky finančních prostředků.

Fond podporuje akce členských států týkající se¹¹⁰:

- podmínek přijetí;
- začlenění osob, jejichž pobyt v dotčeném členském státě je trvalý nebo stálý;
- návraty, pokud dotčené osoby nezískaly nové občanství a neopustily území členského státu.

- B. **Komunitární program AENEAS**, který byl vytvořen Nařízením č. 491/2004 Evropského parlamentu a Rady z 10. března 2004 a je zaměřen na finanční a technickou pomoc třetím zemím v oblastech azylu a migrace. Z časového hlediska byl vymezen na období od 1. ledna 2004 do 31. prosince 2008. Jeho hlavním cílem bylo poskytování finanční a technické pomoci třetím zemím a pomoci ve zlepšování řízení migračních toků.

¹⁰⁹ Zelená karta je povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání.

¹¹⁰ *Ministerstvo vnitra České republiky : Odbor azylové a migrační politiky* [online]. c2005. Azyl a migrace v evropském kontextu.

Týkal se zejména oblastí¹¹¹:

- informační kampaně, poskytování právního poradenství v oblasti nezákonného obchodu s lidmi, nezákonného zaměstnávání v EU;
- šíření informací a právního poradenství v oblasti legálního zaměstnávání v EU;
- rozvoje aktivit, které by směřovaly k navázání vztahů mezi místními komunitami v zemi původu a legálními emigranty, a tím by umožňovaly sociální a ekonomický rozvoj komunit v zemích původu;
- zavedení systému pro sběr dat;
- podpory socioekonomické reintegrace navrátilců v jejich zemi původu;
- pomoci třetím zemím při vyjednávání jejich vlastních readmisních dohod s příslušnými zeměmi;
- zhodnocení institucionálního a administrativního rámce v oblasti ochrany hranice, zlepšení řízení ochrany hranic, včetně prostředků operativní spolupráce.

C. Rozhodnutím Rady EU č. 2002/463/ES byl zřízen **akční program ARGO** pro administrativní spolupráci na poli vnějších hranic, víz, azylu a imigrace. Program ARGO byl spuštěn 1. ledna 2002 a trval až do 31. prosince 2006.

Mezi obecné cíle se řadila zejména:

- podpora spolupráce národních agentur při implementaci komunitárních pravidel;
- zlepšování celkové efektivnosti národních agentur;
- podpora jednotné aplikace komunitárního práva, aby byla zajištěna harmonizace;
- podpora transparentnosti akcí prováděných národními agenturami.

Oblasti, které program pokrýval, byly zejména¹¹²:

- *vnější hranice*: provádění hraničních kontrol v souladu s principy komunitárního práva;
- *víza*: soulad s principy komunitárního práva při vydávání víz, harmonizace pravidel při zkoumání žádostí o víza, harmonizace výjimek při vydávání víz;

¹¹¹ Ministerstvo vnitra České republiky : Odbor azylové a migrační politiky [online]. c2005. Azyl a migrace v evropském kontextu.

¹¹² Ministerstvo vnitra České republiky : Odbor azylové a migrační politiky [online]. c2005. Azyl a migrace v evropském kontextu.

- *azyl*: zajištění společného evropského azylového systému, určování státu zodpovědného za prozkoumání žádosti o azyl, harmonizace pravidel při uznání a obsahu statutu uprchlíka;
- *imigrace*: uplatňování stejných a efektivních pravidel legální imigrace ve všech členských státech EU, boj proti nelegální imigraci a návrat nelegálně pobývajících osob.

Konečnými příjemci byly národní agentury. Evropská komise byla v partnerství se členskými státy zodpovědná za implementaci a řízení programu ARGO. Spolufinancování ze strany EU nepřesáhlo 60 % nákladů na akci. Za výjimečných okolností mohl být podíl spolufinancování zvýšen na 80 %¹¹³.

D. **INTI**¹¹⁴ byl program Evropské unie založený na financování přípravných akcí zaměřených na podporu integrace osob v členských státech EU, jež nejsou občany EU. Cílem programu bylo podporovat dialog s občanskou společností, rozvoj modelů integrace, hledání a vyhodnocení nejlepších postupů v oblasti integrace. Základním principem tohoto programu byla podpora nových a inovativních způsobů integrace přistěhovalců.

Evropská unie je v současnosti jednotným prostorem bez vnitřních hranic, což ji činí lákavou pro uprchlíky z celého světa. Pokud chce uprchlík zažádat o azyl, musí tak učinit hned v první členské zemi EU kam dorazí. Z tohoto důvodu země jako Itálie, Španělsko a Malta zaznamenávají velký počet žádostí o udělení azylu. EU proto pokládá za rozumné rozdělit náklady azylové politiky EU mezi jednotlivé členské státy. V současné době Evropský parlament projednal několik zákonů, které jsou zahrnuty do tzv. balíčku azylových opatření. Jedná se především o stanovení společných minimálních standardů pro přijetí azylových žádostí, jednotný systém pro dokumentaci otisků prstů nebo založení ústřední kanceláře pro evidenci azylových žádostí. Evropský parlament chce dojednat všechny zákony v oblasti azylu do dvou let, ale členské státy se tomuto časovému vymezení brání. V souvislosti s azylovou politikou vyvstává problém v jejím financování.

¹¹³ *European Commission : ARGO* [online]. 2004.

¹¹⁴ Integrace státních příslušníků třetích zemí.

Podle předpokladu by ji mělo financovat všech 27 členských států EU, a to podle spravedlivého rovnoměrného klíče¹¹⁵.

3.3 Modely integrace cizinců v EU

V mnoha zemích existují zřetelné rozdíly v přístupu k cizincům na svém území a také ve vytváření obecných podmínek v procesu adaptace cizinců do většinové společnosti. V tomto kontextu existují tři typy modelů. Jejich čistá podoba je v dnešní době velkou výjimkou, jelikož ve většině zemí se tyto modely prolínají, ale v každé z těchto zemí je jeden ze tří základních přístupů dominantní. Příloha 2 představuje všechny tři modely, země, ve kterých se uplatňují a jejich charakteristické rysy.

Prvním modelem je tzv. **multikulturální nebo též pluralitní model**. Tento model má určitý normativní charakter, neboť adaptace samotných imigrantů i jejich koexistence s majoritní společností se zdá v tomto modelu, i když jen v teoretické podobě, méně problémová než v ostatních uplatňovaných modelech¹¹⁶. Reprezentující zemí multikulturálního modelu je Švédsko, do jisté míry například také Nizozemsko. V tomto přístupu zůstává imigrační populace odlišena od většinové společnosti z hlediska svého jazyka, sociálních vztahů, kultury, ale i spolkového života po několik generací. Imigranti mají v zemích, kde je uplatňován tento přístup, stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se od nich očekávalo, že se vzdají svých specifík a odlišností. V mnoha ohledech je na odlišnosti minoritní společnosti stavěno. Stát také často vytváří intervence ve směru takto stanovených multikulturálních cílů.

Druhým modelem je **model diskriminační** (differential exclusion). Dalo by se říci, že je opakem modelu multikulturálního. Diskriminační model je specifický pro Německo, Švýcarsko, Rakousko¹¹⁷ a v určitém typickém pojetí i pro některé jihoevropské země. Hlavní myšlenkou tohoto modelu je to, že imigranti jsou začleněni do určité společenské sféry¹¹⁸, ale není jim umožněno vstoupit do dalších oblastí, jako je např. široce definovaný systém sociální péče, účast na politickém životě nebo získání občanství. Právní

¹¹⁵ *Evropský parlament* [online]. 3.3.2010. Azylová politika v Evropě.

¹¹⁶ DRBOHLAV, Dušan. *Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem na země Evropské unie a Evropského společenství volného obchodu)* [online]. 2001.

¹¹⁷ Země bez koloniální zkušenosti.

¹¹⁸ Např. trh práce.

mechanismy i praxe jim v tomto směru znemožňují přístup, což v důsledku znamená, že cizince socioekonomicky znevýhodňují. Tento model je postaven na dočasném a návratném pobytu imigrantů.

Třetím modelem je **asimilační model**, jež je uplatňován ve Francii. Základem modelu je jednostranný proces rychlé a relativně jednoduché adaptace migranta. Za to, že imigrant rychle nabude občanství, práva a povinnosti majoritní populace, imigrant zaplatí ztrátou svého mateřského jazyka a svých specifických kulturních a sociálních rysů. Tento proces má vést k rychlé asimilaci v rámci majoritní populace. Asimilační model se v praxi příliš neosvědčil, protože díky existenci etnických spolků se imigranti rychle neasimilují a nadále udržují své kulturní tradice a specifika, a to jak na individuální, tak i na skupinové úrovni. Z těchto důvodů asimilační model nahradil model integrační, jež je „tolerantnější“ variantou. Integrační model se dokáže přizpůsobit dané situaci, ale konečným cílem opět zůstává splynutí minoritní populace s majoritní populací.

Rostoucí problémy v dnešní společnosti funkčnost všech uvedených modelů stále výrazněji zpochybňují. Tyto problémy vyvěrají z demonstrovaného odporu majoritní populace vůči minoritní populaci a také ze samotného podřadného postavení, jež většina imigrantů ve své nové zemi zastává.

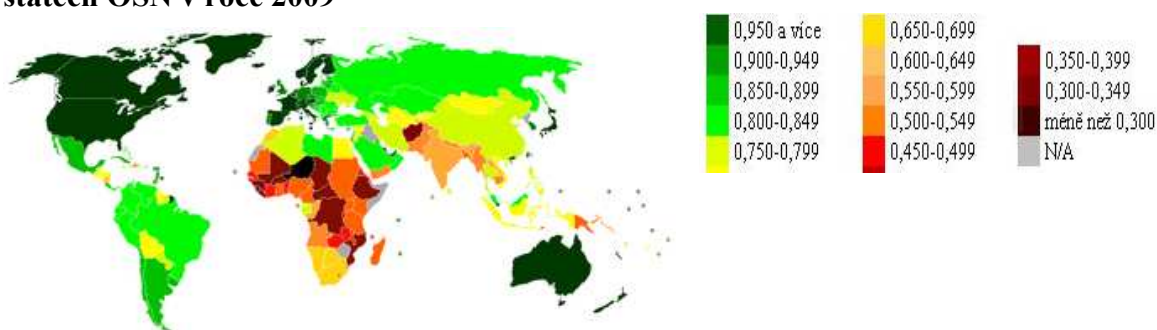
Multikulturální model je považován za méně problémový. V tomto směru vyvstává otázka, zda z hlediska způsobu soužití majoritní populace s přistěhovaleckou menšinou existuje lepší model než multikulturální? Podle Drbohlava: „*Nikoli. Multikulturální model je z hlediska soužití majoritní a přistěhovalecké populace nejúspěšnější, respektive nejméně problémový. Přes mnohé problémy, kterým pluralitní země čelí, se zdá, že na úrovni začleňování jedince do společnosti je tento model (ve srovnání s asimilačním a diskriminačním) nejméně stresujícím pro samotné přistěhovače. Stejně tak se jeví, že pluralitní forma podpory všeobecně otevřené, sociální, ekonomické a prostorové komunikace je celkově ekonomicky nejefektivnější. Model tak získává určitý punc normativního cíle*¹¹⁹.“

¹¹⁹ VÁVRA, Jaroslav. *Migrace : (nejen za prací)* [online]. 2003.

3.4 Podněty pro migraci do EU

Důvodů, proč si migranti za svůj cíl vybírají zrovna Evropskou unii, je hned několik. Patří zde například politická stabilita, vysoká životní úroveň, sociální jistoty, propracovaný právní systém, rozvinutá infrastruktura a pro mnoho uprchlíků velmi důležitá svoboda a ochrana. Neméně důležitým aspektem je absence chudoby. Vzhledem k sociální vyspělosti členských států EU, nejsou občané téměř ohroženi chudobou. Lidé se totiž v případě nouze mohou spoléhat na státní pomoc. Občané členských států EU, jež pobírají sociální dávky, se podle světového měřítka chudoby¹²⁰, nepovažují za chudé. Lidí, kteří žijí na okraji společnosti a nepobírají sociální dávky, je velmi málo a většinou si tento život zvolili dobrovolně. Sociální politika Evropské unie má na světě nejvyšší úroveň. Obyvatelé EU se mohou spoléhat na sociální jistoty v době své nemoci, nezaměstnanosti či penze. Největší a nejpropracovanější síť sociálních dávek je ve Švédsku.

Obr. 3.1 Mapa světa s rozdělením podle Indexu lidského rozvoje¹²¹ v členských státech OSN v roce 2009

Zdroj: Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Index lidského rozvoje [online]. c2010.

3.4.1 Stárnutí populace EU

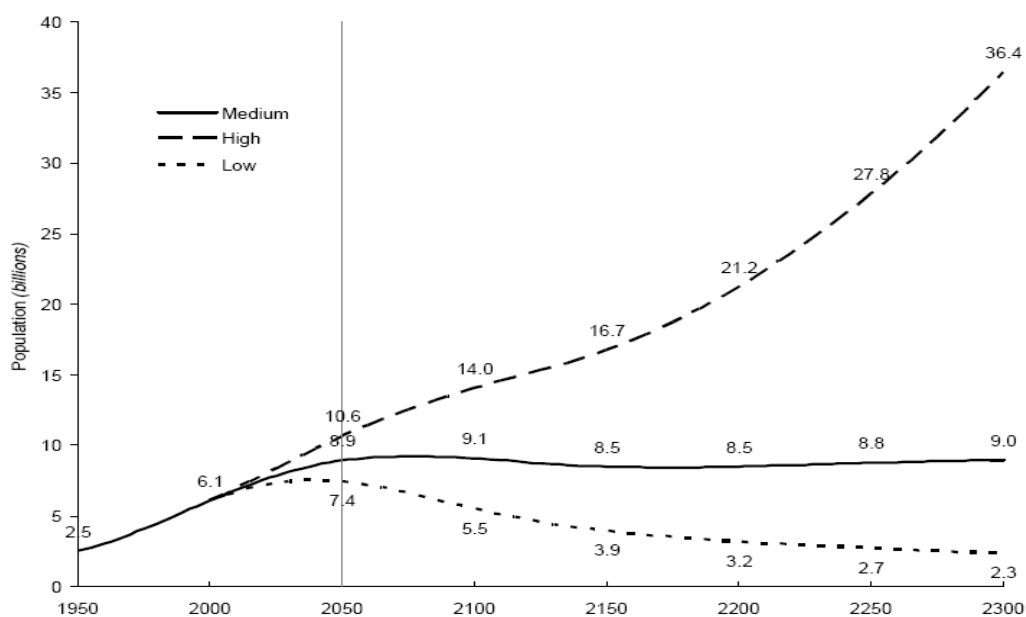
Ačkoli obyvatelé EU jsou málo zasaženi chudobou a mají vysokou životní úroveň, potýká se Evropa se stárnutím obyvatelstva a nedostatkem přírůstku populace. Ve světové ekonomice se v posledních desetiletích objevuje demografický problém. Občanům v hospodářsky rozvinutých zemích se nerodí dostatek dětí a navíc žijí déle. Důsledkem je,

¹²⁰ Dle definice Světové banky je absolutní chudoba život za méně než 1,25 dolaru na den. V současné době tak žije na světě více než 1,4 miliardy lidí v absolutní chudobě, kdy lidé nemají dostatečný přístup k jídlu a vodě. Chudoba je jedním z nejzávažnějších problémů současného světa.

¹²¹ HDI je ukazatel lidského rozvoje vycházející z údajů o předpokládané délce života, gramotnosti, získaném vzdělání a životní úrovni.

že většina vyspělých průmyslových zemí se potýká s nedostatkem pracovních sil. Zatímco v jiných částech světa se zvyšuje populační růst, jak ukazuje Tab. 3.1, kde je uvedeno, v jednotlivých půl stoletích od r. 1950 do r. 2100, pořadí 5 zemí s největšími populačními přírůstky. Podle OSN má být na Zemi 8,9 mld. obyvatel v roce 2050, jak ukazuje Graf 3.1.

Graf 3.1 Vývoj počtu obyvatel od roku 1950 do roku 2300¹²²

Zdroj: *World population to 2300* [online]. 2004, s. 13.

Tab. 3.1 Země s největšími přírůstky obyvatel od roku 1950 do roku 2100 (v milionech)

Pořadí	1950 - 2000		2000 - 2050		2050 - 2100	
1.	Čína	720,50	Indie	514,50	Uganda	63,90
2.	Indie	659,40	Pákistán	206,00	Pákistán	59,80
3.	Indonésie	132,00	Nigérie	143,70	Yemen	59,80
4.	USA	127,20	USA	123,70	Demokratická republika Kongo	51,70
5.	Brazílie	117,80	Čína	120,00	Etiopie	51,20

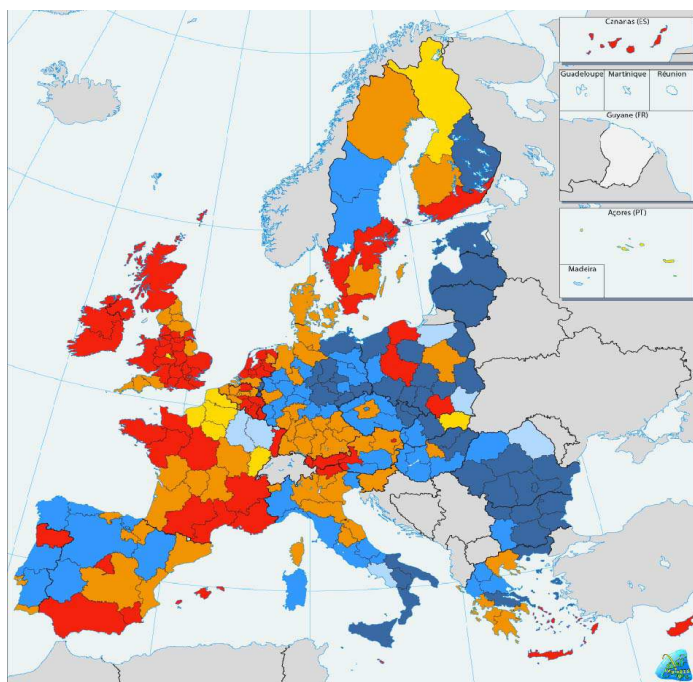
Zdroj: *World population to 2300* [online]. 2004, s. 45, vlastní úprava.

Během 2. poloviny 20. století se značně prohloubilo stárnutí obyvatel v Evropě. V následujících letech bude stárnutí obyvatel dominantním demografickým rysem Evropy. Evropa je v současné době demograficky nejstarším regionem světa a podle populačních

¹²² Populace je zde uvedena v miliardách. Jednotlivé křivky ukazují střední, horní a nízkou variantu scénáře OSN.

prognóz¹²³ OSN si ji nadále udrží a po roce 2300 se toto „nelichotivé“ prvenství ještě zvýší.

Obr. 3.2 Migrace a přirozený přírůstek v členských státech EU v roce 2020¹²⁴

Zdroj: European Commission : Regional Policy [online]. 2009, s. 8. Regions 2020.

Podle odhadů OSN do roku 2050 zaznamenají největší přírůstek obyvatelstva zejména rozvojové země. A to navzdory tomu, že tyto země se nejvíce potýkají s chorobou AIDS a virem HIV. Obyvatelé rozvojových zemí se tak budou potýkat s mnoha problémy. Se zvyšováním počtu obyvatel bude klesat rozloha obdělávané zemědělské půdy, ještě více se tím projeví nedostatek potravin a pitné vody. Tím dojde k ještě většímu prohloubení chudoby. Podstatným problémem bude také vytváření pracovních míst v těchto oblastech, jelikož mladí lidé zaplaví tamější pracovní trh.

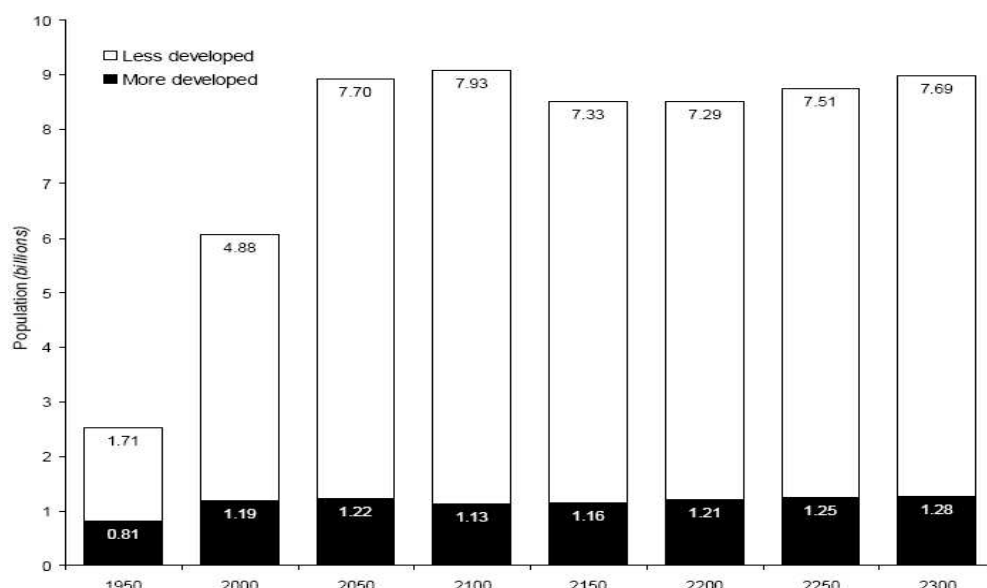
Ve vyspělých zemích vyvstane opačný problém. Odhaduje se, že má-li se ve Spojených státech amerických udržet procentní poměr mezi zaměstnanci a lidmi, kteří pobírají penzi, musí do země přijít každý rok více než 10 milionů imigrantů. A má-li si Evropská unie udržet do roku 2050 stejný počet obyvatel produktivního věku, je potřeba více než 1 milion imigrantů ročně. Problém Evropské unie není v tom, že by se snížila biologická plodnost obyvatel. Problémem může být například to, že od roku 1900 začala

¹²³ Střední varianta.

¹²⁴ Odstíny červené barvy ukazují regiony s populačními přírůstky (zahrnují jak přirozené přírůstky, tak migrační) a odstíny modré ukazují regiony s populačními úbytky.

klesat stálá míra porodnosti zajištěných a vzdělaných středních vrstev. Tento pokles porodnosti nesouvisí s tím, že by selhaly reprodukční schopnosti obyvatel mezi 16. až 45. rokem života. Vědci uvádějí, že dostatek jídla a volného času naopak biologickou reprodukční schopnost zvýšily. (Problém tkví v tom, že se změnila schopnost vybrat si partnera a přizpůsobit se podmínkám v přelidněných městech.)

Graf 3.2 Celková populace (více a méně rozvinuté regiony světa) v letech 1950 - 2300¹²⁵

Zdroj: *World population to 2300* [online]. 2004, s. 19.

* Less developed = méně rozvinuté, More developed = více rozvinuté.

3.4.2 Úbytek pracovních sil v EU

V Evropské unii značně ubývá pracovních sil a podle statistického úřadu Eurostat tento úbytek postihne všechny regiony EU. Z tohoto důvodu je třeba zajistit, aby starší lidé působili v ekonomice déle. Jistou možností je reforma penzijního systému a také liberálnější imigrační politika, neboť ta zajistí, aby se v EU zvýšil počet ekonomicky aktivního obyvatelstva, a přivede do Evropy dynamické a kvalifikované mladé lidi. Zvýšená imigrace je tak jedním z možných řešení problému stárnutí evropské populace. I když stále převažuje názor, že legální přistěhovalci jsou odkázáni na sociální dávky, je tomu právě naopak. Vyvracuje to fakt, že děti legálních přistěhovalců patří k nejmovitějším žákům všech typů škol. V oblasti špičkových technologií tvoří

¹²⁵ Graf ukazuje projekci poměru a počtu populace v miliardách ve více a méně rozvinutých regionech světa, přičemž černá barva znázorňuje více rozvinuté regiony a bílá barva méně rozvinuté regiony světa.

přistěhovalci až 30 % pracovníků a 20 % členů vedení firem. Ve Velké Británii je v indických restauracích zaměstnáno více pracovníků, jenž jsou z velké části přistěhovalci, než například v ocelářském průmyslu.

Ekonomice EU pomáhají také nekvalifikovaní přistěhovalci, kteří v mnoha případech přijímají práci, o kterou obyvatelstvo ekonomicky vyspělých zemí nejeví zájem. (Například pro studenty z vyspělých zemí EU nemusí být zajímavé a lákavé pracovat v domově důchodců, naproti tomu pro přistěhovalce z Indie může být tato práce vyhovující.) Spojené státy americké imigrací omlazují své obyvatelstvo už dlouhou dobu. Nebýt imigrantů koncem 90. let 20. století v období hospodářského růstu USA, projevil by se velký nedostatek pracovních sil, jenž by vedl k rostoucí inflaci a přehřátí ekonomiky. Mnohé země EU se navzdory tomu, že bez zvýšené imigrace se EU v budoucnosti neobejde a přistěhovalci jsou potřebná pracovní síla, staví k přistěhovalcům negativně¹²⁶.

Je ovšem otázkou, zda zvýšená imigrace do vyspělých zemí vyřeší problém stárnutí populace. Na tuto otázku Drbohlav konstatuje¹²⁷: „*Nikoli. Studie zřetelně ukazují, že problém stárnutí populací ve vyspělých zemích nemůže být vyřešen imigrací „mladých“ cizinců. Propočty jasně ukazují, že počty imigrantů by musely být výrazně vyšší, než je reálně možné, např. Evropská unie, pro niž je v budoucích 50 letech realisticky odhadován roční nárůst populace o 270 000 nových imigrantů, by pro zachování svého současného stavu obyvatelstva potřebovala mít dané číslo na úrovni 949 000, a pro zachování svého současného stavu ekonomicky aktivní populace dokonce 1 588 000, tedy šestinásobek odhadu. Problém stárnoucích populací nelze vyřešit importem přistěhovalců, nýbrž celkovou stimulací fertility domácí populace. Z hlediska podpory ekonomiky tažené stárnoucí populací je nutná mobilizace vlastních vnitřních zdrojů, tj. prodlužování důchodového věku, optimalizace doby studia, okamžitý nástup vystudovaných osob do prvního zaměstnání, vyšší zapojení žen do pracovního procesu, úpravy daňové politiky atp. I přesto právě díky výrazně stárnoucím populacím zemí EU zůstává otázka oficiálního nabírání nových levných pracovních sil ze zemí ležících mimo hranice EU jednou z otevřených alternativ. Nábor imigrační pracovní síly by negativní ekonomické a sociální*

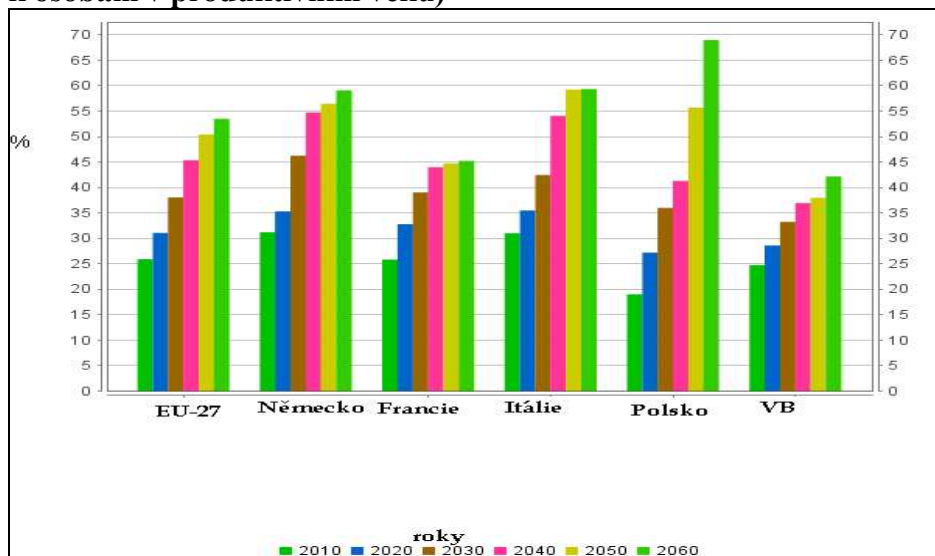
¹²⁶ Imigraci se brání zejména odboroví předáci, kteří zastávají názor, že imigranti brání růstu mezd. V roce 2000 oznámila německá sociálně demokratická vláda, že vydá 20 000 víz specialistům na počítačovou technologii z Indie. Německý plán na import softwarových programátorů z Indie vyvolal velké negativní ohlasy typu „Kinder statt Inder“, neboli „Děti namísto Indů“, což mělo vyjádřit názor, že nedostatek kvalifikovaných pracovních sil se má řešit vzděláváním německé mládeže a ne zvýšenou imigrací.

¹²⁷ VÁVRA, Jaroslav. *Migrace : (nejen za prací)* [online]. 2001.

dopady stárnutí populací vyspělých evropských zemí sice nevyřešil, ale v krátkodobém horizontu by jim částečně mohl ulevit. “

Graf 3.3 jasně ukazuje, že index závislosti, tedy poměr osob v post-produktivním věku k osobám v produktivním věku, se bude nadále v celé EU-27 zvyšovat.

Graf 3.3 Projektovaný index závislosti (poměr osob v post-produktivním věku k osobám v produktivním věku)

Zdroj: Eurostat : *Projected old-age dependency ratio* [online]. 2010.

4 KOMPARACE MEZINÁRODNÍ MIGRACE V EU A USA

Americká společnost byla často popisována jako „melting pot“, tzn. tavící kotel, ale v posledních letech se pro USA ujala jiná definice, jako např. tomato soup nebo-li rajská polévka. Po celá staletí USA přitahovaly lidi ze všech částí světa, aby si zde splnili „Americký sen“, dalo by se říci, že celá americká historie je spjata s imigrací. Neboť USA jsou národem imigrantů. V roce 1620, přibližně 100 anglických kolonistů, tzv. Mayflower Pilgrims, odjelo do Ameriky hledat náboženskou svobodu. Se svou lodí Mayflower zakotvili v Plymouthu, v dnešním státě Massachusetts, čímž započali úspěšnou evropskou vlnu migrace do Severní Ameriky, jež byla obydlena původním obyvatelstvem po více než 16.000 let. Imigraci do USA urychlila francouzská revoluce a také v 19. století zejména populační tlak, roztržštěnost pozemků ve venkovských částech Evropy a rovněž hladomor. To vše podnítilo miliony Evropanů usídlit se v Novém světě. Během 19. a 20. století byly americké přístavy doslova přeplněny německými, irskými, italskými a polskými přistěhovalci. Do roku 1882 americká vláda praktikovala velmi otevřenou imigrační politiku. Na konci 19. století se však vláda snažila kontrolovat přistěhovalce tím, že odmítala imigranty, kteří byli zločinci, prostitutkami, alkoholiky nebo dokonce Číňany.

V průběhu 20. století se vláda Spojených států stále v jisté míře snažila o ovlivňování své imigrační politiky. V roce 1921 byl zaveden tzv. national origins quota system, což byl systém kvót pro vstup na půdu USA, který určoval, kterým přistěhovalcům bude umožněno usazení se v USA. Tento systém závisel na zemi původu imigranta. Přibližně 70 % kvót pro usazení se v zemi bylo přiděleno občanům jen ze tří zemí, a to Velké Británie, Irsko a Německo. Takto velké množství přidělených kvót pro tyto tři země nebylo ve značné míře využito. Zatímco na udělení víza pro obyvatele z východní a jižní Evropy byly dlouhé čekací seznamy. Systém kvót podle státní příslušnosti byl zrušen v roce 1965. V tomto roce byla zahájena nová éra masového přistěhovalectví, zejména z Mexika a Latinské Ameriky. Ve snaze zamezit nelegálnímu přistěhovalectví v roce 1996 Kongres schválil legislativu, která znamenala obrat směrem k tvrdší politice pro legální i nelegální přistěhovalce. Nová legislativa zvýšila kategorie pro trestnou činnost, u níž přistěhovalci, včetně držitelů zelených karet, mohli být vyhoštěni a předběžně zadrženi. Výsledkem byl více než jeden milion osob, které byly od roku 1996 deportovány. Zatímco kritici ilegálního přistěhovalectví se vyslovili pro ještě tvrdší zákony, masové demonstrace v USA naznačily, že tato strategie nebude přijata velkou částí populace. Protestní kampaně

skupiny přistěhovalců tvrdí, že země, která je založena na přistěhovalectví, nebude bez nich moci fungovat.

Američané jsou pyšní na svůj systém společnosti „tavícího kotle“ (tento termín vytvořil přistěhovalec Israel Zangwill), který podporuje, aby se nově příchozí asimilovali do americké kultury. Představa systému „tavícího kotle“ bývá zpochybňována myšlenkou multikulturalismu a teorií „salátové mísy“, v Kanadě známé pod názvem „kulturní mozaika“, kdy si imigranti ponechávají vlastní národní charakteristiku při začlenění se do nové společnosti. Harvardský politolog Samuel Huntington tvrdí, že imigrace z Latinské Ameriky představuje hrozbu pro americkou identitu. Americkou historii popisuje jako rajskou polévku, tzn. míchání nových přísad a koření, aniž by to ovlivnilo základní charakter rajčete. Největší hrozbu pro americkou identitu vidí v přistěhovalectví z Mexika, které rozděluje Ameriku na dvě části, neboť imigranti z Mexika vyznávají svou kulturu a opovrhují kulturou americkou. Jinými slovy řečeno, dnes se cizinci nepřizpůsobují Americe, ale Amerika cizincům.

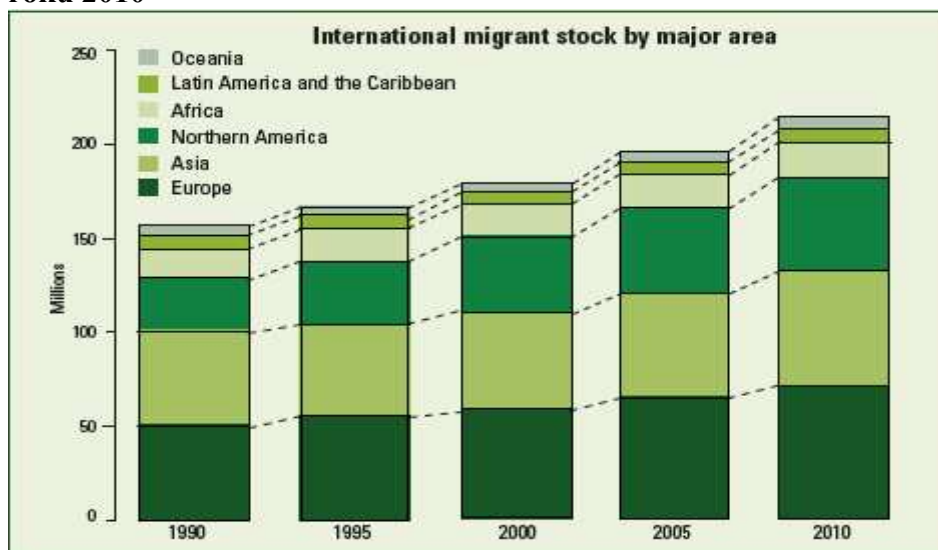
Zatímco USA jsou národem přistěhovalců, Evropa byla vždy ta, která se vyznačovala kolonizací a její koloniální minulost a vliv je patrný dodnes. Pokud pomínu středověké migrace, tak Evropa zaznamenala velké migrační vlny až po roce 1945. V současné době USA a Evropská unie představují cílové destinace pro mnoho obyvatel z jiných částí světa. Zmapování současné migrace v EU a USA bude předmětem této kapitoly, neboť USA a členské státy EU jsou největšími představiteli tzv. bohatých zemí západu a v historii mezinárodní migrace mají velký význam.

4.1 Mezinárodní migrace v USA

Spojené státy americké jsou tradiční imigrační zemí, kde de facto původní obyvatelstvo v pravém slova smyslu neexistuje. USA mají podle U.S. & World Population Clocks k 19. březnu 2010 přibližně 308.899.000 obyvatel na rozloze 9.629.091 km².

Svět v roce 2010 očekává až 214 milionů mezinárodních migrantů¹²⁸, což je o téměř 19 milionů více než v roce 2005. Šedesát procent světových migrantů bydlí ve více rozvinutých regionech. Většina světových migrantů, jak ukazuje Graf 4.1, žije v Evropě (v roce 2010 se očekává až 70 milionů), po Evropě následuje Asie (asi 61 milionů) a Severní Amerika (50 milionů). Přičemž jen samotné Spojené státy americké očekávají až 43 milionů přistěhovalců, což je největší počet ze všech zemí, jak je patrné z Grafu 4.2. Po USA následuje Rusko s 12 miliony, pak Německo s 11 miliony a Saudská Arábie s Kanadou. Přičemž Saudská Arábie a Kanada očekává až 7 milionů přistěhovalců. V roce 2010 očekává každá z 64 zemí, že bude hostit více než 500.000 mezinárodních migrantů.

Graf 4.1 Populace mezinárodních migrantů podle hlavních oblastí od roku 1990 do roku 2010

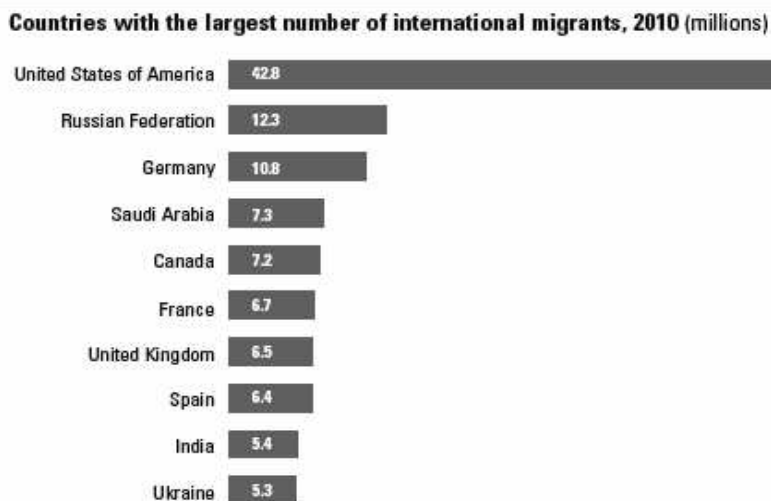
Zdroj: United Nations : Department of Economic and Social Affairs. International Migration 2009.

V roce 2010 budou mezinárodní migranti tvořit 3,1 % světové populace. Asi 1 osoba z každých 10 osob, žijících ve více rozvinutých regionech světa, je migrant. Naproti tomu 1 osoba z každých 70 osob, žijících v rozvojových zemích, je migrant. Podíl cizinců na celkové populaci je nejvyšší v Oceánii (17 %), Severní Americe (14 %) a Evropě (10 %). Očekává se, že v roce 2010 budou mezinárodní migranti tvořit více než 10 % obyvatel v 38 zemích s více než 1 milionem obyvatel. Mezi země s nejvyšším předpokládaným podílem mezinárodních migrantů na celkové populaci patří Katar s 87 %,

¹²⁸ United Nations : Department of Economic and Social Affairs. International Migration 2009.

Spojené arabské emiráty se 70 %, Kuvajt s 69 %, Jordánsko s 46 % a okupovaná Palestinská území s 44 %¹²⁹.

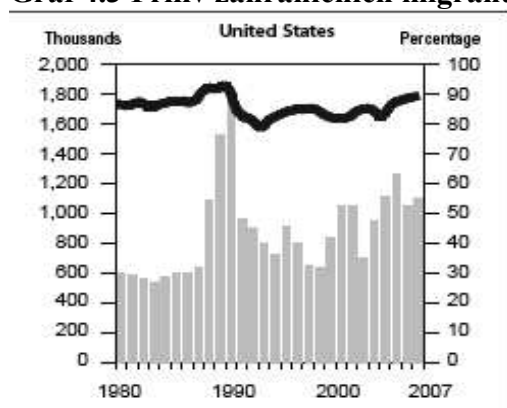
Graf 4.2 Země s největším počtem mezinárodních migrantů v roce 2010 (v milionech)

Zdroj: United Nations : Department of Economic and Social Affairs. International Migration 2009.

Údaje o přílivu zahraničních migrantů poukazují na to, že většina legálních migrantů ve více rozvinutých regionech, pocházejí z méně rozvinutých regionů. Během let 2000 - 2007, více než 80 procent imigrantů přicházejících do Kanady a Spojených států pocházelo z méně rozvinutých regionů, jak ukazuje Graf 4.3. V Austrálii, Španělsku a Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, se tento podíl pohybuje v rozmezí 50 až 60 procent. V Německu, méně než třetina zahraničních migrantů, kteří přišli po roce 2000, pochází z méně rozvinutých regionů.

Graf 4.3 Příliv zahraničních migrantů v USA v letech 1980 - 2007¹³⁰

Zdroj: United Nations : Department of Economic and Social Affairs. International Migration 2009.

¹²⁹ United Nations : Department of Economic and Social Affairs. International Migration 2009.

¹³⁰ Sloupce znamenají počet zahraničních migrantů celkem v tisících. Křivka ukazuje procento zahraničních migrantů z méně rozvinutých zemí světa.

Ve fiskálním roce 2007 (od 1. října 2006 až do 30. září 2007) poklesla v USA trvalá imigrace o 16,9 %, což je 1.052.000 osob legálně pobývajících v USA. V roce 2006 USA zaznamenaly největší příliv imigrantů od roku 1991. Pokles v roce 2007 byl z velké části zapříčiněn poklesem humanitárních přistěhovalců (jejichž počet po roce 2006 klesl o 37,1 % na celkových 136.000) a těch, kteří migrují za účelem sloučení rodiny (u kterých byl zaznamenán pokles o 14,2 %). Více než polovina pracovních víz byla udělena rodinným příslušníkům hlavního žadatele. Ve fiskálním roce 2008 počet lidí, kteří užívají status trvalého pobytu, vzrostl o 5 %, a to především proto, že se počet humanitárních migrantů vrátil na svou úroveň roku 2006¹³¹.

V roce 2007 bylo v USA přijato 48.200 uprchlíků, a to především z Barmy, Íránu, Somálska a Burundi. V roce 2008 počet přijatých uprchlíků stoupl na 60.200. Země, ze kterých uprchlíci pocházeli, byla Barma, Irák, Írán a Bhútán. Obě čísla z let 2007 - 2008 jsou nižší, než byla úroveň kvót stanovených pro uprchlíky v roce 2006 a 2007 (70.000) a v roce 2008 (80.000). Stejná úroveň kvót, jako v roce 2008, zůstala i na roky 2009 a 2010.

Americké ministerstvo práce certifikuje zaměstnavatelské žádosti pro permanentní zahraniční pracovníky. V roce 2007 byla certifikace změněna z důvodu boje proti podvodům. Změna spočívala v tom, že u žádostí byla nastavena 6 měsíční platnost a požadovalo se, aby spíše zaměstnavatelé, než pracovníci, hradili náklady spojené s podáním žádosti. Předchozí rozsáhlé množství nevyřízených žádostí o certifikaci tak bylo v roce 2007 odstraněno. Dočasné H-1B vízum pro zaměstnanost je obvyklá cesta k dosažení víza pro trvalý pobyt. Počet držitelů H-1B víza se v roce 2007 zvýšil na 462.000. V roce 2008 počet těchto držitelů činil 410.000. Dočasná migrace u méně kvalifikovaných pracovníků se zvýšila. U programu (H-2A) pro sezónní zemědělské dělníky se počet příjemců zvýšil z méně než 50.000 v roce 2006 na 87.000 v roce 2007 a 173.000 v roce 2008. Zaměstnávání v jiných odvětvích u programu (H-2B) se potýká se stropem ve výši 66.000, ale udělovaly se výjimky pro některé pracovníky, a tak počet

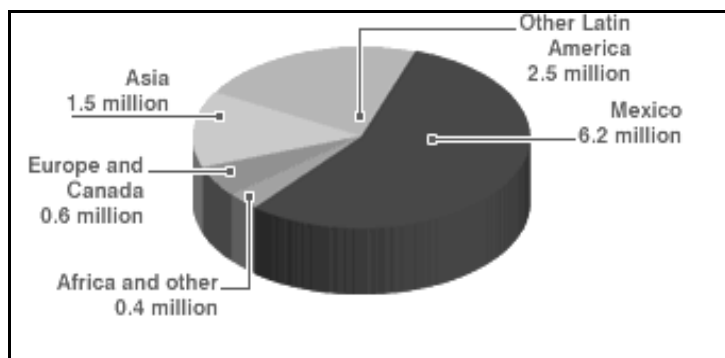
¹³¹ OECD : Directorate for Employment, Labour and social Affairs [online]. 2009. Country Notes-SOPEMI 2009.

příjemců vzrostl z 134.000 v roce 2006 na 155.000 v roce 2007. Výjimka vypršela v roce 2008 a přijímání kleslo na 110.000¹³².

Krise na pracovním trhu v roce 2008 byla v USA překážkou pro zahraniční imigranty. Zatímco v prvním čtvrtletí míra nezaměstnanosti u domácích zaměstnanců prudce vzrostla ze 4,9 % v roce 2007 na 5,3 % v roce 2008 a 8,6 % v roce 2009, u cizinců byla míra nezaměstnanosti výraznější. Od roku 2007 do roku 2009 postupně stoupala ze 4,7 % na 5,7 % a nakonec na 9,7 %. Prezident Spojených států Barack Obama uvedl, že komplexní reforma přistěhovalectví bude navržena v Kongresu v roce 2010¹³³. V návrhu reformy se očekává, že bude pokrývat stejné oblasti jako navržená reforma v roce 2007 a očekává se určitá forma regularizace pro nelegální přistěhovalce a také změny v dočasných zaměstnaneckých programech.

Jak už bylo řečeno, USA jsou národem přistěhovalců. V roce 2005 více než ¾ nelegálních přistěhovalců pocházelo z Latinské Ameriky, přičemž velká část jich pochází z Mexika, jak je patrné z Grafu 4.4. V roce 2005 více než milion lidí bylo zatčeno při pokusu o překročení hranice Mexika s USA.

Graf 4.4 Původ imigrantů v USA

Zdroj: BBC NEWS : *US Illegal Immigrants* [online]. 2005.

Téměř dvě třetiny všech nelegálních přistěhovalců v USA jsou soustředěny pouze v osmi státech, a to ve velkých jižních státech, jako je Kalifornie, Texas a Florida, jež hostí největší populaci přistěhovalců. V roce 2005 představovalo nelegální přistěhovalectví

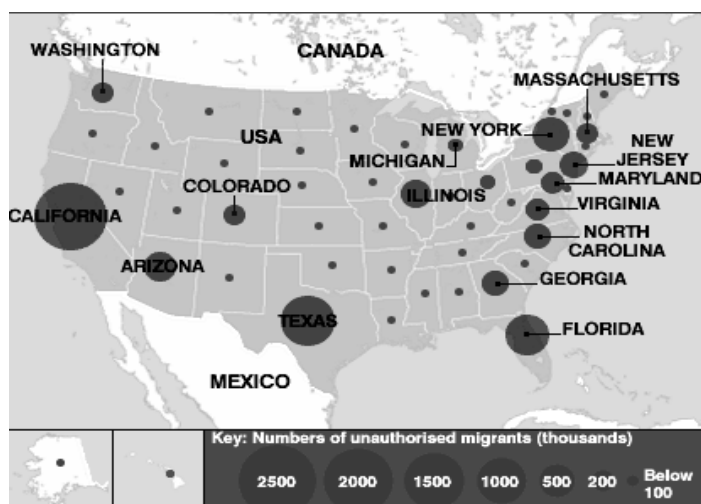
¹³² OECD : *Directorate for Employment, Labour and social Affairs* [online]. 2009 [cit. 2010-03-20]. Country Notes-SOPEMI 2009.

¹³³ OECD : *Directorate for Employment, Labour and social Affairs* [online]. 2009. Country Notes-SOPEMI 2009.

3,6 % z celkové populace. Mezi státy, kde nelegální přistěhovalci tvoří největší procento populace, patří Arizona (8 %) a Nevada (7,5 %), následuje Kalifornie (6,9 %), Texas (6,3 %) a Florida (5,2 %) ¹³⁴. Obr. 4.1 ukazuje státy USA, kde je zastoupen největší počet nelegálních přistěhovalců. Jsou to především jižní státy USA, které sousedí s Mexikem.

Zhruba dvě třetiny nelegálních přistěhovalců, kteří v roce 2005 v USA pracovali, tvořilo 4,9 % z celkové pracovní síly USA. Přistěhovalci jsou soustředěni v povoláních, ve kterých není potřebná vysoká vzdělanost a které nepožadují žádné oficiální licence. Jsou zaměstnání v odvětvích, jako je zemědělství, potravinářský průmysl, doprava a stavebnictví.

Obr. 4.1 Státy USA s největším počtem nelegálních přistěhovalců ¹³⁵

Zdroj: BBC NEWS : *US Illegal Immigrants* [online]. 2005.

Jak už bylo zmíněno, rok 2006 byl z hlediska imigrace v USA rekordní, přičemž více než polovina přistěhovalců v USA pocházela z latinskoamerických zemí a více než čtvrtina přistěhovalců byla asijského původu. Mezi těmito skupinami přistěhovalců je však značný socio-ekonomický rozdíl. Hispánští přistěhovalci mají v průměru výrazně nižší vzdělání i plat než přistěhovalci z Asie, což ovlivňuje situaci podle demografického rozložení imigrantů v jednotlivých státech ¹³⁶. V posledních letech je přistěhovalectví v USA velmi diskutovaným tématem. Problematika přistěhovalectví se příliš soustředí na

¹³⁴ BBC NEWS : *US Illegal Immigrants* [online]. 2005.

¹³⁵ Velikost šedých kruhů ukazuje počet nelegálních přistěhovalců v tisících.

¹³⁶ Týden.cz : *Zahraničí* [online]. c2006. USA dosáhly rekordního počtu přistěhovalců.

často problematické hispánské imigranty a nebere v úvahu v průměru vysoce vzdělané asijské přistěhovalce.

Podle průzkumu U.S. Census Bureau, kterého se zúčastnily téměř tři miliony respondentů z celých Spojených států amerických, má nejméně 48 % přistěhovalců z Asie¹³⁷ alespoň bakalářský diplom. Mezi přistěhovalci z Latinské Ameriky na tento diplom dosáhlo pouhých 11 %. Rodilí Američané jsou s 27 % svých příslušníků s bakalářským vzděláním někde uprostřed. Dosaženému vzdělání odpovídá i typ zaměstnání a plat, který přistěhovalci v USA mají. Zatímco 46 % Asiatů dosáhne manažerského nebo jiného kvalifikovaného postavení s platem přes 61 tisíc USD ročně, do podobné pracovní pozice se dostane jen 13 % Hispánců. Jejich průměrný plat dosahuje 37 tisíc USD a 69 % z nich pracuje v méně kvalifikovaných zaměstnáních¹³⁸.

Během příštích čtyř desetiletí se v USA očekává rychlý růst počtu starší populace a velké zvýšení rasové a etnické rozmanitosti. Velikost a struktura populace podle věku, pohlaví, rasy aj. má vliv na veřejný i soukromý sektor. Podle propočtů amerického úřadu pro sčítání populace U.S. Census Bureau v roce 2050 početně převládnou Hispánci a černoši. Odhady z roku 2008 považovaly za mezník rok 2042, současné výsledky zahrnují jak dopady ekonomické krize, tak zpřísnění zákonů o přistěhovalectví. Demografický scénář je založený na mírách porodnosti a úmrtnosti a na předpokladu nižšího přistěhovalectví v důsledku zpřísnění zákonů o přistěhovalectví, přijatých po teroristických útocích z 11. září 2001¹³⁹. V roce 2050 má americká populace dosáhnout počtu 399 milionů obyvatel¹⁴⁰, jak ukazuje Graf 4.5. Z tohoto počtu by mělo být 49,9 % bělochů, 12,2 % černochů. Podílově je to v podstatě stejné jako v současnosti, zato počet Hispánců vzroste v roce 2050 ze současných 15 % na téměř 28 %. Největší podíl z hispánské populace budou činit přistěhovalci z Mexika. V roce 2050 se očekává, že podíl Asiatů bude činit 6 %, oproti současným 4,4 %.

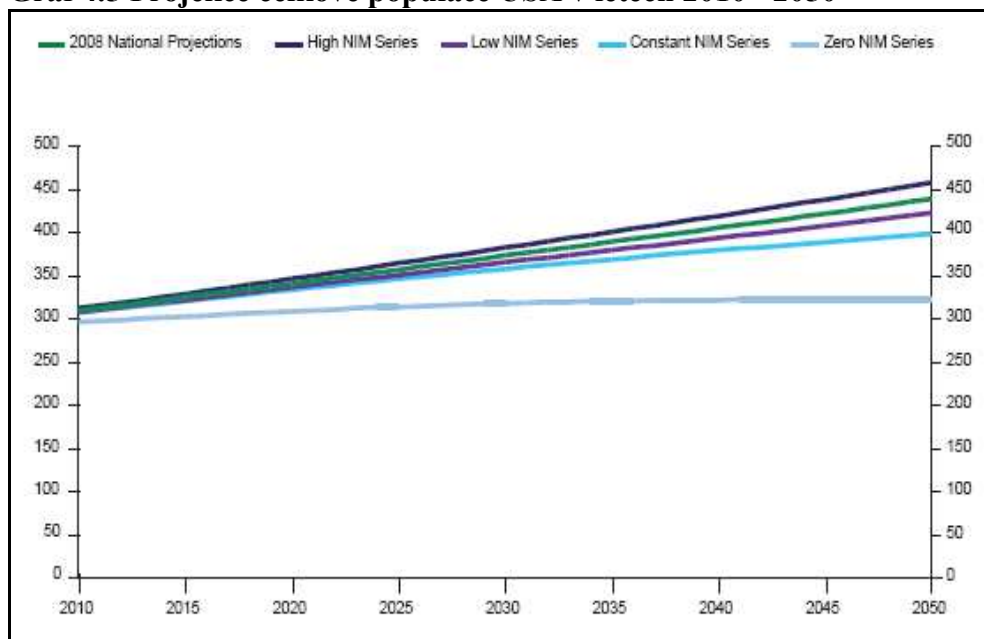
¹³⁷ Většinou z Číny nebo Indie.

¹³⁸ *Týden.cz : Zahraničí* [online]. c2006. USA dosáhly rekordního počtu přistěhovalců.

¹³⁹ *ČT24 : Svět* [online]. 2009. Za 40 let budou běloši v USA v menšině.

¹⁴⁰ Za předpokladu, že čistá mezinárodní migrace je udržována na konstantní úrovni.

Graf 4.5 Projekce celkové populace USA v letech 2010 - 2050¹⁴¹

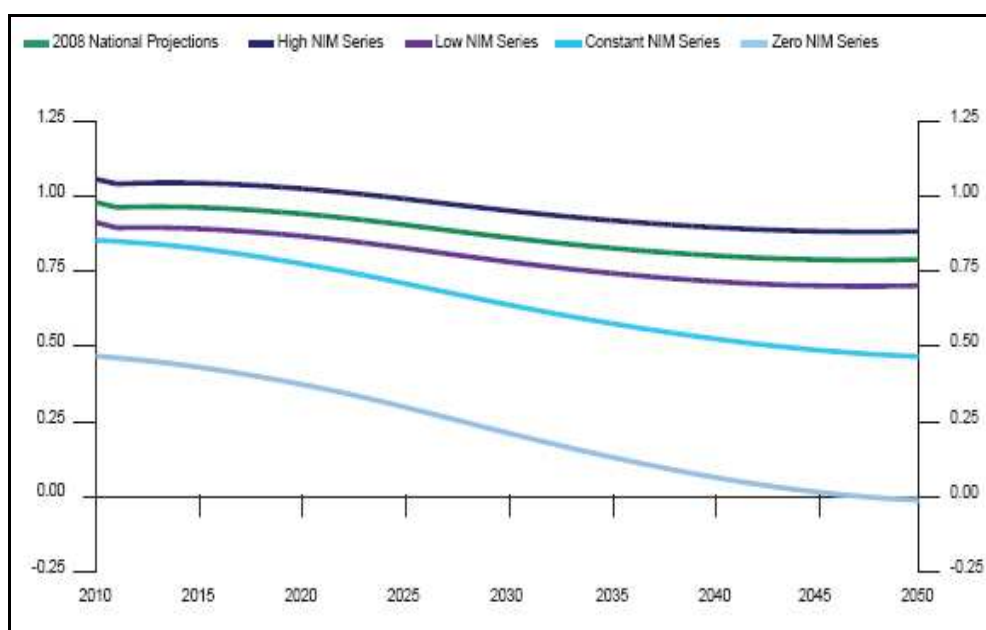

Zdroj: ORTMAN, Jennifer; GUARNERI, Christine. *U.S. Census Bureau : U.S. Population Projections* [online]. 2009, s. 7.

Trendy v míře růstu populace ukazují, že nejvyšší úrovni čisté mezinárodní migrace odpovídají nejvyšší tempa růstu, zatímco u nižší úrovně nebo žádné čisté mezinárodní migrace je očekáván pokles, jak ukazuje Graf 4.6. Pokles je zapříčiněn mírou fertility. Očekává se, že míru fertility bude ovlivňovat hispánská populace. To znamená, že úroveň přistěhovalců, a nakonec i velikost hispánské populace, ovlivňuje rychlost, s jakou tempo růstu populace klesá.

¹⁴¹ Projekce populace USA 2009, vydaná 14. srpna 2008, pracovala se čtyřmi alternativami založenými na předpokladu čisté mezinárodní migrace, a to s variantami: (1) s vysokou čistou mezinárodní migrací, (2) nízkou čistou mezinárodní migrací, (3) konstantní čistou mezinárodní migrací, a (4) nulovou čistou mezinárodní migrací. NIM=net international migration=čistá mezinárodní migrace.

Graf 4.6 Projekce exponenciální míry růstu populace USA v letech 2010 - 2050

Zdroj: ORTMAN, Jennifer; GUARNERI, Christine. *U.S. Census Bureau : U.S. Population Projections* [online]. 2009.

4.2 Mezinárodní migrace v EU

Počet obyvatel Evropské unie se v posledních letech výrazně zvýšil. Tento trend je především důsledkem relativně vysoké míry čisté migrace (net migration rate)¹⁴², která byla v roce 2008 téměř 3x vyšší než míra přirozeného přírůstu populace. Migrace hraje významnou úlohu v populační dynamice evropské společnosti a také svou důležitou roli hrají cizinci¹⁴³ s bydlištěm v zemích EU. 56 % cizinců žijících na území členských států EU-27¹⁴⁴ mají Evropské občanství, z toho 37 % těchto cizinců jsou občany jiného členského státu EU a 19 % jsou občané nečlenského státu EU, jak ukazuje Graf 4.7. Přibližně 40 % cizinců z EU-27 pochází ze zemí mimo Evropu. 75 % cizinců v EU-27 žije v Německu, Španělsku, Velké Británii, Francii a Itálii. Současně občané těchto zemí jsou nejpočetnějšími cizinci, kteří žijí v jiném členském státě EU. Mezi top devět nejpočetnějších skupin cizinců žijících v EU patří občané jiných členských států EU a občané zemí v oblasti Středomoří. Počet Rumunů, kteří bydlí v jiném členském státě EU,

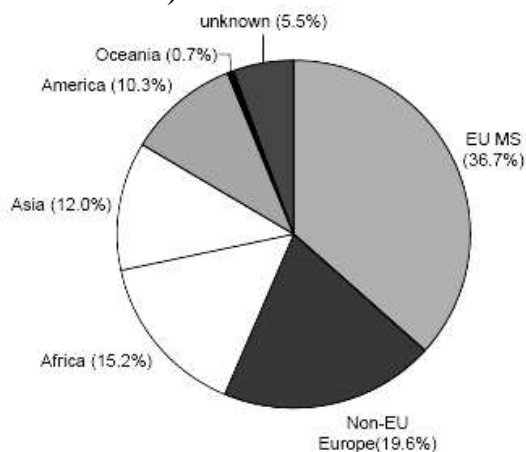
¹⁴² Čistá migrace (net migration) je rozdíl mezi počtem imigrantů a počtem emigrantů.

¹⁴³ Cizinci jsou myšleny osoby, které nejsou občany země, ve které žijí, včetně osob neznámého občanství a osob bez státní příslušnosti.

¹⁴⁴ EU-27 zahrnuje 27 členských států EU.

se zvýšil z 0,3 milionů v roce 2001 až na 1,7 milionů v roce 2008. Počet Bulharů žijících v jiném členském státě EU se zvýšil z 0,1 až na 0,3 milionů v rozmezí let 2001 - 2008¹⁴⁵.

Graf 4.7 Cizinci v EU-27 podle kontinentu jejich původu v roce 2008 (% z celkového počtu cizinců)

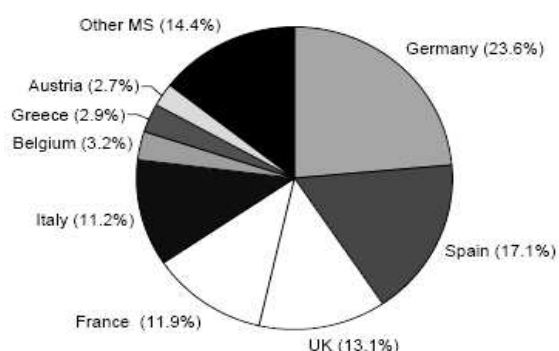

Zdroj: VASILEVA, Katya. *European Commission : Eurostat* [online]. 2009, s. 2. Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008.

Celkový počet cizinců, žijících na území členských států EU, činil k 1. lednu 2008 30,8 milionů, což představuje 6,2 % z celkového počtu obyvatel EU. Více než 1/3 všech cizinců v EU (11,3 milionů osob) jsou občané jiného členského státu EU. Druhý největší podíl zaujímají cizinci z nečlenských států EU, kteří tvoří 6 milionů osob. Další velký podíl tvoří cizinci z Afriky, kterých je v EU 4,7 milionů, a cizinci z asijských zemí, kterých je v EU 3,7 milionů.

¹⁴⁵ VASILEVA, Katya. *European Commission : Eurostat* [online]. 2009. Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008.

Graf 4.8 Cizinci v EU podle země usazení v roce 2008

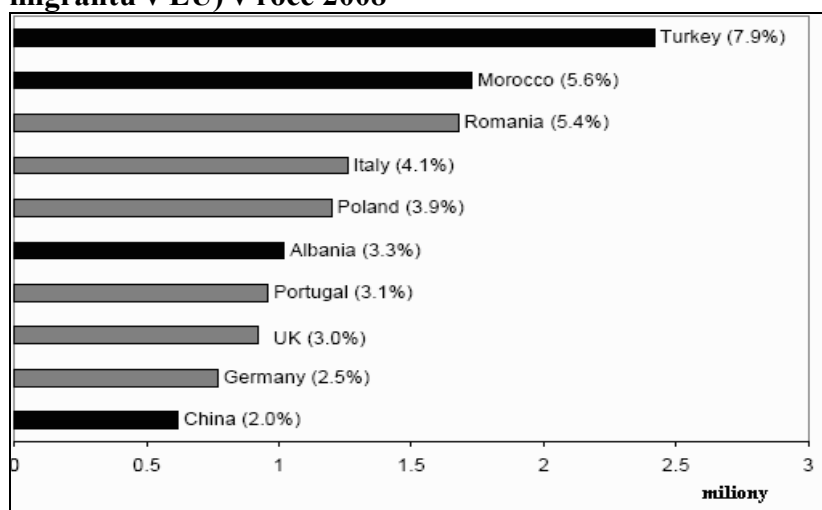
Zdroj: VASILEVA, Katya. *European Commission : Eurostat* [online]. 2009, s. 2. Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008.

Zemí, která má tradičně nejvyšší podíl cizinců, je Lucembursko s 42,5 %. V roce 2008 byl vysoký podíl cizinců zaznamenán i ve Švýcarsku, Lotyšsku, Estonsku, Kypru, Irsku, Španělsku a Rakousku. Zatímco zeměmi s nejnižším podílem cizinců (méně než 1 %) byly Rumunsko, Polsko, Bulharsko a Slovensko. Největší počet zahraničních občanů, jak je patrné z Grafu 4.8, se usídlilo v Německu, Španělsku, Velké Británii, Francii a Itálii. Cizinci v těchto zemích představují více než 75 % cizinců ze všech cizinců v EU. V roce 2008 byla většina cizinců v jednotlivých členských státech EU občany zemí mimo EU, s výjimkou Lucemburska, Irska, Belgie, Kypru, Slovenska, Maďarska a Malty. V Lotyšsku a Estonsku jsou cizinci téměř zcela z nečlenských států EU. Tito cizinci pocházejí z bývalého SSSR¹⁴⁶.

Mezi nejpočetnější skupinu cizinců, kteří žijí na území EU, patří skupina Turků. Tato skupina zahrnuje 2,4 milionů lidí, což je 7,9 % ze všech cizinců, kteří pobývali na území EU v roce 2008. Druhou největší skupinou je skupina Maročanů s 1,7 miliony migrantů, po nich následuje skupina rumunských občanů. Nejpočetnější skupiny cizinců ukazuje Graf 4.9, kde skupiny členských států EU jsou označeny šedou barvou a skupiny nečlenských států EU jsou označeny černou barvou. V roce 2001 byla nejpočetnější skupinou cizinců, žijících na území EU, skupina občanů z Turecka, pak následují Italové a Maročané. Cizinci s největším nárůstem za období 2001 - 2008 byli Rumuni, jejichž počet se v některých členských státech zvýšil až téměř na pětinasobek (z 0,3 milionů na 1,7 milionů). Výrazný nárůst byl zaznamenán také u občanů z Polska a Číny.

¹⁴⁶ Zkráceně Sovětský svaz, celým názvem je to Svaz sovětských socialistických republik.

Graf 4.9 Deset nejpočetnějších skupin cizinců v EU-27 (jako % k celkové populaci migrantů v EU) v roce 2008

Zdroj: VASILEVA, Katya. *European Commission : Eurostat* [online]. 2009, s. 3. Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008.

U rozložení cizinců podle země pobytu je zřejmé, že se někteří příslušníci jistých národností usazují v konkrétních členských státech. V některých případech, jako jsou Turci, Alžířané, Ekvádorci a Řekové, je to více než 70 % lidí, kteří se usadili v jednom konkrétním členském státě EU. Zatímco jiné národnostní skupiny se usazují ve dvou, třech nebo více zemích. Občané, kteří patří mezi 5 členských států, jež hostí největší množství cizinců, patří také mezi 10 nejpočetnějších skupin cizinců, kteří žijí v jiném členském státě EU. Tento fakt lze vysvětlit tím, že tyto členské státy tvoří značnou populaci EU (přibližně 63 % obyvatelů EU) a také se vyznačují vyšší mobilitou osob uvnitř EU. Tab. 4.1 ukazuje tyto skupiny cizinců, kteří pocházejí z členských států EU, a cílové země, kam nejčastěji migrují.

Tab. 4.1 Deset nejpočetnějších skupin cizinců pocházejících z členského státu EU, kteří se usazují v jiném členském státě EU v roce 2008

Občané členských států EU	Jejich počet v jiném členském státě	% z celkové populace cizinců	Cílové členské země EU a % skupiny cizinců
Rumunsko		5,40%	ES (44 %), IT (37 %)
Itálie	1.262.000	4,10%	DE (45 %)
Polsko	1.197.000	3,90%	DE (35 %), UK (33 %)
Portugalsko	965.000	3,10%	FR (52 %)
Velká Británie	919.000	3,00%	ES (39 %)
Německo	773.000	2,50%	ES (24 %), AT (16 %)
Francie	602.000	2,00%	BE (22 %), UK, DE, ES (19 %)
Nizozemí	459.000	1,50%	DE (31 %), BE (27 %)
Španělsko	438.500	1,40%	FR (31 %), DE (26 %), UK (15 %)
Řecko	431.000	1,40%	DE (74 %)

Zdroj: VASILEVA, Katya. *European Comission : Eurostat* [online]. 2009, s. 4. Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008, vlastní úprava.

Struktura občanství u cizinců v členských státech EU se značně liší. Pět největších skupin cizinců v každém členském státě odráží migrační faktory, které ovlivňují každou skupinu cizinců. Faktory jako pracovní migrace, politický vývoj, historické vazby, geografická blízkost, společný jazyk, zavedené sítě, nebo kombinace těchto faktorů, může mít vliv na výběr země pro trvalý pobyt. Koloniální minulost reflektuje populaci cizinců v případě Francie, Španělska, Portugalska nebo Velké Británie. Za vysokými počty Turků v Dánsku, Německu, Nizozemsku a Rakousku stojí nábor tureckých pracovníků v 60. a 70. letech 20. století. Přistoupení Rumunska do EU znamenalo, že nejpočetnější skupinu cizinců ve Španělsku, Itálii a Maďarsku, tvoří právě Rumuni. Další události, jako války a občanské konflikty, stojí za významným počtem uprchlíků a emigrantů z Iráku do Dánska a Švédska, z bývalé Jugoslávie do Rakouska, Slovinska a Německa.

Změny v populaci cizinců v čase závisí na mnoha různých faktorech. Na jedné straně počet narozených dětí, úmrtí, míra imigrace a emigrace hraje významnou roli. Na straně druhé dochází ke změnám v počtu cizinců a státních příslušníků žijících v zemi v závislosti na získání státního občanství. V letech 2001 - 2007 obdrželo občanství, z některého členského státu EU téměř 4,8 milionů cizinců. Například počet lidí, kteří měli v roce 2008 v Německu občanství státu mimo EU, byl nižší než v roce 2001. Na začátku roku 2008 bylo v Německu zhruba o 168.000 méně Turků než v roce 2001, ale ve stejném období 260 000 tureckých občanů obdrželo německé občanství. Nicméně podíl cizinců

žijících v členských státech EU v letech 2001 - 2008 se zvýšil o 9,2 milionů osob, z 4,5 % na 6,2 % z celkového počtu obyvatel EU. Více než polovina (5,2 milionů) z nich byli lidé s občanstvím z nečlenských států EU. I přes absolutní nárůst cizinců z nečlenských zemí EU v zemích Evropské unie, jejich podíl na celkovém počtu cizinců v EU klesl z 66,1 % na 63,3 %¹⁴⁷.

Od roku 2001 se podíl cizinců ve většině členských států buď podstatně nezměnil, nebo se zvýšil. Země s největším významným zvýšením podílu cizinců k celkovému počtu obyvatel bylo Irsko (ze 3,9 % v roce 2001 na 12,6 % v roce 2008), Španělsko (z 2,9 % na 11,6 %) a Kypr (z 8,8 % na 15,9 %). Mezi několik zemí s negativní změnou v podílu cizinců patří Lotyšsko a Estonsko, jež zaznamenaly největší pokles, z 24,6 % na 18,3 % v Lotyšsku a z 20,0 % na 17,1 % v Estonsku. Tento pokles je zapříčiněn tím, že mnoho cizinců získalo lotyšské nebo estonské občanství. Dopady z rozšíření Evropské unie v letech 2004 a 2007 jsou různé. Na úrovni jednotlivých zemí lze dojít k závěru, že podíl občanů EU-10¹⁴⁸, kteří žijí v jiné zemi EU, se zvýšil rovnoměrněji. Zatímco u Bulharska a Rumunska došlo k nerovnoměrnému rozložení a jejich počet se nejvíce zvýšil v Itálii, Portugalsku, Španělsku, Slovinsku a Kypru. V tomto důsledku je podíl cizinců z EU-15¹⁴⁹ menší¹⁵⁰.

Podle materiálu **Regiony 2020**, který vydala Evropská komise, bude populační růst v EU výrazně zpomalovat ve srovnání s hlavními konkurenty a začne po roce 2025 klesat. Do roku 2050 bude o 48 milionů méně obyvatel ve věkové skupině 15 - 64 let a o 58 milionů obyvatel více ve věkové skupině nad 65 let. Ubývající pracovní síla bude potenciálně snižovat celkovou zaměstnanost a bude působit jako brzda růstu. Populace EU bude činit 6,4 % světové populace v roce 2020 a 5,2 % v roce 2050, ve srovnání s 7,5 % v roce 2005. Evropa se se stárnoucí populací nebude potýkat sama. Stárnutí populace bude probíhat také v USA, Japonsku, Číně a Indii.

¹⁴⁷ VASILEVA, Katya. *European Commission : Eurostat* [online]. 2009. Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008.

¹⁴⁸ EU-10 znamená 10 členských států EU, které přistoupily v roce 2004.

¹⁴⁹ EU-15 je 15 členských států EU před rozšířením EU v roce 2004.

¹⁵⁰ VASILEVA, Katya. *European Commission : Eurostat* [online]. 2009. Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008.

Migrace se stala významným faktorem ovlivňujícím demografické změny v Evropské unii. Roční příliv čisté migrace dosáhl 1,3 milionu lidí v roce 2004 (0,35 % populace) a předpokládá se, že mezi lety 2015 a 2050 poklesne na 800 000 lidí (0,2 %). To představuje lidí mezi lety 2004 a 2050 příliv 40 milionů. Mezinárodní migrace je pouze částečnou kompenzací v procesu stárnutí evropské populace.

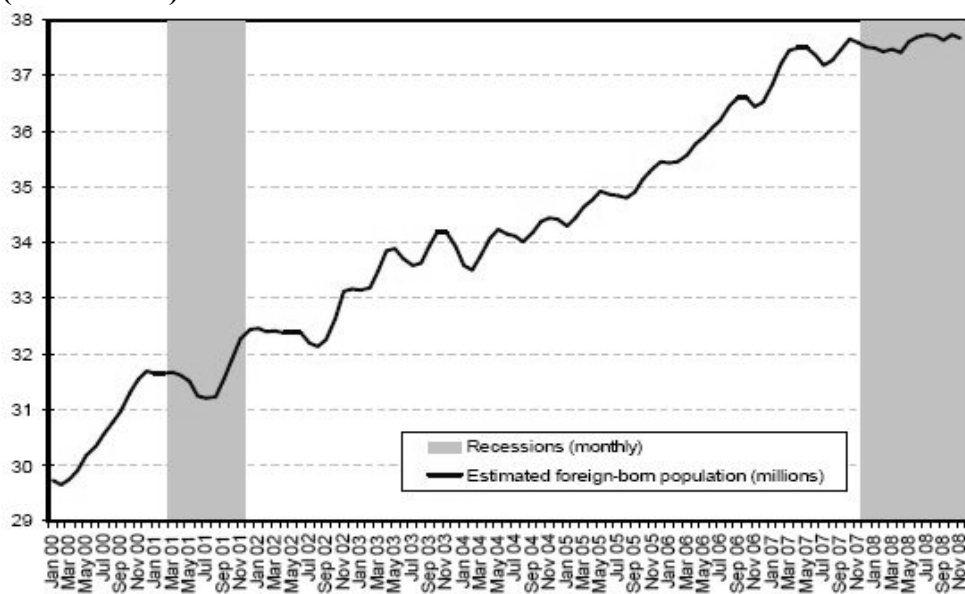
Pokud jde o roční průměry, hlavními čistými příjemci mezinárodních migrantů v Evropě mezi lety 2005 a 2050 budou Německo (150.000), Itálie (139.000), Velká Británie (130.000) a Španělsko (123.000).

Všechny regiony EU budou stále více konfrontovány s komplexními účinky demografické změny, ale s různou intenzitou a odlišnými vzory. Regionální variabilita bude záviset na kombinaci faktorů, jako jsou rozdíly v porodnosti, migračních tocích, délce života, složení populace podle pohlaví, zdravotním stavu, zdravotním postižení a demografických vzorcích etnických skupin.

4.3 Vliv globální finanční a hospodářské krize na migraci v USA a vybraných členských zemí EU

Globální finanční krize, která následovala po pádu Lehman Brothers v září 2008, měla hlubší a globální dopad na pohyb lidí po celém světě, než jakýkoli jiný hospodářský útlum v období od 2. světové války. 1. prosince 2008 the National Bureau of Economic Research oficiálně oznámilo, že se USA nacházejí v recesi, která podle nich začala v prosinci 2007. Před rokem 2007 dosahovaly USA růstu během 23 let z posledních 25 let. Během této doby ekonomický růst přilákal do USA rekordní počty nových imigrantů. Počet cizinců se tak zčtyřnásobil. V roce 1970 činil počet cizinců v USA 9,6 milionů osob a přibližně 38,1 milionů v roce 2007. Podle dat z oficiálního průzkumu populace vyplynulo, že příliv imigrantů do USA zpomalil, první zpomalení se projevilo v roce 2007, jak je patrné z Grafu 4.10.

Graf 4.10 Měsíční odhady počtu cizinců v USA od ledna 2000 do listopadu 2008 (v milionech)¹⁵¹

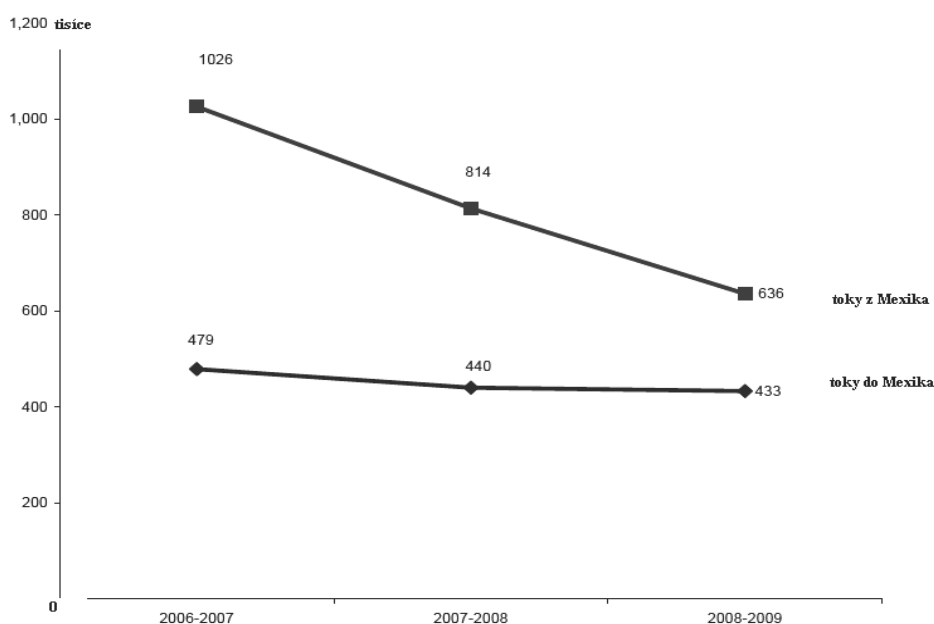

Zdroj: PAPADEMETRIOU, Demetrios; TERRAZAS, Aaron. *Migration Policy Institute* [online]. 2009, s. 2. Immigrants and the Current Economic Crisis.

Roční toky přistěhovalců z Mexika do USA se v letech 2006 - 2009 snížily z 1 milionu na 600.000. Tento pokles je zapříčiněn poklesem ilegálního přistěhovalectví. Legální imigrace zůstala téměř beze změny. V důsledku toho celkový počet Mexičanů ve Spojených státech (kteří tvoří v USA největší skupina přistěhovalců) zůstal v podstatě beze změny, a to právě během období, kdy by bylo možné očekávat růst o 1 milion. V opačném směru, tedy z USA do Mexika, nedošlo prakticky k žádné změně. A to i přes skutečnost, že se míra nezaměstnanosti u přistěhovalců z Mexika a Střední Ameriky více než zdvojnásobila. Míra nezaměstnanosti rostla u přistěhovalců z Mexika a Střední Ameriky velmi rychle. Od července 2007 do července 2009 se více než zdvojnásobila, a to ze 4,7 % na 11,1 %. Podle průzkumu mezi americkým a mexickým obyvatelstvem došlo k prudkému poklesu počtu Mexičanů, kteří přicházejí do USA, jak je patrné z Grafu 4.11. Data ukazují, že od března 2004 do března 2005 přišlo do USA 653.000 Mexičanů. Mezi březnem 2007 a březnem 2008 to bylo 424.000 Mexičanů. A mezi březnem 2008 a březnem 2009 odhadovaný roční příliv klesl na pouhých 175.000, což je nejnižší příliv za poslední desetiletí.

¹⁵¹ Šedé pole označuje recesi a křivka odhadovaný počet cizinců v USA. Odhad je založen na průměru pohybu migrantů ve 3 měsících.

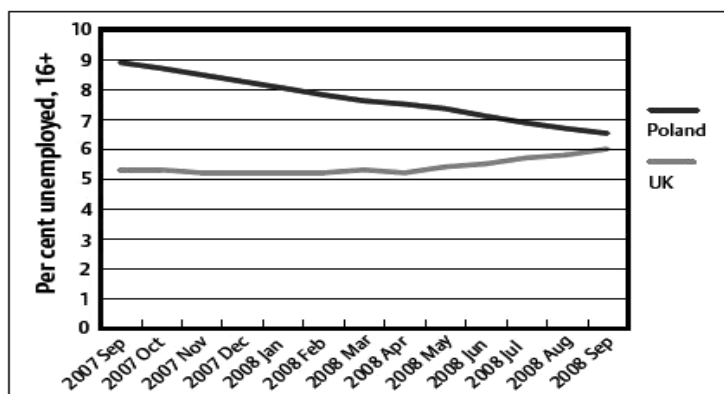
Graf 4.11 Migrace Mexičanů do a z Mexika v letech 2006 - 2009

Zdroj: FIX, Michael, et al. *Migration Policy Institute : US Immigration, Borders, and Security* [online]. 2009, s. 27. Migration and the Global Recession.

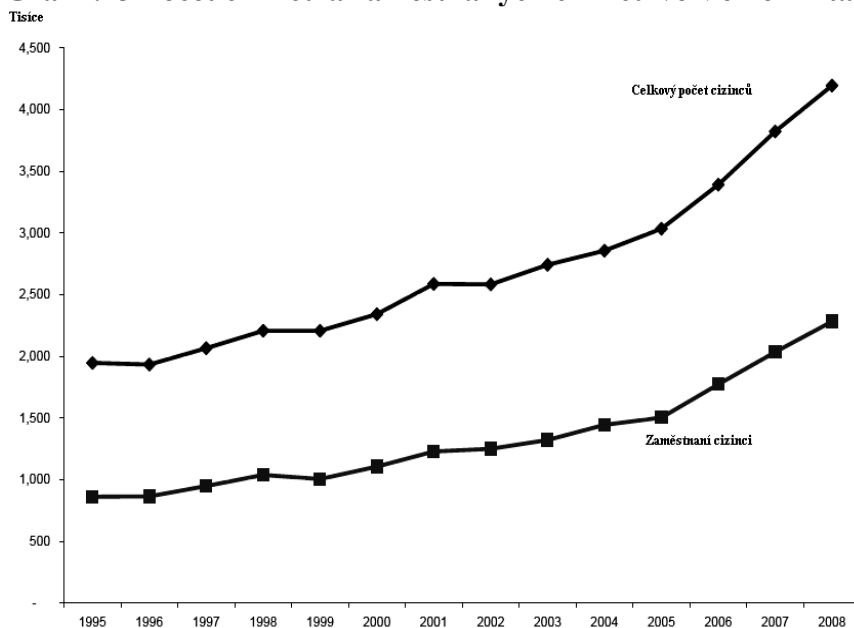
Velká Británie a Irsko bylo svědky rychlé fluktuace pracovníků z osmi zemí východní Evropy, které vstoupily do EU v roce 2004, především z Polska. Například v období od května 2004 do března 2009 přišlo do Velké Británie 1,4 milionů pracovníků z přistoupivších zemí východní Evropy. Do konce roku 2008 se jich téměř polovina vrátila domů v důsledku hospodářského poklesu v britské a irské ekonomice. V té době také rostly pracovní příležitosti v Polsku, proto se mnoho pracovníků do Polska vrátilo, jak je patrné z klesající nezaměstnanosti v Polsku z Grafu 4.12. Cirkulace pracovníků do a z Velké Británie a Irska proběhla snadno, neboť se obě země rozhodly umožnit přístup na své pracovní trhy novým členským zemím, ještě před rokem 2011.

Graf 4.12 Nezaměstnanost v Polsku a Velké Británii od září 2007 do září 2008 (v %)

Zdroj: SOMERVILLE, Will; SUMPTION, Madeleine. *Migration Policy Institute* [online]. 2009, s. 20. Immigration in the United Kingdom.

Graf 4.13 Počet cizinců a zaměstnaných cizinců ve Velké Británii v letech 1995 - 2008

Zdroj: FIX, Michael, et al. *Migration Policy Institute : US Immigration, Borders, and Security* [online]. 2009, s. 30. Migration and the Global Recession.

Celkový počet cizinců, zaměstnaných cizinců a podíl celkového počtu cizinců k počtu zahraničních pracovníků ve Spojeném království byly na vzestupu od roku 1996, jak je vidět z Grafu 4.13. Mezi lety 1995 a 2008 se množství cizinců více než zdvojnásobilo (z 1.948.000 na 4.196.000) spolu s počtem zahraničních pracovníků ve Spojeném království (z 862.000 na 2.283.000). Podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel Velké Británie a celková zaměstnanost se rovněž, mezi lety 1995 a 2008, více než zdvojnásobila.

Po obdobích, kdy podíl imigrantů ve vztahu k celkovému počtu obyvatel dosahoval ve Španělsku sedminásobného růstu, došlo v období současné recese k zásadnímu zlomu v počtu přistěhovalců. Výsledkem byl pokles přílivu přistěhovalců z východní Evropy o jednu čtvrtinu. Počet rumunských a bulharských migrantů klesl o více než 60 procent. Stejně jako v případě Spojeného království a Irska, kdy se přistěhovalci z východní Evropy vrátili zpět do svých zemí, také Maročané s legálním pobytem ve Španělsku se vrátili zpět do svých domovských zemí. Národní statistický institut odhaduje, že počet migrantů odcházejících ze Španělska se téměř zdvojnásobil z 120.000 v roce 2006 na 232.000 v roce 2008. Nicméně, většina ilegálních přistěhovalců ze sub-saharské Afriky a Latinské

Ameriky zůstává ve Španělsku kvůli špatným ekonomikám ve svých domovských zemích¹⁵².

Podle nedávné analýzy agentury Frontex došlo v EU na počátku roku 2009 k poklesu nelegálních přechodů přes hranice¹⁵³. Počet ilegálních přechodů přes hranice byl v 1. čtvrtletí roku 2009 o 50 procent menší než ve 4. čtvrtletí roku 2008 a o 16 procent menší než v 1. čtvrtletí roku 2008. Ve své zprávě agentura uvádí, že se kvůli zhoršení ekonomických příležitostí v zemích EU snížil počet ilegálních migrantů přijíždějících do Evropy. Španělské ministerstvo vnitra uvedlo, že poprvé za dlouhá léta nebyl ani jeden imigrant, plující na lodi z Kanárských ostrovů, zastaven, a to v měsících duben a květen 2009. Celkový počet nelegálních přistěhovalců, kteří připluli po moři do Řecka, činil v období let 2008 - 2009 5.767 přistěhovalců, což je snížení o 20 %. V předchozím období počet nelegálních příjezdů po moři činil 7.263.

Účinky nejhlubšího hospodářského poklesu od Velké hospodářské krize v oblasti migrace byly takové, že toky migrantů byly nejvíce spojovány s krizí na trzích práce, a to především u ilegální migrace. V menší míře se projevíly u dočasných migrujících pracovníků, kde toky migrantů zpomalily. Méně výrazný pokles lze pozorovat mezi migranty, kteří se stěhují za účelem trvalého přemístění za rodinou. I po téměř třech letech od prvních projevů recese je zpětná migrace výjimkou a ne pravidlem. U zemí, kde byla zpětná migrace výjimkou (Velká Británie a země východní Evropy), lze pozorovat prospěšné účinky samoregulace u volného pohybu osob.

Zároveň velký počet zemí, které se potýkaly s recesí, z nichž v minulosti některé přijímaly velký počet migrujících pracovníků, částečně nebo úplně uzavřely svůj pracovní trh pro imigranty. A některé země zavedly programy pro dobrovolné návraty s cílem snížení počtu imigrantů. Tyto programy se však nedočkaly velkého úspěchu a byly přijaty velmi vlažně. Často bývá zmiňována tzv. „odolnost“ migrantů, což je skutečnost, kdy se ekonomiky potýkají s recesí, roste nezaměstnanost, chudoba a diskriminace vůči migrantům, a přesto migranti ve velkém počtu zůstávají ve svých cílových zemích a snaží se toto období přečkat. Krize tento fakt jen potvrdila.

¹⁵² FIX, Michael, et al. *Migration Policy Institute : US Immigration, Borders, and Security* [online]. 2009. Migration and the Global Recession.

¹⁵³ FIX, Michael, et al. *Migration Policy Institute : US Immigration, Borders, and Security* [online]. 2009. Migration and the Global Recession.

4.4 Politiky a programy pracovní migrace v USA a členských zemí EU

Rozšíření celosvětové znalostní základny v oblasti pracovní migrace tvoří klíčovou část akčního plánu Mezinárodní organizace práce (International Labour Organization, nebo-li ILO) pro migrující pracovníky. Akční plán byl obsažen v Rezoluci **Fair Deal for Migrant Workers** (Spravedlivé jednání pro migrující pracovníky), jež byla přijata na 92. zasedání Mezinárodní konference práce v červnu 2004. Cílem je rozvoj a zlepšení migrační politiky a programů. A v neposlední řadě také maximalizovat výhody migrace pracovních sil a minimalizovat její negativní důsledky. Finanční podporu pro tyto programy poskytuje Ministerstvo pro mezinárodní rozvoj Velké Británie.

Jedním z těchto programů je program **Send Money Home** (Pošli domů peníze), který byl spuštěn v březnu 2005. Odpovědnou organizací za tento program je Profile Business Intelligence ve Velké Británii. Send Money Home se týká ILO regionů Afrika, Amerika, Asie a Evropa. Do programu se zapojilo 5 zemí, a to Austrálie, Kanada, Nový Zéland, Velká Británie a USA. Tématem je pracovní migrace a rozvoj. Předmětem programu je:

- podpora konkurence mezi službami u bankovních převodů,
- nižší transakční náklady a zvýšení spolehlivosti a transparentnosti služeb,
- zvýšení znalostí u přistěhovalců o typech dostupných služeb a jak nejlépe posílat peníze,
- minimalizovat regulace a překážky a zlepšit přístup k remitencím a převodu finančních prostředků.

Send Money Home je částečně samofinancována, a to prostřednictvím placené reklamy a soukromých investic. Služba je také financována soukromým sektorem. Program poukazuje na produkty a služby, které jsou k dispozici přistěhovalcům ve Velké Británii a kteří posílají své vydělané peníze domů. Iniciativa má za cíl snížit náklady na převod tím, že vytváří konkurenci mezi poskytovateli služeb a lépe informuje přistěhovalce, např. o tom, co mají dělat v případě, že provedou chybnou transakci. Cílovými příjemci z programu Send Money Home jsou migranti v mnoha zemích a příjemci remitencí v zemích původu. Od roku 2005 se transakční náklady na převod ve

výši 100 £ snížily v průměru o 5,6 %. A transakční náklady se u Indů ve Velké Británii snížily o více než 20 %.

Dalším programem je **Portability of social security rights to nationals of both the EU and third countries**, nebo-li Převoditelnost práva na sociální zabezpečení na státní příslušníky EU a třetích zemí. Zodpovědnou organizací je Správní komise pro sociální zabezpečení migrujících pracovníků, Poradní výbor pro sociální zabezpečení migrujících pracovníků, Evropský parlament a Rada. Zeměmi, které se programu účastní, je všech 27 členských států EU. Tématem programu je ochrana pracujících migrantů.

Nařízení EU 1408/71 má za cíl zajistit, aby všichni evropští občané a občané třetích zemí, kteří legálně pobývají na území EU, měli právo na dávky sociálního zabezpečení v případě, když se přestěhují do jiného členského státu, s cílem tam zůstat žít a pracovat. V roce 2004 Evropský parlament a Rada přijaly nařízení (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. Cílem nařízení je usnadnění života občanů Společenství, kteří chtějí uplatnit své právo na volný pohyb v rámci EU. Nařízení harmonizuje a koordinuje systémy sociálního zabezpečení členských států EU, ale nenahrazuje vnitrostátní systémy sociálního zabezpečení jedním evropským systémem.

Programem, kterého se účastní společně USA a Mexiko, je **Matrícula consular with high security features for Mexicans abroad** (Konzulární rejstřík s vysokými bezpečnostními prvky pro Mexičany v zahraničí), což je konzulární registr pro Mexičany žijící v zahraničí. Cílem je zajistit pracovním migrantům z Mexika do USA dokument, který může působit jako občanský průkaz. Tím by měl být migrantům usnadněn přístup ke službám. Dalším cílem je zefektivnění pomoci a snížení nákladů na převod peněžních prostředků. Program byl spuštěn v březnu 2002 a zodpovědnými organizacemi jsou Mexická vláda, Sekretariát pro vnější vztahy a velvyslanectví a konzuláty Mexika v USA. Program se týká regionů Severní a Jižní Ameriky. Tématem programu je pracovní migrace a rozvoj, proces migrace a ochrana pracovních migrantů. Zdroje pro financování programu zajišťuje vláda Mexika.

Dalším programem, kterého se účastní USA a Mexiko, je **Institute for Mexicans Abroad** (Institut pro Mexičany v zahraničí, IME). Program byl spuštěn v roce 2002 a je za něj zodpovědné Ministerstvo zahraničních věcí a Mexická vláda. Vláda Mexika také

zajišťuje zdroje pro financování tohoto programu. Činnost Institutu pro Mexičany v zahraničí je zaměřena na tři hlavní cíle:

1. posílení organizačních vlastností v mexické diaspoře¹⁵⁴,
2. provádění programů zaměřených na zlepšování kvality života v diasporách,
3. vytvoření sítě pro výměnu znalostí a dovedností.

IME je vládní agentura, která zahrnuje zástupce dalších ministerstev a latinskoamerických institucí a organizací. Angažuje se, v akademických institucích a místních orgánech v USA a Mexiku, k implementaci různých programů. IME úředníci se účastní mezinárodních fór, jako je například The Global Forum on Migration and Development.

4.5 Srovnání mezinárodní migrace v EU a USA

V současné době je situace na pracovních trzích EU a USA taková, že na pracovní trhy vstupuje stále méně mladých lidí a starší generace odchází do důchodu. Proto se EU a USA dívají na migraci za prací jako na možnost, která nahradí nedostatek pracovních sil. Situaci však podstatně změnila ekonomická krize, která pomalu odeznívá. Tlaky na pracovním trhu byly krizí zmírněny a čistá migrace měla tendenci se v průběhu ekonomických poklesů snižovat. A to z důvodu toho, že zaměstnavatelé potřebovali méně pracovníků, imigranti měli méně pracovních příležitostí a vlády zaváděly opatření k zamezení příchodu imigrantů na pracovní trh¹⁵⁵. EU i USA v důsledku působení krize vykazovaly zvýšení míry nezaměstnanosti a snížení zaměstnanosti u imigrantů oproti domácím pracovníkům. Imigranti jsou z důvodu ekonomického poklesu více zasaženi než domácí pracovníci. Navíc propuštění nebo nově příchozí imigranti mají problémy při opětovném hledání stabilního zaměstnání. V USA za mnoho let poprvé pokleslo procento zaměstnaných imigrantů pod srovnatelný údaj u domácích pracovníků. S obnovením

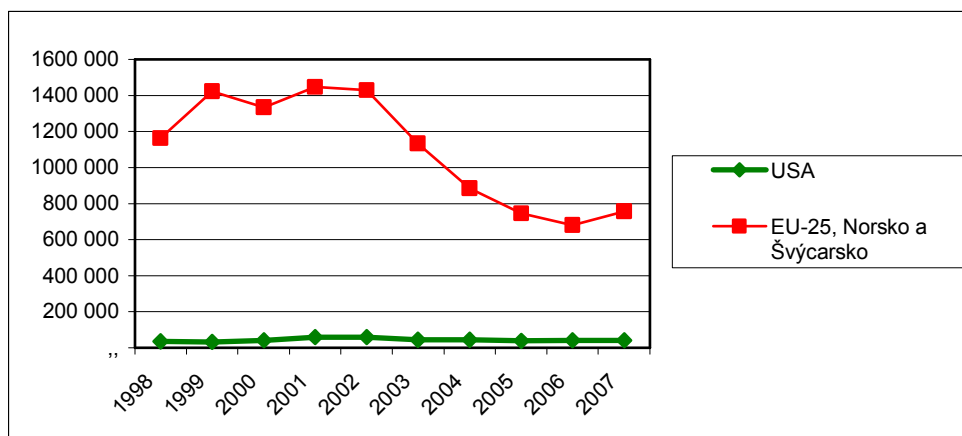
¹⁵⁴ Diaspora označuje lidi, kteří jsou přinuceni emigrovat ze své země. Diaspora také označuje náboženské, či etnické společenství žijící rozptýleně v rámci jiného společenství.

¹⁵⁵ Opatření byla taková, že u prací, kde existovaly limity na počet imigrantů za prací, byly limity sníženy, nebo byly určité profese vyňaty ze seznamu profesí s nedostatkem pracovníků.

ekonomického růstu lze očekávat, že procento zaměstnaných cizinců v USA i EU poroste¹⁵⁶.

V roce 2002 přijaly USA Národní bezpečnostní strategii, ve které identifikují 3 hrozby pro USA¹⁵⁷. Evropská unie přijala tyto tři hrozby za své a přidala k nim další dvě, a to organizovaný zločin a nefunkční státy. Právě nefunkční (nebo také zhroucené) státy představují pro EU větší hrozbu než pro USA. Většina těchto států se nachází v Africe nebo na Blízkém Východě. A právě při selhání států v těchto regionech dochází k hromadným přesunům do bezpečné oblasti, kterou představuje relativně blízko se nacházející Evropská unie. Proto je Evropská unie takovou migrací více postižena než USA. Tuto skutečnost dokumentuje Tab. 4.2 a Graf 4.14, kdy příliv azylantů je v Evropské unii mnohonásobně vyšší než ve Spojených státech. V USA je počet azylantů v letech 1998 až 2007 relativně stabilní, ale v EU dochází od roku 2002 k poklesu. I přes tento fakt, se počet azylantů v USA pohybuje v řádech desetitisíců, ale u EU jde stále o statisíce azylantů.

Graf 4.14 Příliv počtu azylantů v USA, EU-25, Norsku a Švýcarsku v letech 1998 - 2007

Zdroj: OECD : Directorate for Employment, Labour and Social Affairs [online]. 2009. International Migration Data 2009, vlastní úprava.

¹⁵⁶ OECD : International Migration Outlook: SOPEMI 2009 [online]. 2009. Výhled v oblasti mezinárodní migrace: SOPEMI 2009.

¹⁵⁷ Terorismus, proliferace zbraní hromadného ničení a regionální konflikty.

Tab. 4.2 Příliv počtu azylantů v USA, EU-25, Norsku a Švýcarsku v letech 1998 - 2007

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
USA	35 903	32 711	40 867	59 432	58 439	43 338	44 972	39 240	41 101	40 449
EU-25, Norsko a Švýcarsko	1163 529	1421 853	1334 224	1446 427	1429 164	1131 735	883 317	743 890	680 746	755 853

Zdroj: OECD : *Directorate for Employment, Labour and Social Affairs* [online]. 2009. International Migration Data 2009, vlastní úprava.

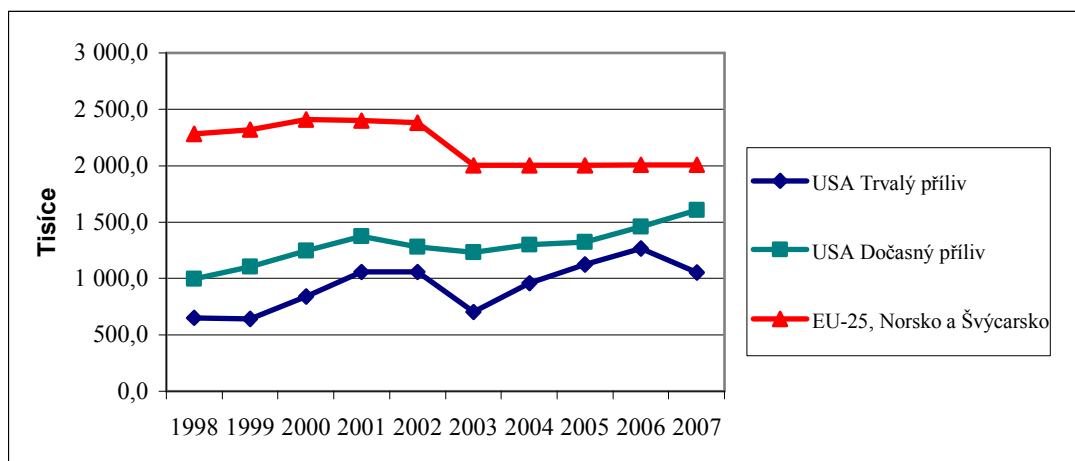
Tab. 4.3 a Graf 4.15 dokumentují příliv cizinců v USA, EU-25, Norsku a Švýcarsku v letech 1998 – 2007. U Spojených států se příliv cizinců dělí na trvalý a dočasný, přičemž u dočasného přílivu jsou hodnoty vždy vyšší. Od roku 1998 měl trvalý příliv cizinců v USA vzrůstající tendenci, ale v roce 2003 došlo k značnému poklesu. Následně hodnoty vykazovaly opět vzrůstající tendenci, ale k dalšímu poklesu došlo v roce 2007, kdy došlo k projevům ekonomické krize. U dočasného přílivu cizinců se takové poklesy neprojevíly a i přes projevy ekonomické krize je tendence k růstu těchto hodnot. V EU-25, Norsku a Švýcarsku došlo od roku 2000 k poklesu přílivu cizinců a od roku 2003 je situace relativně stabilní, neboť se hodnoty pohybují v podobných relacích.

Tab. 4.3 Příliv cizinců v USA, EU-25, Norsku a Švýcarsku v letech 1998 – 2007 (v tisících)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
USA										
Trvalý příliv	653,2	644,8	841,0	1 058,9	1 059,4	703,5	957,9	1 122,4	1 266,3	1 052,4
Dočasný příliv	997,3	1 106,6	1 249,4	1 375,1	1 282,6	1 233,4	1 299,3	1 323,5	1 457,9	1 606,9
EU-25, Norsko a Švýcarsko	2 282,5	2 321,4	2 408,8	2 400,6	2 380,9	2 003,0	2 004,0	2 005,0	2 006,0	2 007,0

Zdroj: OECD : *Directorate for Employment, Labour and Social Affairs* [online]. 2009. International Migration Data 2009, vlastní úprava.

Graf 4.15 Příliv cizinců v USA, EU-25, Norsku a Švýcarsku v letech 1998 – 2007 (v tisících)

Zdroj: OECD : Directorate for Employment, Labour and Social Affairs [online]. 2009. International Migration Data 2009, vlastní úprava.

Největší skupinou cizinců jsou v USA imigranti z Mexika. Což je pochopitelné, neboť Mexiko je sousední stát USA a i přes střeženou hranici mezi USA a Mexikem dochází k velké migraci z Mexika, ať už legální nebo nelegální. V Evropské unii jsou největší skupinou cizinců Turci. Je to dáno hlavně tím, že v minulosti se v Německu konaly velké náborové akce právě z Turecka, proto v Německu a Dánsku vznikly velké turecké komunity. Mezi těmito komunitami stále existují vazby s domovskou zemí, a proto si Turci vybírají jako cílové země právě Německo a Dánsko. Druhou největší skupinou jsou Maročané, kteří se nejčastěji usazují ve Španělsku, Itálii a Francii. Maroko je bývalou francouzskou kolonií, proto je pochopitelné, že cílovou zemí Maročanů je Francie.

5 ZÁVĚR

Diplomová práce je zaměřena na mezinárodní migraci v Evropské unii a Spojených státech amerických. Jsou to dva regiony světa, které jsou pro imigranty nejvíce atraktivní. Hlavní pozornost je zde pak věnována zejména Evropské unii, neboť s evropskou integrací je spojen volný pohyb osob.

Předmětem druhé kapitoly je vymezení pojmu migrace. Podle definice, kdy se na ni nahlíží jako na změnu trvalého pobytu, se rozděluje na vnitřní a mezinárodní. Mezinárodní migrace má celou řadu dopadů na emigrační, tranzitní a zejména imigrační země. Migrační trendy jsou obecně ve světě charakterizovány dvěma základními směry migračních pohybů, a to Jih-Sever a Východ-Západ. Tyto jednotlivé trendy světové mezinárodní migrace jsou ovlivněny specifickými vlivy, které jsou obecně nazývány jako „push factors“ a „pull factors“. Migrace je také proces, který je studován vědci z mnoha druhů oborů, ať už z oblasti sociálních věd, nebo z oblasti ekonomie. V rámci různých oborů bylo vyvinuto několik na sobě zcela nezávislých teorií. Některé z teorií analyzují mezinárodní migraci na makro úrovni jiné naopak na mikro úrovni.

V současné době se s rozvojem technologií, dopravy a dostupností bydlení uplatňují specifické formy migrace. Mezi specifické formy mezinárodní ekonomické migrace patří přeshraniční migrace a také pohyb vysoce kvalifikovaných pracovníků, tzv. brain drain (odliv mozků). Poměrně novým fenoménem je tzv. cirkulační migrace. Jedná se o migraci obyvatel, kteří se dočasně nebo natrvalo vrátili zpět do země svého původu, případně se vracejí cyklicky. S mezinárodní migrací je dáván do souvislosti význam remitencí. Problematikou remitencí se zabývá řada studií a považují remittance nebo mezinárodní migraci obecně za účinný prostředek pro rozvoj ekonomicky zaostalých zemí a především jejich venkovských oblastí.

Předmětem třetí kapitoly je zmapování azylové a migrační politiky EU, přístupů členských zemí EU k mezinárodní migraci a problémů se kterými se EU potýká. Významná migrační role Evropy je nezpochybnitelná, vždy působila jako zásobárna migrantů. Evropa zastávala a zastává roli významného cílového regionu. Ačkoli Evropská unie vždy čelila migračním vlnám, imigrace se dostala do popředí evropských debat teprve od 80. let 20. století. Evropská unie má za cíl vytvoření společné azylové politiky.

Přistěhovalectví do jednotlivých členských států EU se liší nejen co do počtu imigrantů, ale i zemí jejich původu. Ačkoli většina zemí EU čelí stejným problémům, jež se týkají imigrace, azylová a imigrační politika patří mezi oblasti, ve kterých členské státy nerady přenášejí kompetence ve prospěch celé EU. Je to i proto, že tuto politiku považují za důležitý prvek národní suverenity. Pro realizaci společné migrační a azylové politiky Evropská unie disponuje několika nástroji, institucemi a vytváří programy na jejich podporu.

V mnoha zemích existují zřetelné rozdíly v přístupu k cizincům na svém území a také ve vytváření obecných podmínek v procesu adaptace cizinců do většinové společnosti. V tomto kontextu existují tři typy modelů, a to multikulturální, diskriminační a asimilační. Přičemž multikulturální model je nejdiskutovanější, jak v kladném slova smyslu, tak v záporném.

Ačkoli obyvatelé EU jsou málo zasaženi chudobou a mají vysokou životní úroveň, potýká se Evropa se stárnutím obyvatelstva a nedostatkem přírůstků populace. V Evropské unii značně ubývá pracovních sil a podle statistického úřadu Eurostat, tento úbytek postihne všechny regiony EU. Z tohoto důvodu je třeba zajistit, aby starší lidé působili v ekonomice déle. Jistou možností je reforma penzijního systému a také liberálnější imigrační politika, neboť ta zajistí, aby se v EU zvýšil počet ekonomicky aktivního obyvatelstva.

V současné době USA a Evropská unie představují cílové destinace pro mnoho obyvatel z jiných částí světa. Analýza mezinárodní migrace v EU a USA je *předmětem třetí kapitoly*. Svět v roce 2010 očekává až 214 milionů mezinárodních migrantů, což je o téměř 19 milionů více než v roce 2005. Spojené státy americké jsou tradiční imigrační zemí, kde de facto původní obyvatelstvo v pravém slova smyslu neexistuje. Většina světových migrantů žije v Evropě, ale zemí s největším počtem mezinárodních migrantů jsou právě USA. V roce 2006 USA zaznamenaly největší příliv imigrantů od roku 1991. Od roku 2007 příliv imigrantů už není tak velký. Největší počet imigrantů, kteří přicházejí do USA, tvoří obyvatelé Latinské Ameriky. Přičemž nejvíce jich přichází z Mexika. Téměř dvě třetiny všech nelegálních přistěhovalců v USA jsou soustředěny pouze v osmi státech, a to ve velkých jižních státech. Přistěhovalci jsou soustředěni v povoláních, ve kterých

není potřebná vysoká vzdělanost. Během příštích čtyř desetiletí se v USA očekává rychlý růst počtu starší populace a velké zvýšení rasové a etnické rozmanitosti.

Počet obyvatel Evropské unie se v posledních letech výrazně zvýšil. Tento trend je především v důsledku relativně vysoké míry čisté migrace. Migrace hraje významnou úlohu v populační dynamice evropské společnosti. Přibližně 40 % cizinců z EU-27 pochází ze zemí mimo Evropu. 75 % cizinců v EU-27 žije v Německu, Španělsku, Velké Británii, Francii a Itálii. Současně občané těchto zemí jsou nejpočetnějšími cizinci, kteří žijí v jiném členském státě EU. Mezi nejpočetnější skupinu cizinců, kteří žijí na území EU, patří skupina Turků. Druhou největší skupinou je skupina Maročanů, po nich následuje skupina rumunských občanů.

Migrace se stala významným faktorem ovlivňujícím demografické změny v Evropské unii. Všechny regiony EU budou stále více konfrontovány s komplexními účinky demografické změny, ale s různou intenzitou.

Účinky nejhlubšího hospodářského poklesu od Velké hospodářské krize v oblasti migrace byly takové, že toky migrantů byly nejvíce spojovány s krizí na trzích práce, a to především u ilegální migrace. V menší míře se projevily u dočasných migrujících pracovníků, kde toky migrantů zpomalily. Zároveň velký počet zemí, které se potýkaly s recesí, z nichž v minulosti některé přijímaly velký počet migrujících pracovníků, částečně nebo úplně uzavřely svůj pracovní trh pro imigranty. A některé země zavedly programy pro dobrovolné návraty s cílem snížení počtu imigrantů. Tyto programy se však nedočkaly velkého úspěchu.

Na základě provedené analýzy mezinárodní migrace v EU a USA byl cíl diplomové práce naplněn, neboť problematika mezinárodní migrace v EU a USA je v ní dostatečně objasněna a je pojata z aktuálního hlediska. Hypotézu, že *do Evropské unie přicházejí jako imigranti právě obyvatelé bývalých kolonií*, je třeba upřesnit. Do Evropské unie přicházejí imigranti z bývalých kolonií, ale netvoří největší skupinu. Největší skupinu cizinců tvoří Turci. Až druhou největší skupinou cizinců jsou Maročané. A Maroko je bývalou francouzskou kolonií.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

KNIŽNÍ PUBLIKACE:

- ANTOŠOVÁ, Naděžda. *Globální problémy lidstva*. 1. vyd. Ostrava : VŠB - Technická univerzita, 2006. 71 s. ISBN 80-248-1048-4.
- CAMERON, Rondo. *Stručné ekonomické dějiny světa : od doby kamenné do současnosti*. 1. vyd. Praha : Victoria Publishing, 1996. 475 s. ISBN 80-85865-21-1.
- CIHELKOVÁ, Eva. *Světová ekonomika : obecné trendy rozvoje*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.
- EPPING, Randy Charles. *Průvodce globální ekonomikou*. Jiří Foltýn. 1. vyd. New York : Vintage Books, 2004. 240 s. ISBN 80-7178-825-2.
- FALTUS, Jozef; PRŮCHA, Václav. *Hospodářské dějiny*. 1. vyd. Praha : VŠE, 1995. 145 s. ISBN 80-7079-674-X.
- JENÍČEK, Vladimír, FOLTÝN, Jaroslav. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003. 269 s. ISBN 80-7179-795-2.
- JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2002. 152 s. ISBN 80-7179-787-1.
- KUNEŠOVÁ, Hana, et al. *Světová ekonomika : Nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné a přepracované vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.
- SOCHROVÁ, Marie. *Dějepis v kostce I. : Pravěk, Starověk, Středověk*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 1999. 159 s. ISBN 80-7200-336-4.

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

- DRBOHLAV, Dušan, UHEREK, Zdeněk. *Reflexe migračních teorií* [online]. 2008 [cit. 2009-12-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.natur.cuni.cz/~ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>>.
- FIX, Michael, et al. *Migration Policy Institute : US Immigration, Borders, and Security* [online]. 2009 [cit. 2010-03-24]. Migration and the Global Recession. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationpolicy.org/pubs/MPI-BBCreport-Sept09.pdf>>.
- HECZKO, Stanislav. *Lidstvo a klimatické změny* [online]. 2005 [cit. 2009-12-29]. Dostupný z WWW: <<http://isf.webpark.cz/docs/gloklim.rtf>>.
- HRADILOVÁ, Jitka. Schengenský informační systém – vývoj a současný stav. *Knihovna* [online]. 2006, roč. 17, č. 2, s. 65-76 [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovna62/hradilo.htm>>. ISSN 1801-3252.
- *OECD : Directorate for Employment, Labour and social Affairs* [online]. 2009 [cit. 2010-03-20]. Country Notes-SOPEMI 2009. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/document/48/0,3343,en_2649_33931_44060528_1_1_1_1,0.html>.
- *OECD : Directorate for Employment, Labour and Social Affairs* [online]. 2009 [cit. 2010-04-11]. International Migration Data 2009. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/document/52/0,3343,en_2649_39023663_42274676_1_1_1_1,00.html>.
- *OECD : International Migration Outlook: SOPEMI 2009* [online]. 2009 [cit. 2010-04-15]. Výhled v oblasti mezinárodní migrace: SOPEMI 2009. Dostupné z WWW: <<http://www.oecd.org/dataoecd/57/24/43176896.pdf>>. ISBN 978-92-64-056619.
- ORTMAN, Jennifer; GUARNERI, Christine. *U.S. Census Bureau : U.S. Population Projections* [online]. 2009 [cit. 2010-03-20]. United States Population

- Projections: 2000 to 2050. Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/population/www/projections/analytical-document09.pdf>>.
- PAPADEMETRIOU, Demetrios; TERRAZAS, Aaron. *Migration Policy Institute* [online]. 2009 [cit. 2010-03-26]. Immigrants and the Current Economic Crisis. Dostupné z WWW: <http://www.migrationpolicy.org/pubs/lmi_recessionJan09.pdf>.
 - SOMERVILLE, Will; SUMPTION, Madeleine. *Migration Policy Institute* [online]. 2009 [cit. 2010-03-26]. Immigration in the United Kingdom. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationpolicy.org/pubs/Immigration-in-the-UK-The-Recession-and-Beyond.pdf>>. ISBN 978-1-84206-099-5.
 - STOJANOV, Robert. *Migrace obyvatel v kontextu environmentálních změn* [online]. 2009 [cit. 2009-12-30]. Dostupný z WWW: <http://www.iom.cz/files/Stojanov_Kavanova_2009-EM-geohledy.pdf>.
 - *United Nations : Department of Economic and Social Affairs* [online]. New York : 2009 [cit. 2010-03-19]. International Migration 2009. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/esa/population/publications/2009Migration_Chart/ittmig_wallchart09.pdf>. ISBN 978-92-1-151457-5.
 - VASILEVA, Katya. *European Commission : Eurostat* [online]. 2009 [cit. 2010-03-21]. Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008. Dostupné z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-094/EN/KS-SF-09-094-EN.PDF>. ISSN 1977-0316.
 - VÁVRA, Jaroslav. *Migrace : (nejen za prací)* [online]. 2003 , 10.2.2003 [cit. 2009-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://people.tul.cz/~jaroslav.vavra/GEOGR/MIGRACE.pdf>>.

- *World population to 2300* [online]. New York : United Nations, 2004 [cit. 2010-02-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/esa/population/publications/publications.htm>>.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

- *BBC NEWS : Americas* [online]. 2006 [cit. 2010-03-18]. "Melting pot" America. Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4931534.stm>>.
- *BBC NEWS : US Illegal Immigrants* [online]. 2005 [cit. 2010-03-20]. Facts and figures. Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/guides/456900/456958/html/nn2page1.stm>>.
- *ČT24 : Svět* [online]. 17. 12. 2009 [cit. 2010-03-20]. Za 40 let budou běloši v USA v menšině. Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/svet/75708-za-40-let-budou-belosi-v-usa-v-mensine/>>.
- DRBOHLAV, Dušan. *Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem na země Evropské unie a Evropského společenství volného obchodu)* [online]. Europeum-institut pro evropskou politiku, 2001 , 17.1.2001 [cit. 2010-01-30]. Dostupný z WWW: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=320>.
- GOLLA, Petr. *Mzdová praxe : Znalosti. Zkušenosti. Informace.* [online]. 2009 [cit. 2010-03-15]. Evropská versus světová chudoba. Dostupné z WWW: <[http://www.mzdovapraxe.cz/mp/cs/archiv/dokument/?doc=d5868v8033p1&search_query=%20\\$index=349%20\\$type=6|\\$type=12&search_results_page=1](http://www.mzdovapraxe.cz/mp/cs/archiv/dokument/?doc=d5868v8033p1&search_query=%20$index=349%20$type=6|$type=12&search_results_page=1)>.
- JONES, Adela; HUGHES, Ceri. *Dobrovolné návraty pracovních migrantů v době hospodářské krize* [online]. 20.4.2009 [cit. 2010-03-11]. Migraceonline.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2178452>>.
- KUSZ, Agnieszka. *Migrační a azylová politika EU* [online]. 2007 [cit. 2010-03-12]. Migration4media. Dostupné z WWW: <<http://migration4media.net/node/12>>.

- LEOTIYEVA, Yana, VÁVRA, Martin. *Postoje k multikulturnímu soužití a kulturnímu přizpůsobení cizinců* [online]. Sociologický ústav, 2002 , 30.12.2009 [cit. 2010-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=331&lst=113>>.
- STOJANOV, Robert, NOVOSÁK, Jiří. *Rozvojovka : Mezinárodní migrace a rozvoj - (ne)čekané souvislosti?* [online]. 2008 [cit. 2009-12-29]. Dostupný z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/mezinarodni-migrace-a-rozvoj-ne-cekane-souvislosti_200_30.htm>.
- STOJANOV, Robert. *Rozvojovka : Remittance nebo rozvojová pomoc?* [online]. 2008 [cit. 2009-12-29]. Dostupný z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/remittance-nebo-rozvojova-pomoc_200_36.htm>.
- *Týden.cz : Zahraničí* [online]. c2006 [cit. 2010-03-20]. USA dosáhly rekordního počtu přistěhovalců. Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/amerika/usa-dosahly-rekordniho-poctu-pristehovalcu_22210.html>.
- VOJTKOVÁ, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. Sociologický ústav, 2002 , 20.4.2005 [cit. 2009-12-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=113>>. ISSN 1214-1720.

WWW STRÁNKY:

- *Český statistický úřad* [online]. 2009 [cit. 2009-12-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.
- *Demografie : Demografické informace, analýzy a komentáře* [online]. Demografické informační centrum, 2005 [cit. 2009-12-11]. Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_migrace>. ISSN 1801-2914.

- *European Comission : ARGO* [online]. 2004 [cit. 2010-03-13]. ARGO - external borders, asylum, visas and immigration. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/justice_home/funding/2004_2007/argo/funding_argo_en.htm>.
- *European Comission : Asylum* [online]. 2006 [cit. 2010-03-13]. The European Union Policy towards a Common European Asylum System. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/asylum/fsj_asylum_intro_en.htm>.
- *European Comission : Illegal immigration and return* [online]. 2006 [cit. 2010-03-13]. Wide-ranging common actions to combat illegal immigration at EU level and promote return of illegal immigrants. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/illegal/fsj_immigration_illegal_en.htm>.
- *European Comission : Immigration* [online]. 2007 [cit. 2010-03-13]. Towards a common European Union immigration policy. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/fsj_immigration_intro_en.htm>.
- *European Comission : INTI* [online]. 2007 [cit. 2010-03-15]. Integration of third country nationals. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/justice_home/funding/2004_2007/inti/funding_inti_en.htm>.
- *European Comission : Regional Policy* [online]. 2009 [cit. 2010-03-15]. Regions 2020. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/working/regions2020/index_en.htm>.
- *Euroskop : Monitoring legislativy EU* [online]. 15.09.2009 [cit. 2010-03-12]. SPECIÁL: Spravedlnost, svoboda a bezpečnost v letech 2004–2009. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/13/13554/clanek/special-spravedlnost-svoboda-a-bezpecnost-v-letech-2004-2009/>>.

- *Eurostat* [online]. 2010 [cit. 2010-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>>.
- *Evropský parlament* [online]. 3.3.2010 [cit. 2010-04-08]. Azylová politika v Evropě. Dostupné z WWW: <http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/022-69682-060-03-10-902-20100226STO69652-2010-01-03-2010/default_cs.htm>.
- *Geoweb Jergym* [online]. 28.10.2009 [cit. 2010-03-19]. Demografie – územní pohyb a rozmístění obyvatelstva. Dostupné z WWW: <<http://zemepis.jergym.cz/foto/41/index.htm>>.
- *International Labour Organization : International Migration Programme* [online]. c2010, 14.07.2009 [cit. 2010-03-26]. Institute for Mexicans Abroad. Dostupné z WWW: <http://www.ilo.org/dyn/migpractice/migmain.showPractice?p_lang=en&p_practice_id=34>.
- *International Labour Organization : International Migration Programme* [online]. c2010, 14.08.2009 [cit. 2010-03-26]. Matrícula consular with high security features for Mexicans abroad. Dostupné z WWW: <http://www.ilo.org/dyn/migpractice/migmain.showPractice?p_lang=en&p_practice_id=57>.
- *International Labour Organization : International Migration Programme* [online]. c2010, 25.06.2009 [cit. 2010-03-26]. Portability of social security rights to nationals of both the EU and third countries. Dostupné z WWW: <http://www.ilo.org/dyn/migpractice/migmain.showPractice?p_lang=en&p_practice_id=18>.
- *International Labour Organization : International Migration Programme* [online]. c2010, 09.07.2009 [cit. 2010-03-26]. Send Money Home. Dostupné z WWW:

<http://www.ilo.org/dyn/migpractice/migmain.showPractice?p_lang=en&p_practice_id=31>.

- *Ministerstvo vnitra České republiky : Azyl* [online]. c2010, 20.2.2009 [cit. 2010-03-14]. Eurodac. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/eurodac.aspx>>.
- *Ministerstvo vnitra České republiky : Odbor azylové a migrační politiky* [online]. c2005 [cit. 2010-03-13]. Azyl a migrace v evropském kontextu. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/eunie/azyl.html#erf>>.
- *Ministerstvo vnitra České republiky : Odbor azylové a migrační politiky* [online]. c2005 [cit. 2010-03-14]. Schengenská spolupráce a ochrana státních hranic. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/schengen.html>>.
- *United Nations : INSTRAW* [online]. 2003 [cit. 2010-03-08]. Glossary. Dostupné z WWW: <<http://www.un-instraw.org/en/grd/general/glossary.html>>.
- *Wikipedie : Otevřená encyklopedie : Stěhování národů* [online]. 2009 , 8.9.2009 [cit. 2009-12-25]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C4%9Bhov%C3%A1n%C3%AD_n%C3%A1rod%C5%AF>.
- *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Index lidského rozvoje* [online]. c2010 [cit. 2010-04-08]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Index_lidsk%C3%A9ho_rozvoje&oldid=5022907>.
- *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Migrace* [online]. c2009 [cit. 2009-12-11]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Migrace&oldid=4574472>>.

SEZNAM ZKRATEK

aj.	a jiné
angl.	anglicky
AT	Rakousko
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
BE	Belgie
CEPOL	Evropská policejní akademie
CIREA	Středisko pro informace o azylu
CIREFI	Centrum pro informace v oblasti hranic a přistěhovalectví
CMU	Centrum mezistátních úhrad
CS-VIS	Ústřední vízový informační systém
CZ	Česká republika
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DE	Německo
EL	Řecko
ERF	Evropský uprchlický fond
ES	Evropské společenství
ES	Španělsko
EU	Evropská unie
EURODAC	Elektronická databáze otisků prstů žadatelů o azyl
EUROPOL	Evropský policejní úřad
FR	Francie
FRONTEX	Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích
HDP	Hrubý domácí produkt
ILO	Mezinárodní organizace práce
IME	Institute for Mexicans Abroad
ing.	inženýr/ka
IT	Itálie
MMF	Mezinárodní měnový fond

n. l.	našeho letopočtu
např.	například
NDR	Německá demokratická republika
NI-VIS	Národní uživatelské rozhraní Vízového informačního systému
N-VIS	Národní systém Vízového informačního systému
OLAF	Evropský úřad pro boj proti podvodům
OSN	Organizace spojených národů
pol.	polovina
př. n. l.	před naším letopočtem
SIS 1+	Schengenský informační systém
SIS II	Schengenský informační systém nové generace
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
stol.	století
tzv.	tak zvaný
UK	Velká Británie
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
USA	Spojené státy americké
VIS	Vízový informační systém

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

SEZNAM TABULEK

Tab. 2.1. Typy migrace

Tab. 2.2 Současná „horká místa“ environmentální migrace

Tab. 2.3 Budoucí „horká místa“ environmentální migrace

Tab. 3.1 Země s největšími přírůstky obyvatel od roku 1950 do roku 2100 (v milionech)

Tab. 4.1 Deset nejpočetnějších skupin cizinců pocházejících z členského státu EU, kteří se usazují v jiném členském státě EU v roce 2008

Tab. 4.2 Příliv počtu azylantů v USA, EU-25, Norsku a Švýcarsku v letech 1998 – 2007

Tab. 4.3 Příliv cizinců v USA, EU-25, Norsku a Švýcarsku v letech 1998 – 2007 (v tisících)

SEZNAM GRAFŮ

Graf 3.1 Vývoj počtu obyvatel od roku 1950 do roku 2300

Graf 3.2 Celková populace (více a méně rozvinuté regiony světa) v letech 1950 - 2300

Graf 3.3 Projektovaný index závislosti (poměr osob v post-produktivním věku k osobám v produktivním věku)

Graf 4.1 Populace mezinárodních migrantů podle hlavních oblastí od roku 1990 do roku 2010

Graf 4.2 Země s největším počtem mezinárodních migrantů v roce 2010 (v milionech)

Graf 4.3 Příliv zahraničních migrantů v USA v letech 1980 – 2007

Graf 4.4 Původ imigrantů v USA

Graf 4.5 Projekce celkové populace USA v letech 2010 - 2050

Graf 4.6 Projekce exponenciální míry růstu populace USA v letech 2010 - 2050

Graf 4.7 Cizinci v EU-27 podle kontinentu jejich původu v roce 2008 (% z celkového počtu cizinců)

Graf 4.8 Cizinci v EU podle země usazení v roce 2008

Graf 4.9 Deset nejpočetnějších skupin cizinců v EU-27 (jako % k celkové populaci migrantů v EU) v roce 2008

Graf 4.10 Měsíční odhady počtu cizinců v USA od ledna 2000 do listopadu 2008 (v milionech)

Graf 4.11 Migrace Mexičanů do a z Mexika v letech 2006 – 2009

Graf 4.12 Nezaměstnanost v Polsku a Velké Británii od září 2007 do září 2008 (v %)

Graf 4.13 Počet cizinců a zaměstnaných cizinců ve Velké Británii v letech 1995 – 2008

Graf 4.14 Příliv počtu azylantů v USA, EU-25, Norsku a Švýcarsku v letech 1998 – 2007

Graf 4.15 Příliv cizinců v USA, EU-25, Norsku a Švýcarsku v letech 1998 – 2007 (v tisících)

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 3.1 Mapa světa s rozdělením podle Indexu lidského rozvoje v členských státech OSN v roce 2009

Obr. 3.2 Migrace a přirozený přírůstek v členských státech EU v roce 2020

Obr. 4.1 Státy USA s největším počtem nelegálních přistěhovalců

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....
Bc. Barbora Teplárková

Adresa trvalého pobytu studenta:
Zdeňka Bára 114/4
700 30 Ostrava-Dubina

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Přehled migračních teorií od 2. pol. 19. století

Příloha 2: Modely integrace cizinců

Příloha 3: Deset nejpočetnějších skupin cizinců pocházejících mimo EU, které se usadily
v EU-27 v roce 2008

Příloha 4: Hlavní migrační cesty z Afriky do Evropy

PŘÍLOHY

Příloha 1:

Přehled migračních teorií od 2. pol. 19. století

Autor	Název teorie	Vznik	Dílo
Ernest George Ravenstein	předchůdce "push-pull" teorie	1885-1889	The Laws of Migration
Alfred Cort Haddon	studie o přistěhovalectví	1911	The Wanderings of peoples
William Isaac Thomas, Florian Znaniecki	koncept disorganizace	1918-1920	The Polish Peasant in Europe and America (Polský sedlák v Evropě a Americe)
Robert Ezra Park	4 základní potřeby migranta	1925	The City: Suggestions for the Study of Human Nature in the Urban Environment
Arthur W. Lewis	Makro teorie - neoklasická teorie ekonomické rovnováhy (Macro theory - Neoclassical economic approach)	1954	Economic Development with Unlimited Supplies of Labour
Gunnar Myrdal	Teorie kumulativní příčiny (Cumulative causation)	1957	Rich Lands and Poor
Donald J. Bogue	Push-pull teorie (navazuje na neoklasické ekonomické teorie)	1963	Technique and Hypotheses for the study of differential migration
Michael P. Todaro	Mikro teorie - neoklasická teorie ekonomické rovnováhy (Micro theory - Neoclassical economic approach)	1969	A model of labor migration and urban unemployment in less - developed countries
Immanuel Wallerstein	Teorie světových systémů (World systems theory)	1974	The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century
Michael J. Piore	Teorie dvojího pracovního trhu (Dual labor market theory)	1979	Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies
Graeme J. Hugo	Teorie sítí (Network theory)	1981	Village-community ties, vilages norms, and ethnic and social networks: A review of evidence from the Third World
James T. Fawcett	Teorie migračních systémů (Migration systém theory)	1989	Networks, linkages and migration systems
Oded Stark	Nové ekonomické přístupy (The new economic approach)	1985, 1991	The New Economics of Labour Migration, The Migration of Labor
Douglas S. Massey	Institucionální teorie (Institucional theory)	1993	Theories of International Migration: A review and appraisal
Steven Castles	Historicko-strukturalistický přístup (Historical-structural approach)	1998	The Age of Migration

Zdroj: VOJTKOVÁ, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. 2002, vlastní úprava.

Příloha 2:

Modely integrace cizinců

Typ modelu	Země uplatňující model	Typické rysy modelu
Multikulturální (pluralitní) model	<i>Švédsko, Nizozemsko</i>	adaptace imigrantů i jejich koexistence s majoritní populací méně problémová než v ostatních případech
		imigrační populace zůstává odlišena od většinové z hlediska svého jazyka, kultury, sociálních vztahů i spolkového života po několik generací
		imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých specifík
Diskriminační (tzv. differential exclusion) model	<i>Německo, Švýcarsko, Rakousko, některé jihoevropské země</i>	imigranti jsou začleněni do určité společenské sféry (například na trh práce), ale není jim umožněno vstoupit do dalších oblastí – jako je široce definovaný systém sociální péče, získání občanství, participace na politickém životě atd.
		právní mechanismy i praxe působí ve směru odrazení a znemožnění přístupu, což ve svém důsledku cizince socioekonomicky znevýhodňuje
		filozofie je postavena na dočasném a návratném pobytu cizinců
Asimilační model	<i>Francie</i>	stojí na jednostranném procesu rychlé a “jednoduché” adaptace imigranta
		očekává se, že za rychlé získání občanství, práv a povinností majoritní populace imigrant zaplatí ztrátou svého mateřského jazyka, svých specifických kulturních a sociálních rysů, což má vést k rychlé asimilaci v rámci majoritní společnosti

Zdroj: DRBOHLAV, Dušan. *Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem na země Evropské unie a Evropského společenství volného obchodu)* [online]. 2001, vlastní úprava.

Příloha 3:

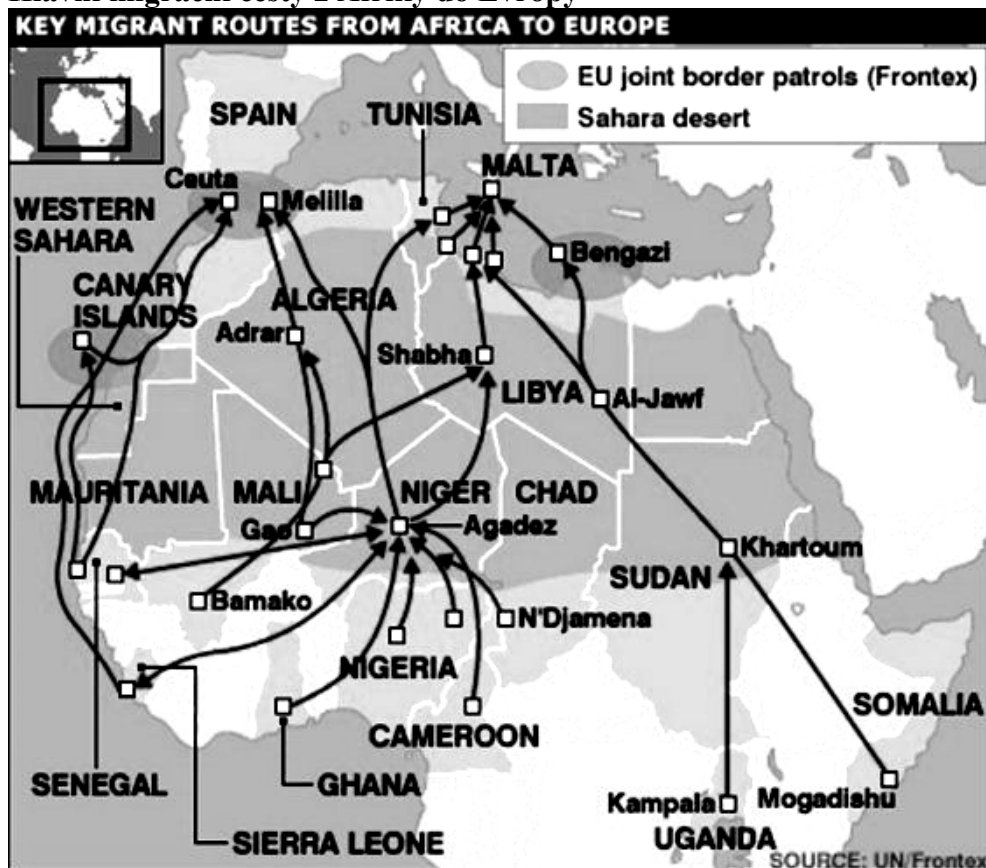
Deset nejpočetnějších skupin cizinců pocházejících mimo EU, které se usadily v EU-27 v roce 2008

Citizens of non-EU country	Number in EU-27	% of EU foreign population	Main MS of residence and % of non-national group
Turkey	2,419,000	7.9%	DE(76%)
Morocco	1,727,000	5.6%	ES(38%),FR(27%),IT(21%)
Albania	1,015,000	3.3%	EL(57%), IT(40%)
China	621,000	2.0%	IT(25%),ES(20%),UK(15%)
Ukraine	602,000	2.0%	DE(23%),IT(22%),CZ(17%)
Algeria	594,000	1.9%	FR(80%)
Russia	570,000	1.9%	DE(36%)
India	512,000	1.7%	UK(58%)
Ecuador	511,000	1.7%	ES(83%)
Serbia and Montenegro	473,000	1.5%	DE(54%),AT(28%),IT(14%)

Zdroj: VASILEVA, Katya. *European Comission : Eurostat* [online]. 2009, s. 4. Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008.

Příloha 4:

Hlavní migrační cesty z Afriky do Evropy

Zdroj: Geoweb Jergym [online]. 2009. Demografie – územní pohyb a rozmístění obyvatelstva.